

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**GÜLİSTAN İSMET VE *HANIMLARA MAHSUS GAZETE*'DEKİ
FAALİYETLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Gülşah SARI

KOCAELİ 2019

**T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI**

**GÜLİSTAN İSMET VE
HANIMLARA MAHSUS GAZETE'DEKİ FAALİYETLERİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Gülşah SARI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

GÜLİSTAN İSMET VE
HANIMLARA MAHSUS GAZETE'DEKİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Gülşah SARI

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 19.06.2019/17

Jüri Başkanı: Prof.Dr.İbrahim ŞİRİN

Jüri Üyesi: Doç.Dr. Serkan YAZICI

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Sema ORSOY

KOCAELİ 2019

ÖNSÖZ

Osmanlı son dönemini anlamamız noktasında biyografi çalışmaları önem arz eder. Yapılan biyografi çalışmaları üzerinden o dönemin politik ve gündelik hayatına dair birçok çıkarım yapılacağı gibi edebi hayatına dair bilgi sahibi olmamız da mümkündür. Bu çalışmada, Osmanlı ve devamında Cumhuriyet döneminde önemli bir kadın figür olan ancak zamanla unutulmuş Gülistan İsmet'in hayatının aydınlatılması amaç edinilmiştir. Çalışmanın başında İsmet'in hayatına dair belgelerin yok denecek kadar az olması büyük sorun teşkil etmiş ancak sürecin devamında bulunan kaynaklar doğrultusunda şahsımızın imgesindeki Gülistan İsmet ortaya konmaya gayret edilmiştir.

İlk bölümde Gülistan İsmet'in yazılarını yazdığı tek gazete olan Hanımlara Mahsus Gazete'nin şekilsel ve içeriksel olarak incelemesi yapılmıştır. İkinci bölümde, ulaştığımız belgeler neticesinde kendisinin bizim gözümüzden biyografisi çizilmeye ve bu biyografi üzerinden ilişkiler ağı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Son bölümde ise yazdığı gazetede yazıları analiz edilmiş ve düşünsel hayatına dair çıkarımlarda bulunulmaya gayret edilmiştir.

Başta arşivini Kocaeli Üniversitesi'ne bağışlayan ve bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olan Sayın Orhan Koloğlu'na, tüm samimiyetleri ile yardımlarını esirgemeyen ve arşivlerini paylaşan Çalıköğlue Bergsan ailelerine, her daim bilgisi ve ışığıyla yol gösterici olan Tez Danışmanım, Hocam Prof. Dr. İbrahim Şirin ve kıymetli görüşleri ile çalışmaya katkı sağlayan Sayın Doç. Dr. Funda Selçuk Şirin'e, desteklerini hiçbir zaman eksik etmeyen, bana her koşulda güvenen aileme, maddi manevi tezimde yardımları bulunan arkadaşlarıma ve çıktığım bu yolda beni yalnız bırakmayan hayat arkadaşım, eşim Ekrem Mücahit Sarı'ya sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Gülşah SARI

Kocaeli 2019

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
1. TANZİMAT VE II. MEŞRUTİYET DÖNEMLERİNDE KADININ TOPLUMSAL STATÜSÜ	4
1.1. Modernleşme Döneminde Kadın İmajı veEğitimi	4
1.2. Osmanlı Basın Hayatında Kadının Aktifleşme Süreci.....	6
1.3. <i>Hanımlara Mahsus Gazete</i> 'nin Ortaya Çıkışı ve Faaliyetleri	10
1.4. <i>Hanımlara Mahsus Gazete</i> 'nin Yazarları ve Konu İçerikleri	14
İKİNCİ BÖLÜM	20
2.GÜLİSTAN İSMET'İN HAYATI	20
2.1. Gülistan İsmet'in Az Bilinen Hayatı Üzerine Sürülen İz.....	20
2.2. Gülistan İsmet'in Meşrutiyet Dönemi'ne Kadar Olan Hayatı	22
2.3. Gülistan İsmet'in Meşrutiyet'in İlanı Sonrasındaki Hayatı ve Mektuplardan Gülistan İsmet'e Dair Bilgiler	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	36
3. GÜLİSTAN İSMET'İN MAKALELERİ.....	36
3.1. Gülistan İsmet'in Yazıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	36
3.1.Yazıların Kronolojik Tablosu	37
3.2. Gülistan İsmet'e göre Kadının Annelik Misyonu	43
3.3. Gülistan İsmet'e Göre Kadının Üretici Misyonu	45
3.4. İsraf ve Moda Üzerine Yazdığı Yazılar	47
3.5. Günlük Hayata Dair Yazdığı Yazılar ve Gezi Yazısı	49
SONUÇ	50
SEÇME YAZILAR	52
EKLER.....	57
BİBLİYOGRAFYA.....	66
ÖZGEÇMİŞ.....	74

ÖZET

Gülistan İsmet, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecindeki kadın öncülerdendir. Saray kökenli bir aileden gelen İsmet, Amerikan İnas Mektebi'nden mezun olmuş ilk Müslüman kız öğrencidir. Bu okulda aldığı eğitimden dolayı Fransızca ve İngilizce gibi klasik dillere hâkimdir. 1896-1902 yılları arasında *Hanımlara Mahsus Gazete*'ye yazdığı yazılar ve tefrika ettiği eserler ile kadının kamusal hayata katılma sürecine önemli katkılarda bulunmuştur.

Edebi kişiliğinin yanı sıra İttihat ve Terakki Cemiyeti'ndeki faaliyetlerinden dolayı siyasi bir figürdür. Eşi Mustafa Asım Çalikoğlu ile birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılan İsmet, Cemiyet'in gizli belgelerini çevirme görevini üstlenmiştir. Bu anlamda, Gülistan İsmet'in biyografisi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde yer almış kadınlara ve bu kadınların Cumhuriyet sonrası ahvallerine bir örnek niteliği taşımaktadır. Ayrıca kaleme aldığı yazılardan, döneminin kadın algısına dair önemli ipuçları elde etmek mümkündür.

Anahtar Kelime: Gülistan İsmet, kadın, Amerikan İnas Mektebi, eğitim, İttihat ve Terakki Cemiyeti, *Hanımlara Mahsus Gazete*

ABSTRACT

Gulistan Ismet is a woman pioneer in the process of transformation from Ottoman Empire to Turkish Republic. Coming from a family of courtly origin, Ismet is the first Muslim female student who graduate from American Inas School. Due to the education she received at this school, she dominated classical languages such as French and English. Between 1896 and 1902, she made significant contributions to the process of women's participation in public life with her writings and serialized works which wrote for the *Hanımlara Mahsus Gazete*.

She is a political figure due to her literary identity as well as her activities in the Committee of Union and Progress. Ismet, who joined the Committee of Union and Progress with her husband Mustafa Asim Calıkoglu, undertook the task of translating the secret documents of the Committee. In this sense, Gulistan Ismet's biography is an example who have taken part in the Committee of Union and Progress and these women's Post-Republic circumstances. Furthermore, also it is possible to obtain important clues (hints) about the female perception of her period from the writings which she authored.

Keywords: Gülistan İsmet, woman, American School for Women, education, The Committee of Union and Progress, *Hanımlara Mahsus Gazete*

KISALTMALAR LİSTESİ

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tez
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Enst.	: Enstitü
Haz.	: Hazırlayan
HMG	: Hanımlara Mahsus Gazete
mtc	: Mütercim
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar arası
SUTAD	: Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi
TALİD	: Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
Y.	: Yıl
Yay.	: Yayınları/ Yayınevi

GİRİŞ

Türkiye’de tarih yazımında “*siyasi tarih*” çalışmaları öncelikli bir alan olarak görülmüştür. Sosyal tarih çalışmaları başlayana kadar çoğunlukla “*Ulus, devlet, kitle, toplum*” gibi kolektif öznelere yönelen bir tarih yazımı anlayışı mevcuttur.¹ Bu anlayışta etkin özne iktidar ve çevresidir. Yukarıdan tarih denilen bu anlayış, 1940’lı yıllardan itibaren Annales ekolünün Türkiye’de etkilerinin görülmeye başlamasıyla değişim göstermiş, sosyo-ekonomik ve kültürel tarih çalışmaları önem kazanmıştır.² Dolayısıyla makro tarihçilik anlayışı giderek yerini mikro tarih anlayışına bırakmıştır.³ Beraberinde gelen süreçte yapılan çalışmalarda salt siyasi tarihin olmadığı fikri ve ıskalanan insanın tarihteki ve tarihçilikteki yeri ön plana çıkmıştır. Nitekim Marc Bloch’un, “*Tarihin konusu, doğası gereği insandır*” sözü bu yönlü tarih anlayışının temel fikrini oluşturmaktadır.⁴

Bu bağlamda biyografi çalışmaları insanın tarihini anlatması açısından üzerinde durulması gereken noktalardan biridir. Biyografi çalışmalarında kronolojik zaman ve mekan şartları içerisinde ve resmi belgelerin sunduğu ölçüde şahsın kimlik haritası çıkarılarak yapılan kısa biyografi yazımının yanı sıra yazılı ve sözlü bilgilerin ışığında kurgusal tarih yazımı da mevcuttur.⁵ Bu bağlamda, yazar tarafından kurgulanmış bir biyografi, insanın yazılı temsili, inşası, canlandırması ve sunumudur.⁶

Biyografi yazarı, resmi evrak, mektup, fotoğraf, bina, eşya gibi birçok hayati şeyden bir hikâye çıkartır. Bu materyaller çerçevesinde salt ruhsuz ya da fazlasıyla dramatize edilen anlatım arasındaki ince çizgi iyi ayarlanmalıdır.⁷ Bu ölçü biyografi yazımındaki en önemli hususlardan biridir. Bu nedenle göz ardı edilmemesi gerekir.

¹ Abdülhamit Kırmızı, “Biyografi”, *Tarih İçin Metodoloji*, (Ed. Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, İstanbul, 2018, s.203

² İbrahim Şirin, “Genel Tarih Anlayışları”, *Tarih Nasıl Yazılır?*, (Ed. Ahmet Şimşek), Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2012, s. 111

³ Güngör Göçer, “Hatıratın Tarihsel Değeri ve Nedret Gürcan’ın Hatıratında Dinar’a Dair Ayrıntılar”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.20, S.1, 2018, s. 305

⁴ Marc Bloch, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, (Çev. Ali Berktaş), İletişim Yay., İstanbul, 2015, s.67

⁵ Ahmet Özcan, “Ali Birinci Biyografisi ve Bibliyografyası”, *Kitap Sever Bir Tarihçi Prof. Dr. Ali Birinci Armağanı*, (Ed. Osman Köse), Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, s.3

⁶ Kırmızı, *a.g.m.*, s.203

⁷ Kırmızı, *a.g.m.* s.208

Biyografi yazarı, yazdığı şahsiyetin tarihi ile birlikte kendi tarihini de yazmaya başlar. Bu anlamda biyografi çalışmaları yazılan kişiden ve yazılan dönemden bağımsız değildir ve değerlendirme ona göre yapılır. Ayrıca farklı yazarların farklı zamanlarda aynı kişi hakkında başka çalışmalar yapabileceği de unutulmamalıdır.⁸

Türkiye’de biyografi çalışması yapmak birçok zorlukları içinde barındırır. Kültürel etkenler, kişisel alana gösterilmesi gereken saygı algısı, gizli olanın öylece kalması gerektiği inancı, geride yazılı belge bırakmama isteği ve çalışılan kişinin yakınlarının taraflı anlatımlarından sıyrılamaması bu zorlukların bazılarıdır.⁹ Bunun yanı sıra özellikle biyografiye temel teşkil edecek verilerin yani birey, toplumsal grup veya devletin ürettiği belgelerin sınırlılığı, özel arşivlerin yokluğu, belge-bilgileri desteklemesi beklenen otobiyografi türünün yetersizliği ve kişiyle ilgili hatıratların azlığı bu çalışmaların yapılmasını zorlaştırmaktadır.¹⁰ Elde olan hatıratlar ise çoğunlukla taraflı yazıldığı için kaynak olarak kullanımında dikkatle incelenmesi gerekmektedir.

Söz konusu belge yetersizliği, 19. yüzyıl ve öncesi kadın biyografi çalışmalarını daha da zorlaştırmıştır. Bunun nedeni Osmanlı’da kadının kamusal alanda aktif olmayışı, klasik anlamda tarih yazımını neredeyse imkânsız kılmıştır. Bu durum kartpostal, fotoğraf, mektup gibi envanterlerin belge olarak değerlendirilmesi gerektiği algısının tarih yazımı anlayışında kabul görmesi ile birlikte aşılmıştır.¹¹ Kadın biyografi çalışmaları artmaya başlamış ancak hala yeterli noktaya gelememiştir. Örneğin İttihatçı kadınlar üzerine bazı çalışmalar olsa da yeterli sayıda değildir. Bu bağlamda, İttihat ve Terakki Cemiyeti ile ilgili erkek egemen bir tarih anlatımı mevcuttur. Bunun nedenlerinden birisi İttihat ve Terakki’ye giren kadınların erkekler gibi yemin ederek bir üye numarası almamasıdır. Ancak bu durum kadınların bu Cemiyet’te yer almadığı anlama gelmemelidir. İttihatçı birçok kadın vardır ve Cemiyet için, tehlikeli diyebileceğimiz görevlerde bulunmuşlardır. Bazıları cemiyetin gizli belgelerini taşıyarak ve saklayarak postacı görevi üstlenirken, bazıları Gülistan İsmet örneğinde görüleceği gibi çevirmenlik yapmışlardır. Emine Semiye

⁸ Necati Çavdar, “Tarihsel Biyografi İnşasında Subjektiflik Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 60, 2017, s. 637’den naklen, Abdülhamit Kırmızı, *Otur Baştan Yaz Beni*, Oto/Biyografiye Taze Bakışlar, Küre Yayınları, İstanbul, 2012, s. 159

⁹ Cemil Koçak, *Tarihçinin Eleği*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012, s.101

¹⁰ Ali Akyıldız, “İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Osmanlı Araştırmaları*, I, 2017, s. 237

¹¹ Handan Çağlayan, Selda Tuncer, “Kadın, Tarih ve Biyografi Üzerine”, *Amargi*, 2011, s.1

gibi bazı isimler ise kadın örgütlenmesi noktasında çaba göstermişlerdir. Bu görevlerin yanı sıra İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinden Mustafa Asım Çalikoğlu'na göre İttihatçı kadınların en önemli görevi eşlerine “*madden ve manen*” destek olmaktır.¹² Bu bağlamda, İttihatçı erkeklerin taşıdığı sorumluluk, gizlilik ve bunun getirdiği baskı ve çeşitli acıları kadınların nasıl paylaştığı, üzerinde durulması gereken bir meseledir.¹³

Cemiyet'te faaliyet göstermiş ancak adı duyulmamış isimlerin, bilhassa kadın şahsiyetlerin biyografilerinin aydınlatılması ile daha sağlıklı bir İttihat ve Terakki Cemiyeti tarihi yazılması sağlanabilir. Ayrıca İttihatçı kadınların, Cumhuriyet sonrası ahvallerine dair çalışmalar da pek azdır. Bu bağlamda “Hürriyetin ilanına” öncülük eden isimler arasında yer alan kadınların, 1926 tasfiyesi ile hayatlarını nasıl idame ettirdikleri, İttihat ve Terakki Cemiyeti tarihinin aydınlatılması açısından önem teşkil eder.

Bu boşluklar ekseninde siyasi, eğitimci, edebi kimliği ile Gülistan İsmet'in biyografisini çalışmak İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde faaliyet göstermiş kadınlara bir yenisini eklemek demektir. Ayrıca Gülistan İsmet'i çalışmamızın en önemli amaçlarından biri de hayatına dair temel bir çalışmanın olmamasıdır. Var olan çalışmalar incelendiğinde İsmet'in hayatının belli dönemlerine odaklanıldığı, çoğu döneminin karanlık kaldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle sağlıklı ve hayatının tüm noktalarını aydınlatan bir çalışmanın ortaya konamadığı görülmektedir.

Yapılmış çalışmaların devamı olarak, yeni belgeler ışığında Gülistan İsmet biyografisi hazırlamaya gayret gösterdik. Özel ve mesleki yaşamından, dönem kadınlarının edebiyatta, siyasette, gazetecilikte ve günlük hayattaki rolüne dair çıkarımlar yapmaya çalıştık. Aynı zamanda Gayrimüslim okulunda eğitim almış bir Müslüman kadının toplumdaki duruşuna, öne çıkardığı konulardan kısmen de olsa hayat görüşüne ve bağlı bulunduğu siyasi oluşumdan, bağlantılarına kadar birçok konuya değinme gayreti içinde olduk. Bu çalışma ile bir kadın üzerinden birçok konuyu ele alarak yeni yapılacak kadın ve biyografi çalışmalarına katkı sağlamayı hedefledik.

¹² Mustafa Asım Çalikoğlu, “Gizli Cemiyette Kadınlarımız”, *Son Posta*, 12 Ağustos 1953

¹³ Sema Ok, *İttihat ve Terakki'nin Yeminsiz Kadınları*, Destek Yayınevi, İstanbul, 2012, s.8

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TANZİMAT VE II. MEŞRUTİYET DÖNEMLERİNDE KADININ TOPLUMSAL STATÜSÜ

1.1. Modernleşme Döneminde Kadın İmajı ve Eğitimi

Osmanlı Devleti'nde modernleşme dönemine kadar kadınlar çeşitli görevler ile bezenmiştir. Ancak bu görevlerin tamamı bireysellikten oldukça uzak bir biçimdedir. Toplumsal normlar ve dini gereklilikler içerisinde donatılmış bir kadın imgesi mevcuttur. Kadın imgesi günümüz kadın imgesinden oldukça uzak bir yapıya sahiptir. Osmanlı'da kadın "anne" ve "eş" demektir.¹⁴ Bunun yanı sıra kadınlar saraylı, kentli ve kırsalda yaşayan kadın olarak ayrılmıştır. Saraylı kadın, eğitim görmüş ancak tüketiciliği ön planda olan bir konumdadır. Kentli kadında bu durum ailenin statüsüne bağlı olarak değişkenlik gösterirken, kırsalda yaşayan kadında çok üretici niteliğindedir.¹⁵ Kapalı kapılar ardında yaşayan kadın, harem denen yani gizlilik, korunaklılık, yasaklılık ifadelerini içinde barındıran evin bir bölgesinde yaşamını idame ettirmiştir. Kadınların korunaklılık ve gizlilik içerisinde yaşamasının, onları aynı zamanda bazı meselelerde bilgi sahibi olmaya ittiği görülmüştür. Haremde kabul görmeyen erkek hekimler nedeniyle bazı kadınların tıp ve ebelik alanında eğitimi olduğu bilinmektedir.¹⁶ Bunun yanı sıra durumu iyi olan bazı ailelerin kadınları hattat, bestekâr veya şair olmuşlardır.¹⁷

Bu denli sivil ve gizlilik içinde yaşayan kadınların toplumda görünür olma mücadelesi uzun ve sancılı bir süreci kaçınılmaz kılmıştır. Yüzyıllar boyunca süregelen gelenek ve inançların aşılmasına çalışılması ancak köklü değişimler ile mümkün olmuştur. Bu köklü değişimlerin yaşanmasına giden süreci hazırlayan önemli yapı taşları vardır. Kuşkusuz Osmanlı'da birçok konuda değişime neden olan olaylardan birisi Tanzimat Fermanı(1839)'nın ilan edilmesi olmuştur. Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı Devleti'nin bürokratikleşen yöneticileri, İslami sınırlar içerisinde Batı'lı bir yaşantı ve yönetime geçmeyi amaçlamışlardır. Bu süreçle birlikte artık Batı'da ortaya çıkan her ideoloji ve yaşayış biçimi er ya da geç Osmanlı'ya ulaşmış ve Osmanlı geleneği içinde yoğurularak yeni biçimsel şeklini

¹⁴ Serpil Çakır, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s. 59

¹⁵ Ayten Can Tunalı, *Türkiye'de Feminizm Hareketi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ents. Tarih Bölümü, Antalya, 1996, s. 6

¹⁶ Marry Milles Patrick, *Bir Boğaziçi Macerası İstanbul Kız Koleji (1871 – 1924)*, Tez Yayınları, İstanbul, 2001, s. 19

¹⁷ Şefika Kurnaz, *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını*, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2015, s.18

almıştır.¹⁸ Askeri, hukuki, mali birçok alandaki düzenlemeler bütünü, aynı zamanda toplumda eşitlik algısını da belirginleştirmiştir. Kadın erkek eşitliği noktasında ilk süreçte doğrudan bir adım olmasa da Gayrimüslimler ve Müslümanlar arasındaki uçurumun azaltılmış olması eşitlik algısı bakımından önem teşkil etmiştir.

Modernleşme döneminin kadının toplumda görünürlük kazanmasında önemlilik arz eden unsurlarından birisi eğitimidir. Eğitim aynı zamanda iktidarların resmi ideolojilerinin halka ulaşmasındaki en önemli araçlarından biridir. Yeniden yapılanma döneminde Tanzimat yönetici elitleri eğitimi, modernleşmeye giden yolda elzem görmüşlerdir.¹⁹ Bu durum, eğitimde önemli adımların atılmasının bilhassa kız okullarının açılmasının önünü açmıştır.

Osmanlı'da Tanzimat öncesinde yalnızca medreseler ve askeri okullar vardı. Bazı ailelerin kızları yalnızca Sıbyan Mektebi'ne gidebilmiş, ulema aileleri ve idarecilerin kızları ise özel ders almışlardır. Tanzimat ile birlikte yeni okullar açılmaya başlanması sonucunda kızların bu okullara gitmesinin önü açılmıştır. Eğitimle ilgili önemli bir adım 1869 yılında Fransa'nın Duruy Kanunu'ndan esinlenerek yayınlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi'nin ilan edilmesi ile atılmıştır. Bu yasaya göre, bir köyde iki mektep varsa biri kızlara tahsis edilecek, olmadığı takdirde kızlar ve erkekler aynı mektebe gidecektir.²⁰ Dönem koşulları içinde bu durum eğitimde eşitlik için atılmış önemli adımlardan biridir. Yine aynı yasa ile eğitimle ilgili gelişimin yolu açılmıştır.

Yeniliğe açıklığı ile bilinen Abdülaziz döneminde "Dar-ülmuaallimat (1870)" isimli kız öğretmen okulu eğitim hayatına başlamış, böylece yeni öğretmen yetiştirilmesi ve kız çocuklarının eğitim almasının yolu açılmıştır.²¹ Bunun yanı sıra mesleki eğitim verilen, çeşitli alanlarda uzman yetiştirmek amacı güden okullar artmıştır. Osmanlı'da Tanzimat'ın getirdiği yenilik havası içerisinde, Türk okullarının haricinde Gayrimüslim kızlar içinde okullar açılmıştır. İstanbul Kız Koleji bu okulların ilki olma özelliğine sahiptir. 1867 yılında açılan bu okul ilerleyen

¹⁸ Bernard Caporal, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I (1870 – 1919)*, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, İstanbul, 1999, s.58

¹⁹ Mehmet Ö. Alkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim", *TALİD*, İstanbul, 2008, C.6, S.12, s.14

²⁰ Şefika Kurnaz, *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını (1839 – 1923)*, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s.4-5

²¹ Suna Özlem Mutlu, "1923 Öncesi Dönemde Türk Kadını", *Aydınlanma 1923*, 2000, s.62, (ayrıca bu okulun açılması ile ilgili geniş bilgi için bkz. Hamza Altun, *Osmanlı Eğitim Tarihinde Darülmuaallimat (Açılışı ve Gelişim Süreci)*, Akademik Matbuat, C.1, S.1)

süreçte Üsküdar İnas Mektebi olmuş 1932 yılında ise Robert Koleji ile birleşmiştir.²² Bu okula Müslüman kızlarda gitmeye başlamıştır. Ancak II. Abdülhamit Dönemi'nde Müslüman Türk öğrencilerin yabancı okullara gitmesi yasaklanmış, 1908 yılında II. Meşrutiyetin ilan edilmesi ile birlikte yasak kaldırılmıştır.²³

Gayrimüslim ve Müslüman kızların okula gitme sayıları arttıkça kadının toplumda görünürlüğü aynı oranda artış göstermiştir. Osmanlı Devleti, artık eğitimli kızların da mevcut olduğu bir yapıya sahip olmuştur. İlköğretimden, ortaöğretime bunun yanı sıra mesleki okullara gitmeye başlayan kızlar eğitim süreçlerinin sonunda kendi dilleriyle birlikte bir Frenk dili öğrenmeye başlamışlardır. Bu durum Batı'lı ülkelerden gelen kitapların içeriğine ulaşmayı kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda bazı ulema ailelerinin kızlarının Avrupalı mürebbiyelerce eğitilmesi, Avrupalı kadınların rol model alınmasında etkili olmuştur.²⁴

II. Abdülhamid döneminde birçok yeni okul açılmıştır.²⁵ Sansürün ve yasakların yoğun olması ile bilinen bu dönemde, açılan okullarda kadınların kamusal hayatta görünürlüğünde önemli bir dönüşümü yaşatacak ve tarihe “Jön Türkler” adıyla geçecek birçok isim yetişmiştir. II. Meşrutiyetin ilan edilmesiyle birlikte kız okulları açılmaya devam etmiş ve karma eğitim uygulanmaya başlanmıştır. Kızların eğitimi çoğunlukla ideolojik çevrelerce desteklenmiştir. İslamcılar Batı tarzı eğitime karşı çıkmakla birlikte kızların lise sonrasında eğitimine taraftar olmamıştır. Türkçüler ve Batıcılar daha pragmatik düşünüp Batı tarzı eğitimden faydalanılmasında sakınca görmemiştir. Nitekim kadınlar eğitim ile birlikte kamusal hayatta görünür olmuş, gerek sosyal, gerek ekonomik, gerekse siyasal hayatın içinde kendine yer edinmiştir.²⁶

1.2. Osmanlı Basın Hayatında Kadının Aktifleşme Süreci

Eğitim hayatında yaşanan gelişmelerin yanı sıra Osmanlı'da kadınların kimlik kazanma sürecinin en önemli diğer yapı taşı basındır. Basın, Osmanlı Devleti'nin modernleşmesi açısından büyük önem arz etmiştir. Osmanlı'ya basının gelmesi ile birlikte artık uzak olan yakınlaşmış, aylarca haber alınamayan yerlerden gün aşırı

²² Fatma Acun, “Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları”, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.22, 2015, s.419

²³ Patrick, *a.g.e.*, s.88

²⁴ Ahmet Koçak, “Osmanlı Türk Toplumunun Modernleşmesinde Yeni Bir Model: Avrupalı Mürebbiyeler”, *SUTAD*, 2016, s.63

²⁵ Alkan, *a.g.m.*, s. 16

²⁶ Şefika Kurnaz, *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1996, s. 77

haberdar olunmuştur. Böylelikle yaşanan gelişmelerden ülkedeki çoğu insan bilgi sahibi olmaya başlamıştır. Basın hayatının başlaması ile birlikte Batı'da yaşanan gelişmeler Osmanlı'ya ulaşarak etkisini hızlı bir şekilde göstermeye başlamıştır. Basın yazınsal bilgi alma işlevinin yanı sıra Althusser'in deyimini ile “*devletin ideolojik aygıtları*” olarak kullanılan önemli bir araçtır.²⁷ Basınla araçsallık ilişkisi yalnız devletle bağıntılı olmamış, modernleşme sürecinde toplumun dönüşümünde basın etkin bir şekilde kullanılmıştır. Ayrıca Anderson, Hegel'e göre gazetenin “*modern insan için bir tür sabah ayini*” olduğunu ve bu kitlesel ayini bir sürü insanın farklı yerlerde eşzamanlı uyguladığını ifade etmiştir. Ardından “*Hayali bir cemaatin dünyevi, tarihsel bir saate bağlanmış bir biçimi için daha iyi bir örnek nasıl bulunabilir? Diğer yandan kendi gazetesinin, tıpatıp aynısını otobüste, berberde, komşularında tüketildiğine tanık olan gazete okuru, hayali dünyanın gündelik hayata köklerini sıkı sıkıya salmış olduğu konusunda teskin edilmiş olur*” ifadeleri ile basının kitle yaratmada ve sürdürülmesindeki misyonuna değinmiştir.²⁸

Osmanlı'da erken modernleşme döneminin kurucu iradesinin şekillenmesinde basın önemli bir yer teşkil etmiştir. Aydınlar, dönem ruhuna uygun bir biçimde kafalarındaki yeni aile, toplum ve insan imgelerini ve hayallerini basın aracılığı ile zihinlere ulaştırmıştır.²⁹ Bu noktada dönem basınına bakıldığında kadına yüklenen misyon ve makbul olma noktasında nasıl bir zihin yapısına sahip olduğu anlaşılabilir.

Basın, özellikle kadınların bilinçlenmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim kadınlar sadece basını takip eden taraf olarak kalmamış basının içinde yer almaya başlamışlardır. Kadınların basın hayatına girişi bir kadın dergi veya gazetesinde çalışması şeklinde olmamıştır. Zira kadınların toplumda görünür olabilmesi için öncelikle erkeklerin kadınlar ile ilgili konuşabilme özgürlüğüne sahip olması gereklidir. Bunun aşılması ile birlikte artık gazete ve dergilerde kadınlar ile ilgili meseleler dile getirilmeye başlanmış devam eden süreçte kadına artık isimsiz bir şekilde yazma hakkı verilmiştir. 1868 yılında çıkan *Terakki Gazetesi*'ne kadınlar tarafından kimlikleri gizlenerek mektuplar yollanmış ve sorunları dile

²⁷Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev.Alp Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul, 2006, s.64

²⁸Benedict Anderson, *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (Çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul, 2007, s.50

²⁹Serpil Sancar, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s. 83

getirilmiştir.³⁰ Ardından çıkan *Muhedderat* isimli gazetede kadınların okutulması, evlilik, Batı'da kadın hareketleri gibi konular işlenmiştir. 1875'de *Vakit Yahut Mürebbi-i Muhadderat*, 1882'de *İnsaniyet ve Hanımlar* gazete ve dergilerinde kadınlar ile ilgili konular yazılmıştır.³¹ Bu tarihe kadar gazete ve dergiler erkekler tarafından kurulmuş ve yazar kadrosu yine erkeklerden oluşmuştur. Kadınlar ise çıkarılan dergi ve gazetelerde kendilerine ayrılan köşelerde yazmıştır. 1884 yılında kadınlar tarafından çıkarılan ve yazarlarının tamamı kadın olan ilk kadın dergisi *Şükufeza*'dır.³² Sadece kadın konularına yer verilen derginin kurucusu Arife Hanım'dır. Bu derginin yazar kadrosunun çoğunluğu ise Dar-ülmuallimat mezunlarından oluşmaktadır. Tanzimat Dönemi'nde kadınların eğitim hayatına girmesi ile birlikte atılan tohumların bu dergi ile birlikte filizlendiği anlaşılmaktadır.³³ Yayın hayatı kısa süren bu derginin ardından bir sonraki başlıkta ayrıntılı inceleyeceğimiz yayın hayatı en uzun süren gazete olan *Hanımlara Mahsus Gazete (1895)* çıkmaya başlamıştır. Genel olarak 1908 dönemi öncesi basın hayatına baktığımızda kadınlar ile ilgili olarak gazete ve dergilerde sanat, eğitim, musiki, edebiyat gibi konuların ağırlıklı olarak işlendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca güzellik, moda, kozmetik gibi konulara geniş çapta yer verildiği görülmektedir. Tüketim kültürünün modernlik bağlamında benimsenmesinin temellerinin bu dönem kadın dergiler ile atıldığı söyleneceği yanlıştır.³⁴

Kadın hakları gibi konulardan da bahsedilmiş fakat bugünkü anlamda bir savunma söz konusu olmamıştır. Ayrıca gazetelerinin büyük çoğunluğunun İstanbul merkezli çıkarılması ulaşılan kitlenin de kısıtlı olması sonucunu vermiştir.³⁵

II. Abdülhamit Dönemi basında sansürün yoğun olarak yaşandığı bir dönem olarak bilinmektedir. Gazete ve dergilerin çoğunluğu bu süreçte sansüre uğramıştır. Birçok alanda olduğu gibi kadın gazete ve dergilerinin de patlama yaşadığı dönem II. Meşrutiyet(1908) dönemi olmuştur.1908 yılından sonra *Mehasin*, *Demet*, *İnci*, *Kadın*, *Kadınlar Alemi*, *Kadınlar Dünyası* gibi çok önemli kadın dergi ve gazeteleri

³⁰ Çakır, a.g.e., s. 59-60

³¹ Kurnaz, (2015), a.g.e., s. 86-87

³² Fatma Tunç Yaşar, "Şükufeza; Kadınlar Tarafından Kadınlar İçin İlk Süreli Yayın", *Dem Dergisi*, Yıl 1, S.4, s. 69

³³ Yaşar, a.g.m., s.69

³⁴ Sancar, a.g.e., 105

³⁵ Kurnaz,(2015), a.g.e., s.92

yayın hayatına başlamıştır.³⁶Kadın gazete ve dergilerinde bu süreçten sonra moda, sanat, çocuk eğitimi gibi konuların yanı sıra kadın hareketi, feminizm, siyaset gibi konularda da önemli yazılar kaleme alınmıştır. Bunun yanı sıra basın aracılığı ile hem devlet hem de erkekler tarafından ayırım yapılmadan muamele görme arzusu dile getirilmiştir. Eğitim, tesettür, evlilik, çalışma gibi konular sık sık yayın organlarının konusunu oluşturmuştur.³⁷

Basın hayatının içinde aktif olan kadınlar aynı zamanda siyaset ile uğraşmaya başlamıştır. 1908'den önce İttihat ve Terakki'de gizli şekilde faaliyet yürüten kadınlar 1908 yılından sonra siyasette aktif görev almıştır. Kadınların siyasi faaliyetlerinin basındaki yansımaları bunun en net göstergelerinden biridir. Bu faaliyetlerin haricinde kadınlar, bazı gönüllü projeler de yürütmüşlerdir. Gazete ve dergi vasıtasıyla genç kızlara, yaşlılara, dul kadınlara veyahut savaştakilere yardımlar toplamışlardır. Örneğin; *Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriyesi* kimsesiz kadınlara ve çocuklara yardım etmeyi amaç edinmiştir. Derneğe bağlı olarak Selanik'te çıkan *Kadın* dergisi de önemli desteklerde bulunmuştur. Bu desteklerden bazıları, dernekle ilgili haberlere yer verilmesi ve ayrıca derneğe bağış yapanların isimleri yayınlanması olmuştur.³⁸ 1912 yılında kurulan *Malumat-ı Dahiliye İstihlaki Milli Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi* ise yerli malını teşvik ederek, Türk sanayisini geliştirmek amacıyla hareket etmiş, bu bağlamda fakir kızlardan terziler yetiştirerek ülkenin üretimine destek olmayı amaçlamıştır. *Halka Doğrudergisi* yaptığı yayınlarla açık bir şekilde derneğe olan desteğini göstermiştir.³⁹

Kadınların çıkardıkları dergi ve gazetelerde yaptıkları faaliyetlerin yanı sıra bazı önemli girişimleri de mevcuttur. Bunlardan birisi dergi vasıtası ile açılan terzihanelerdir. Aşağıda değineceğimiz *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin terzihanesinin yanı sıra *Kadınlar Dünyası* isimli derginin kurduğu bir terzihane vardır. *Terzi Evi* 1913 yılında *Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti*'nin *Kadınlar Dünyası*

³⁶ Güldane Çolak, Lale Uçan, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Basında Kadın Öncüler*, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2008, s. 22

³⁷Sancar, *a.g.e.*, s.95

³⁸ Çakır, *a.g.e.*, s. 87 - 88

³⁹ Kurnaz, (1996), *a.g.e.*, s. 214-215

Dergisi'ne vermiş olduğu bir ilan ile açılmıştır. Bu terzihane çeşitli elbise ve çamaşırların uygun fiyata dikilmesini amaç edinmiştir.⁴⁰

Yukarıda da değindiğimiz bu gelişmelerin yanı sıra üst üste yaşanan savaşlarda kadının artık toplumda görünür olmasını mecbur kılmıştır. Nüfusun ciddi oranda azalması çoğu noktada kadına ihtiyacı arttırmıştır. Sürecin sonucunda kadınlar ihtiyaca cevaben söz hakkı istemiş ve bu amaçla kurulan dernekler de toplumsal katılımları için meşruiyet kaynağı olmuştur.⁴¹

1912-1913 Balkan Savaşları ile birlikte artık milliyetçilik ve ulus fikri önem kazanmıştır. Bu süreç ile birlikte siyasi nitelikte kadın toplantıları yapılmaya başlanmış ve kadın hatipler ortaya çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte ülkede köklü dönüşümler olmuş, kadınlara erkeklerin cepheye gitmesinden dolayı yeni iş alanları doğmuştur.⁴² Ardı kesilmeyen savaş sürecinin son noktası Milli Mücadele dönemi olmuştur. Milli Mücadele sürecinde kadınlar yalnızca iş alanlarında aktif olmamış, savaş için kadın örgütlenmesi noktasında faaliyetler yürütmüştür. Bu faaliyetleri yürüten çeşitli cemiyetler kurulmuş, mitingler düzenlenmeye başlamıştır. Bu mitingler ile kadınlar Milli Mücadele'ye çağırılmıştır. Halide Edip, Şükufe Nihal, Nakiye Elgün, Münevver Saime gibi isimler Milli Mücadele'de aktif görev almış kadınlardan bazılarıdır. Bu isimlerin ortak özelliği ise Tanzimat dönemi sonrasında açılan kız mekteplerinde eğitim görmeleridir.⁴³ Eğitimli kadınların yanı sıra Milli Mücadele'de isimleri bilinmeyen birçok kadın kahraman önemli görevler üstlenmişlerdir. Bu kadınlar Cumhuriyet'in kurulmasına ve kadının kamusal hayatta kimlik kazanmasına azımsanamayacak katkılar sağlamışlardır.

1.3. Hanımlara Mahsus Gazete'nin Ortaya Çıkışı ve Faaliyetleri

Osmanlı Devleti'nin en önemli kadın dergilerinden biri, *Hanımlara Mahsus Gazete*'dir. Dergiyi *Baba Tahir* olarak da bilinen İbnü'l-Hakkı Mehmed Tahir Bey çıkarmıştır. Mehmet Tahir Bey *Tarik Gazetesi* başmuharriri olmakla birlikte, *Servet gazetesi* ve *Musavver, Malumat, İrtika* dergilerini de çıkarmıştır.⁴⁴ Mehmet Tahir Bey'in *Hanımlara Mahsus Gazete*'yi çıkarma serüveninin kayıtları Başbakanlık

⁴⁰ Yavuz Selim Karakışla, *Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri (1869 -1923)*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2014, s. 76

⁴¹Sancar, *a.g.e.*, s.97

⁴² Zafer Toprak, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015, s.5.

⁴³ Kurnaz,(2015), *a.g.e.*, s. 223

⁴⁴ Çakır, *a.g.e.*, s. 28,67

Osmanlı Arşivinde mevcuttur. Yavuz Selim Karakışla *Arşivden Bir Belge Hanımlara Mahsus Gazete'ye İmtiyaz Verilmesi(1895)*⁴⁵ adlı makalesinde Mehmet Tahir Bey'in *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin imtiyazını alabilmek için geçtiği yolları anlatmıştır. Makaleye göre Mehmed Tahir Bey “*Medeni ülkelerde kadınlar ile ilgili gazeteler bulunmasına rağmen Osmanlı'da böyle gazetelerin olmamasından dolayı*” Hanımlara Mahsus Gazete'nin çıkarılması için başvuruda bulunmuş ve başvuruda yazdığı mektupta kendisini “Osmanlı saltanatının sadık kölelerinden birisi” olarak tanıtmıştır.⁴⁶ Ayrıca II. Abdülhamid'e gazeteyi çıkarırken “içeriği edep ve iffete uygun olarak yazılmak şartıyla tamamen kadınlara ait her türlü makalelerden, gündelik haberlerden bahsetmek” amacı taşıyacağıının sözünü vermiştir. Bunun üzerine kendisinden dergiyi çıkarabilmesi için kefil istenmiş ve yedi kişilik bir kefil heyeti kurulmuştur.⁴⁷ Mehmed Tahir Bey'in geçmişi ile ilgili araştırmaların yapılması üzerine dönemin sadrazamı Sait Paşa 8 Temmuz'da gazetenin çıkarılma isteğini II. Abdülhamid'e sunmuş 12 Temmuz 1895 tarihinde ise imtiyaz Mehmed Tahir Bey'e verilmiştir.⁴⁸ Böylece *Hanımlara Mahsus Gazete*, 19 Ağustos 1311 (Hicri 10 Rebiulevvel 1313, Miladi 31 Ağustos 1895) tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Dergi ilk 150 sayıda haftada iki defa Pazartesi ve Perşembe günleri, 150. sayıdan 612. sayıya kadar ise haftada bir gün olmak üzere yayın yapmıştır.⁴⁹

Derginin içeriğine genel olarak bakılacak olursa günümüz popüler kadın dergilerine benzer içeriklere sahiptir. Siyasi yazılara pek yer verilmemiştir. Ağırlıklı olarak günlük hayata dair sağlık, eğitim, el işleri, çocuk eğitimi gibi konular işlenmiştir. Derginin çıkarılması ile birlikte kadının sanatçı ve yaratıcı ruhunu gösterebilmesinin önü açılmıştır.

Yazarların çoğu kadındır ancak erkek yazarlarda mevcuttur. Dergide ortalama sekiz sayfa yazı çıkmıştır. Bu yazılarda makale, şiir, çeviri eser, tefrika roman ve hikâyeler yayınlanmıştır. Bunun yanı sıra mektuplara da yer verilmiştir. Kadın

⁴⁵ Yavuz Selim Karakışla, “Arşivden Bir Belge Hanımlara Mahsus Gazeteye İmtiyaz Verilmesi (1895)”, *Toplumsal Tarih*, C.13, S.75, Tarih Vakfı Yayınları, Mart 2000, s.s. 41-45

⁴⁶ Karakışla, *a.g.m.*, s. 42'den naklen, T.C. BOA, İradeler, İrade-i Dahiliye, Sıra No: 1927 Sıra No: 110 Hususi No: 25, Aded: 8, Vesika: 1.

⁴⁷ Karakışla, *a.g.m.*, s. 43'den naklen, T.C. BOA, İradeler, İrade-i Dahiliye, Sıra No: 1927 Sıra No: 110 Hususi No: 25, Aded: 8, Vesika: 4

⁴⁸ Karakışla *a.g.m.*, s. 42'den naklen, T.C. BOA, İradeler, İrade-i Dahiliye, Sıra No:1927 Sıra No:110 Hususi No:25, Aded: 8, Vesika: 8

⁴⁹Zehra Toska, *İstanbul Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s.54

okuyucuların dergiye yolladıkları övgü yazılarından derginin oldukça rağbet gördüğü anlaşılmaktadır.⁵⁰ Fransa'dan yazılan bir mektupta derginin yurt dışında da ilgiyle takip edildiği görülmektedir. Madam Durani Montila mektup yazarak derginin Paris muharriri olmak için başvuruda bulunmuştur.⁵¹

Derginin siyasi bir yönü olmamasına karşın Abdülhamit taraftarı olduğu yayın hayatına başladığı ilk sayısında çıkan “*Tebrik-i Cülus-ı Hazret-i Hilafet penahi*” başlıklı yazıda görülmektedir. Nitekim yazının çıktığı gün padişahın tahta çıkışının 19. yıldönümüdür. Bu vesile ile yazının başında “*Padişahım Çok Yaşa*” ifadesi kullanılmış bu söylem her yıl düzenli devam etmiştir.⁵² Bu ifade ve “*Osmanlı saltanatının sadık kölelerinden birisi*” ifadelerinden Mehmed Tahir Bey ve gazetenin II. Abdülhamid'e yakın bir çizgide durduğu anlaşılmaktadır. Ercüment Ekrem Talu, anılarında bu konuya değinerek Baba Tahir'in Servet-i Fünun ve bir çok Abdülhamit karşıtı dergi ve gazete yazarını ifşa ederek II. Abdülhamit'in jurnalcisi olduğunu belirtmektedir.⁵³

Hanımlara Mahsus Gazete'nin yazıların başlıkları incelendiğinde de aynı tema göze çarpmaktadır. Dönemin basın hayatında sansürün yoğun olarak görüldüğü düşünülecek olursa derginin sansürülenmeden yayın hayatına devam edebilmiş olması da bu durumun bir göstergesi niteliğindedir. 1898 yılında ise II. Abdülhamid gazeteye 3000 kuruş bağış yapmış ve ayrıca saray bütçesinden her ay 30 lira kaynak oluşturmuştur.⁵⁴ Mehmet Tahir'in iktidar ile yakınlığı açık olmasına ve dergiyi de bu yakınlık anlayışı ile çıkarmasına rağmen dergideki tüm yazarların aynı düşüncede olmadığı anlaşılmaktadır. İlerleyen süreçte dergideki yazarlardan bazıları İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne gizli bir şekilde katılmışlardır.

Derginin önemli misyonlarından birisi nesil yetiştiriciliğidir.⁵⁵ Derginin ilk sayısında bu konu önemle vurgulanmıştır. Dergi, kadının eğitilmiş olmasının özelde ailenin, genelde ise ülkenin terakkisinde ne derece önemli olduğunu “*Kadın ne*

⁵⁰ Seval Arpınar, “İlk Kadın Gazetesi: Hanımlara Mahsus Gazete”, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, C.III, S.16, Ocak 1969, s.29

⁵¹ Çakır, a.g.e., s.73

⁵² “Tebrik-i Cülus-ı Hazret-i Hilafetpenahi” *HMG*, No: 1, 19 Ağustos 1311, 31 Ağustos 1895

⁵³ Ercüment Ekrem Talu, *Geçmiş Zaman Olur Ki*, (Haz. Alattin Karaca), Hece Yay., İstanbul, 2005, s.208-211

⁵⁴ Yavuz Selim Karakışla, *Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2004, s.22'den naklen: BOA, İrade-i Dâhiliye, Sıra: 241, Genel No: 264, Hususi No: 29, 9 Receb 1316, BOA, İrade-i Dâhiliye, Sıra: 3989, Genel No: 1441, Hususi No: 29, Eki: 2, 21 Cemaziyevvel 1316.

⁵⁵ Çakır,a.g.e., s. 67

derece malumatlı olursa onun ağış-ı terbiyesinde büyüyecek çocuk o kadar ali terbiye görür. İleride mensub olduğu kavmin terakkisine saadetine çalışacak bu çocuktur.”⁵⁶ ifadeleri ile dile getirmiştir. Makbul vatandaşın yaratılması için çabaladığı açıkça görülmektedir. *Hanımlara Mahsus Gazete*, kadınlar ile ilgili kamuoyu oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır. Kadının toplumda görünürlüğüne dair en önemli ilerlemelerin yaşandığının göstergelerinden biri dergideki erkek yazarların kadınlara dair konularda rahatlıkla görüşlerini beyan eden yazılar kaleme alabilmeleri olmuştur. Dergi yazarlarından Mustafa Asım’ın “*Nasıl Güzelleşilmeli?*”⁵⁷, “*Dekolte*”⁵⁸ ve “*Güzellik Tuvalet ve Sıhhar: Saçlar ve Saç Boyaları*”⁵⁹ Ali Muzaffer’in “*Makale-i Mahsusa: Kadınlar ve Tütün*”⁶⁰ve Hüseyin Rüştü’nün “*Şebboy Pudrası*”⁶¹ gibi yazıları buna örnektir.

Hanımlara Mahsus Gazete’de kadınlara ait çeşitli sosyal faaliyetler yürütülmüştür. Bunlardan birisi derginin başlattığı yardım kampanyasıdır. Derginin üst orta kısmında “*Gazetemizin hâsılatından yüzde beşi gelinlik ve kimsesiz kızlara saye-i Hazreti Padişahîdecehiz parası olarak ita olunacaktır*” ifadesi yer alır. Anlaşılacağı üzere kimsesiz ve gelinlik yaştaki kızlara çeyiz yardımı yapılabilmesi için sosyal sorumluluk projesi niteliğinde bir girişim olmuştur. Derginin 31. sayısında ise bağış yapanların isimleri verilmiştir.⁶² Bunun yanı sıra dergideki kadınlar ortak bir terzihane açmışlardır. Bu istek ise okuyucudan gelmiştir. Okuyucular dergide verilen elbise modellerinin kâğıttan patronlarını hazırlayacak veyahut elbiseyi dikecek bir terzinin bulunmasına yardım edecek birilerini istemişlerdir. Bunun üzerine 4 Kasım 1895’de gazetede “*İstanbul ve Taşra Karilerimize Hizmetimiz: Terzihanemiz*” başlıklı yazı ile terzihaneyi açtıklarını duyurmuşlardır. Ayrıca iyi bir terzi ile anlaştıklarını, kumaşları ucuza alacakları bir yer bulduklarını ve taşraya da elbise göndereceklerinin haberini vermişlerdir. İlerleyen süreçte terzihanenin işlerinin ilerlemesi ile yeni çalışanlara ihtiyaç

⁵⁶ “Tahdis-i Nimet, Tayin-i Meslek”, *HMG*, No: 1, 19 Ağustos 1311, 13 Ağustos 1895

⁵⁷ Mustafa Asım , “Nasıl Güzelleşilmeli?” *HMG*, No: 358, 11 Ağustos 1318, 23 Ağustos 1902

⁵⁸ Mustafa Asım , “Dekolte” *HMG*, No: 123-325, 9 Ağustos 1317, 22 Ağustos 1901

⁵⁹ Mustafa Asım , “Güzellik Tuvalet ve Sıhhat: Saçlar ve Saç Boyaları” *HMG*, No: 87-289, 16 Teşrinisani 1316, 29 Kasım 1900

⁶⁰ Ali Muazaffer, “Makale-i Mahsusa: Kadınlar ve Tütün” *HMG*, No: 24, 12 Ağustos 1320, 25 Ağustos 1904

⁶¹ Hüseyin Rüştü, “Şebboy Pudrası”, *HMG*, No: 18, 1 Temmuz 1320, 14 Temmuz 1904

⁶² “Gelinlik Kızlar İçin Bağış Verenlerin Listesi” , *HMG*, No: 31, 4 Kanunievvel 1311, 16 Aralık 1895

duyulmuş ve böylelikle kadınların çalışma hayatına atılmasına katkı sağlanmıştır.⁶³ Böylece kadınlar üretime teşvik edilmiştir.

İkinci Meşrutiyet'ten sonra gazete Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin himayesinde yer alan Teali-i Vatan Osmanlı Hanımlar Cemiyeti'nin yayın organı olarak yayın hayatına devam etmiştir.⁶⁴ Bu cemiyet, II. Meşrutiyet'in ilk ve önemli kadın cemiyetlerinden biri olmuştur. Selanik'te kurulan ve İstanbul'da örgütlenen bu cemiyetin önemli çağrı ve haberlerini *Hanımlara Mahsus Gazete* duyurmaya başlamıştır.⁶⁵ Ancak derginin bu dönemine ilişkin bilgiler çok kısıtlı kalmıştır.

1.4.Hanımlara Mahsus Gazete'nin Yazarları ve Konu İçerikleri

Hanımlara Mahsus Gazete'nin başyazarları Makbule Leman, Nigar Osman, Fatma Şadiye, Mustafa Asım, Faik Ali, Talat Ali ve Gülistan İsmet gibi isimlerdir. Bunun yanı sıra Ahmet Cevdet Paşa'nın kızları Fatma Aliye ve Emine Semiye, Ethem Efendi, Rana Binti Saffet, Ahmet Rasim, Ahmet Mithat, Müstecabizade İsmet Bey, Udi Cemil Bey, Ayşe Sıdika Salime Servet'te yazarlardan bazılarıdır. Dergide genel olarak gündelik yaşama dair sağlık, güzellik, moda, mutfak, çocuk bakımı, ev idaresi gibi konular işlenmiştir. Ayrıca iyi bir meslek sahibi ve iyi bir anne olmak ile ilgili nasihatler verilmiş ve bunun önemi vurgulanmıştır. Ancak bu rolleri reddetmeyen Fatma Aliye Hanım gibi derginin aydın yazarları kendi konumlarını sorgulayan yazılar kaleme alarak kadınları erkeklerle kıyaslamıştır.⁶⁶ Erkeklerin kadınlara bilim ve sanat kapılarını kapattıklarını bu durumun Avrupa ve Amerika'da da aynı olduğunu ifade etmiştir.⁶⁷ Derginin 20. sayısında yazarı belli olmayan "*Kadınların Tahsili Hakkında Bir Mütalaa I*" başlıklı yazının bir bölümünde "*Kadınların tahsil ve terbiyesi bu mütalaya göre erkeklerden dūn ve ehemmiyetsiz bulunduğuna hükmetmek de lazım gelmez, çünkü dünyada kadınların vezai fi de hiçbir zaman, erkeklerin vezafinden aşıyağı bir mertebededir diye hüküm verilemez. Kadınlar mader-i insaniyettir. Kadınlar, bir heyet-i ictimaiyenin ilk mürebbiyesidir. Kadınlar, hüsn-ü ahlakıyla ve kemaliyle bir halkın tasfiye-i ahlakına ve saadet-i umumiyesine baidirler. Kadınlık ile erkeklik mukabele olunduğu zaman tefavvük ve*

⁶³ Karakışla, a.g.e., s. 24-25'den naklen; "İstanbul ve Taşra Kaireleremize Hizmetimiz: Terzihanemiz" *HMG*, No: 19, 23 Teşrinievvel 1311, 4 Kasım 1895

⁶⁴ Kurnaz,(1996), a.g.e., s.75'den naklen: Nigar Bint-i İsmail, *HMG*, Sene: 16 Sayı:1, 18 Mart 1326, 31 Mart 1910

⁶⁵ Toprak, a.g.e., s. 34.

⁶⁶ Çakır, a.g.e., s. 69

⁶⁷ Çakır, a.g.e., s. 69'dan naklen: Fatma Aliye, "Bablulardan İbret Alalım" (Bas Bleu), *HMG*, 15 Rebiyülevvel 1313, no:2, s.2-3.

rüchandan bahsetmek abestir. Ancak fark ve tefavüt bahis getirebilir. Kadınların tahsil ve terbiyesi ehemmiyetsiz görülemediği gibi, erkeklerin tahsilinden aşağı olmak lazım geldiğine hüküm verilemez."⁶⁸ ifadeleriyle kadının erkekten değersiz olmadığı, kadın ve erkeğin yaratılış gereği farklı olmasının erkeklerde bir üstünlük sebebi yaratmayacağı vurgulanmıştır.

Bunun yanı sıra dergide ele alınan önemli konulardan birisi ise Batılılaşma ile birlikte ortaya çıkan eski-yeni çatışmasıdır. Bu durum genellikle çocukların yetiştirilmesi üzerinden tartışılmaktadır. Osmanlı Kadın Hareketi'nin öncülerinden biri olarak bilinen Emine Semiye Hanım'ın derginin 98. sayısında tefrika etmeye başladığı "*Terbiye-i Etfale Ait Üç Hikâye*" isimli romanı, bunun örneklerinden biridir. Bu romanda çocukların alaturka mı yoksa alafranga mı eğitilmesi gerektiği işlenmiş ve ikisinin sentezi yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.⁶⁹ Bu tefrikada olduğu gibi çocukların yetiştirilmesi ile ilgili dergide birçok yazı mevcuttur. "*Ana Babaya Öğütler*"⁷⁰ "*Riyazat-ı Bedeniye İle Çocukların Terbiyesinin Münasabeti*"⁷¹ gibi yazılar çocukların terbiyesine yönelik yazıların bazı örnekleridir. Bunun yanı sıra çocukların sıhhati ile ilgili de birçok yazı kaleme alınmıştır. Aile Hekimi imzasını kullanan bir yazar çocukların ve yetişkinlerin sağlığı ile ilgili bir yazı dizisi hazırlamıştır. Bu yazı dizisinde "*Çocukların Oyuncakları*"⁷² "*Çocukların Yiyecekleri*"⁷³, "*Çocuklarda Kasrülbasar*"⁷⁴, "*Çocuk Hastalıkları: Çiçek Aşısı*"⁷⁵ gibi çocuklarla ilgili konuların yanı sıra yetişkinlerin sağlığı ile "*Çekidüzen Odası: Yüze Arız Olan Hastalıklar*",⁷⁶ "*Çekidüzen Odası: Dişler*",⁷⁷ gibi konularda da yazılar yazmıştır. Yetişkin sağlığı ile ilgili *Aile Hekimi* lakaplı yazarın dışında birçok yazarda makaleler yayınlamıştır. *Hanımlara Mahsus Gazete* örneğinden de görüleceği üzere çocukların ahlaklı ve sağlıklı yetiş(tiril)mesi önem arz eden bir husus olmuş, tebaadan vatandaşa geçiş sürecinin temel taşları oluşturulmuştur. Bunu

⁶⁸ "Kadınların Tahsili Hakkında Bir Mütalaa 1" *HMG*, No: 20, 26 Teşrin-i Evvel 1311, 7 Kasım 1895

⁶⁹ Şefika Kurnaz, *Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü: Emine Semiye: Hayatı, Fikirleri, Eserleri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008, s.58

⁷⁰ Fatma Fahrünnisa, "Ana Babaya Öğütler", *HMG*, No: 9, 18 Eylül 1313, 30 Eylül 1897

⁷¹ Ayşe Sıdika, "Riyazat-ı bedeniye ile Çocukların Terbiyesinin Münasabeti", *HMG*, No: 230, 16 Eylül 1315, 28 Eylül 1899

⁷² Aile Hekimi, "Çocukların Oyuncakları", *HMG*, No: 19, 23 Teşrinievvel 1311, 4 Kasım 1895

⁷³ Aile Hekimi, "Çocukların Yiyecekleri", *HMG*, No: 20, 26 Teşrinievvel 1311, 7 Kasım 1895

⁷⁴ Aile Hekimi, "Çocuklarda Kasrülbasar", *HMG*, No: 21, 30 Teşrinievvel 1311, 11 Kasım 1895

⁷⁵ Aile Hekimi, "Çocuk Hastalıkları: Çiçek Aşısı", *HMG*, No: 23, 6 Teşrinisani 1311, 18 Kasım 1895

⁷⁶ Aile Hekimi, "Çekidüzen Odası: Yüze Arız Olan Hastalıklar", *HMG*, No: 22, 2 Teşrinisani 1311, 14 Kasım 1895

⁷⁷ Aile Hekimi, "Çekidüzen Odası: Dişler", *HMG*, No: 31, 4 Kanun-i Evvel 1311, 16 Aralık 1895

takip eden zamanda çocuklar toplumun geleceği olarak keşfedilmiş ve “rejimin geleceği” olarak devletin manipülasyon alanının içine çekilmiştir.⁷⁸ Keza ilerleyen süreçte geleceğin nesli “*hürriyet, müsavat, adalet, uhuvvet*” ilkeleri ile yetiştirilerek, vatandaş olma bilinci ile kuşatılacaktır.⁷⁹

Dergide kişisel bakım ile ilgili birçok makale vardır. El, yüz, ayak bakımı, saçlar, takılar ile ilgili çokça yazı göze çarpmaktadır. Ancak dergide en çok işlenen konulardan biri modadır. Moda ile ilgili dergide hararetli tartışmalar mevcuttur. Dergide, moda ve modaya uymak hususunu eleştirenler olduğu gibi savunanlar da olmuştur. Bazı yazarlar ise orta yolun bulunmasının mümkün olduğunu dile getirmiştir. “*Moda Hakkında Bir İki Söz*” başlıklı yazı dizisinde Avrupa’da moda olan kıyafetler ile ilgili bilgiler verilmiş, bazı okuyuculardan eleştiri mektupları gelmiştir. Bunun üzerine aynı başlıklı diğer yazıda; “*Bazı karielerimiz, Avrupa modasından örnekler göstermekliğimize itiraz ediyorlar, fakat ne yapalım? Karielerimizden Avrupa modasını anlamak merakında bulunanlar da var. Onlara da gazetemiz hizmet edecek. Bundan başka bu nüshamızdaki yollu fanila örnek gibi kendi milli libaslarımıza muvafık görülenleri, sair fazla süslü libaslara tercih ediyoruz. Lakin hanımlara mahsus bir gazetenin hiç modadan dem vurmamasını da muvafık görmeyenler vardır. Birtakım mektuplarla biçim hakkında reyimiz de soruluyor. Moda şimdi Avrupa’da aldığı tarzı itibariyle hoş değildir. Lakin esasen kadınlık hasailindendir.*”minvalinde bir cevap kaleme alınmıştır.⁸⁰ Bir başka yazıda ise Modanın insanları büyük bir israfa soktuğu sert bir dille eleştirilmiştir. “*Moda - İsrâf*” isimli ve 28 Kasım 1895 tarihli yazıda; “*Moda! Bu mikroptan erkekler dahi muaf değillerse de en ziyade tesirini bizim taife-i nisada göstermekte olduğuna şüphe mi var? Moda, bir gün kadınların kollarını mazik-i ıztıraba sokar, ertesi gün derununa birkaç metr-i müka’abı hava alacak mertebede şişkin bir kumaş içinde bulundurur. Kadın olup da modanın icbaratınatebeyyet etmemek mümkün müdür? Zaman olur ki bir modaya tebeyyetle yaptırılmış elbisenin kumaşı henüz yepyeni iken diğer nevi modanın zuhuruyla o elbise, moda âleminde kumaş kadar bile kıymeti bulunmaz. Mesela, gayda biçiminde o bol ve şişkin kollar yapılırken moda bumbar*

⁷⁸ Füsun Üstel, *Makbul Vatandaşın Peşinde II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008, s. 30

⁷⁹ Zafer Toprak, “80. Yıldönümünde “Hürriyetin İlanı”(1908) ve “Rehber-i İttihad””, *Tarih ve Toplum*, sayı:42, 1988, s. 1

⁸⁰ Mustafa Çiçekler, Fatih Andı, *Yeni Harflerle Hanımlara Mahsus Gazete (1895 – 1908) Seçki*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları: 30, İstanbul, 2009, s. 51

*gibi dar kollara tehavvül ediyorsa veyahut korsajdan etekliğe kadar yekpare fistan moda iken iki parçaya inkisam mecburiyeti hasıl olsa, ni'me'l-matlüb, çünkü artık modası geçmiş olduğu cihetle zinhar kol sokulması mümkün görülmeyen o elbise-i giran-bahayı elinden iş ve dikiş gelir bir hanım sandığın bir köşesine atmaya mecbur olmayarak o genişliği daraltmak suretiyle yeni modaya tevfiik edebilir. Ya kolları hemen hemen ihata edebilir derecede dar kol modası birkaç arşın kumaşa muhtaç bulunan bol kollara tehavvül ediverse ne yapabilir? Kıyafet-i milliye-i maziye-mizinalenekser müsaadeleri gibi o işe yaramayan, moda mağduru olan zavallı yeni kumaş bozulup da yorgan yüzü filan da olamaz, zira şimdiki moda icabınca biçilen bir elbisenin kumaşı sökülmiş olsa, birzamanın parçalı bohçaları gibi bir bohça dikmekten başka bir işe yaramaz ve ortaya parça yığını ortaya çıkar.”⁸¹ ifadeleri kullanılmıştır. Bu eleştirel yaklaşımın dışında modayı ne savunan nede tümüyle yok sayan bir kesim vardır. Bunlardan birisi Gülistan İsmet'tir. Gülistan İsmet “*Muhasebe: Moda Nereden Çıkıyor?*” isimli yazısı ile Avrupa modasını doğrudan takip etmenin sakıncalı olduğunu ancak moda olan şeyleri kültür süzgecinden geçirerek israf etmeden kullanmanın da mümkün olabileceğini dile getirmiştir. İsmet ayrıca kişinin kendine yakışanı giymesi gerektiğini vurgulayarak, moda olduğu için vücuda olmayan kıyafetlerin giyilmesinin yanlış olacağını ifade etmiştir.⁸²*

Moda ile paralel olarak dergide sıkça makale yazılan konulardan biriside dikiş nakıştır. Bir önceki başlıkta bahsettiğimiz *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin terzihanesinin açılması dergide bu konuya ne kadar ağırlık verildiğinin açık bir göstergesidir. Birçok yazıda dikiş örnekleri ve kumaş çeşitleri hakkında bilgiler verilmiştir. “*Elişleri: Dikiş*”⁸³, “*Ölçü alma usulü*”⁸⁴ “*Biçim ve Dikiş: Kışlık Bluz*”⁸⁵ gibi yazılar terziliğe yönelik yazılmış makalelerdir.

Hanımlara Mahsus Gazete'de sanata dair yazılarda mevcuttur. Dergide birçok musikinin notaları paylaşılmıştır. Ethem Efendi'nin “*Şarkı-i Hicaz (nota)*”⁸⁶, Nigar Hanım'ın “*Şarkı-i Nihavent'i*”⁸⁷ gibi birçok örnek vardır. Ayrıca

⁸¹ Çiçekler, *a.g.e.*, s. 109 - 110

⁸² Gülistan İsmet, “*Muhasebe: Moda Nereden Çıkıyor?*”, *HMG* No: 88-290, 26 Teşrinisani 1316, 9 Aralık 1900

⁸³ “*Elişleri: Dikiş*”, *HMG*, No: 104, 13 Mart 1312, 25 Mart 1896

⁸⁴ “*Ölçü Alma Usulü*”, *HMG*, No: 13, 23 Teşrinievvel 1311, 4 Kasım 1895

⁸⁵ Melahat, “*Biçim ve Dikiş: Kışlık Bluz*”, *HMG*, No: 38, 20 Teşrinisani 1319, 3 Aralık 1903

⁸⁶ Ethem Efendi, “*Şarkı-i Hicaz (nota)*”, *HMG*, No: 90, 28 Teşrinisani 1312, 10 Aralık 1896

dergide pek çok şiirin yayınlandığı görülmektedir. Aşk, doğa, çocuk sevgisi, gibi birçok konuda şiirler yazılmıştır. Bunun yanı sıra II. Abdülhamid'e yazılmış kasidelerde oldukça çoktur. Nigar Bint-i Osman'ın II. Abdülhamid'i öven kasidesi bunun örneklerinden biridir:⁸⁸

“Görmemiştir kimseler hiçbir zaman

Böyle bir şah-ı adalet-iktirân

Âleme meşmûlrahm u şefkati

Eyliyor dünyayı lütfu şâd-mân

Mülkünün imarıdır endişesi

Say'ının esmâridremn ü emân

Cümle icraatı dâd u merhamet

Bendegânı cümle hep kâm-ran

İftihâr eyler bugün sakın-i ârz

Bende olmakla o şâha bî-güman

Ecnebiler adlinin hayranıdır

Lütfunun dil-sîridirİslamiyân

Fitraten meyyâl-i ilm ü m'arifet

Olduğu her halinden müstebân

Malik fazl u teallümde o şah

Vermede her gün büyüklükten nişân

Pişvâmızdırterakkîde bizim

İ'tilâdamuktedâ-ı bende-gân

En büyük bir hân ise şu hânımız

Kim kadınlar sayesinde hâme-rân

⁸⁷ Nigar Hanım, “Şarkı-i Nihavent”, *HMG*, No: 87, 7 Teşrinisani 1312, 19 Kasım 1896

⁸⁸ İmren Gece, “Hanımlara Mahsus Gazete’de Edebi Faaliyet”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul, 2014, s.9

Adlîni âsârını tavsîf için

Her gece her gün hülâsa her zaman”⁸⁹

Nigar Hanım, bu kasidede geçen sözlerle II. Abdülhamid’in yönetim anlayışına karşı memnuniyetini ve övgüsünü ifade etmiştir. Bazı kadınların II. Abdülhamit sayesinde “hame-ran” yani yazabilen olmasının önünün açıldığını dile getirmiştir.

Dergide önemli bir içerik de tefrika roman ve tercüme eserlerin yayınlanmasıdır. Emine Semiye’nin tefrika ettiği “*Bikes*” isimli romanı 98. sayıda başlamış ve 116. sayıda sona ermiştir.⁹⁰ Romanda genel olarak eğitimin önemi vurgulanmış, eğitilmiş kızların birçok problemi rahatlıkla aşabileceği işlenmiştir.⁹¹ Fatma Fahrünnisa’nın “*Dilharap*” isimli romanı da tefrika romanlara bir örnektir. 88. sayıda başlayan bu roman 112. sayıda son bulmuştur. Bu romanda zengin ve kültürlü bir ailenin kızının görece daha fakir bir aileye gelin gitmesi sonucunda çektiği zorluklar anlatılmıştır.⁹² Tefrika romanların yanı sıra yabancı dilden çevrilen eserlerde mevcuttur. Elif Rasime’nin Jane Austen’in yazdığı “*Kuvvet-i Akıl ve Hassasiyet-i Kalp*”⁹³ çevirisi ve Auguste Germain’in yazdığı Mustafa Asım’ın çevirdiği “*Nişan Yüzüğü*” isimli eser bunlara bir örnektir.⁹⁴

Hanımlara Mahsus Gazete, kadınlar ile ilgili birçok konuyu içinde barındıran bir dergi olmuştur. Gerek kadının toplumda nerede durduğu gerekse günlük hayata dair makalelerin yer aldığı bu dergi birçok kadına ulaşmayı amaç edinmiştir. Uzun yıllar boyunca yayınlanmış olan derginin okuyucuda da karşılık bulduğu cevaben yazılan mektuplardan anlaşılmıştır. Kadının basın tarihinde önemli bir yere sahip olduğunu gösteren bu dergi dönemin kadın yaşamını anlamamız noktasında önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

⁸⁹ İmren Gece, *a.g.t.* s.10’dan naklen, Nigar Bint-i Osman, “Tebrik-i Culus”, *HMG*, No: 1, 19 Ağustos 1311, 31 Ağustos 1895

⁹⁰ Kurnaz, (2008), *a.g.e.*, s.62

⁹¹ Kurnaz, (2008), *a.g.e.*, s.68

⁹² Fatma Fahrünnisa, *Dilharap*, (Çev.Fatih Altuğ), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017

⁹³ Jane Austen, “Kuvvet-i Akıl ve Hassasiyet-i Kalp” mtc. Elif Rasime, *HMG*, No: 263, 18 Mayıs 1316, 31 Mayıs 1900

⁹⁴ Auguste Germain, “Nişan Yüzüğü” mtc. Mustafa Asım, *HMG*, No: 350, 7 Şubat 1317, 20 Şubat 1902

İKİNCİ BÖLÜM

2.GÜLİSTAN İSMET'İN HAYATI

2.1. Gülistan İsmet'in Az Bilinen Hayatı Üzerine Sürülen İz

Gülistan İsmet, Osmanlı döneminin önemli kadın figürlerinden birisidir. Hakkında az malumat bulunması nedeniyle hayatının birçok yeri karanlık kalmıştır. Okuduğu Amerikan İnas Mektebi Müdürü olan Marry Milles Patrick'in hatıraları, Nevsal-i Milli'de kendisine ayrılan birkaç sayfalık kısım ve Hanımlara *Mahsus Gazete*'deki yazdığı yazılar dışında hayatına dair pek az bilgiye sahibiz. Bunun yanı sıra Gülistan İsmet'in torunlarından aldığımız aileye ait evrak-ı metruke ve sözlü tarih olarak değerlendirilecek bilgiler Gülistan İsmet'in bilhassa Cumhuriyet sonrası hayatına dair bilgi sahibi olmamızı sağlamıştır.

Gülistan İsmet'in 1908 tarihinde İstanbul'a gelmesi ile birlikte kendisine dair bütün bilgilerin kesilmiş olması ilginçtir. Çalışmamızda bu tarihten itibaren kadınların sosyal hayatta daha görünür olmalarına rağmen İsmet'in bu denli görünürlüğüne yitirmesi tarafımızca anlamlandırılmamıştır. Neticesinde eşi Mustafa Asım Çalikoğlu'na ve aileye ait belgelerin bulunması ile kısmen de olsa Gülistan İsmet'e dair önemli bilgilere ulaşılmıştır. Bu süreç ilk olarak Orhan Koloğlu'nun Kocaeli Üniversitesi Tarih Bölümü Seminer Kitaplığı'na arşivinin bir kısmını bağışlaması ile başlamıştır. Bu kitaplıkta Koloğlu'nun kendisine nereden geldiğini bilmediği Asım Çalikoğlu'na ait kendi hayatını kaleme aldığı 5 sayfalık bir yazı ve *Son Posta Gazetesi*'nde yayınlanmış hatıraların bazıları ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine İbrahim Şirin, Koloğlu ile görüşmüş, konu ile ilgili bilgi almış ve ardından tarafımızın da bulunduğu bir ekip kurarak Asım Bey'e ait *Son Posta*'daki hatıraların tamamının fotoğraflanmasını sağlamıştır. Daha sonra Asım Bey ve Gülistan Hanım'ın oğlu Haldun'un torunları olan Süreyya Hanım ve Ömer Bey'e ulaşılmış aileye ait evrak-ı metruke fotoğraflanmıştır. Ayrıca kızı Afife Nurinisa Hanım'un torunları olan Gülistan Bergsan, Tunç Bergsan ve Tunç Bey'in eşi Füsun Bergsan Hanımefendi'ye ulaşılmış ve ailenin elindeki belgelerde fotoğraflanmıştır. Kendileri ile görüşmemizde Gülistan İsmet'in torunu, kendilerinin ise babası olan Turhan Bey'in vefat etmeden önce anlattığı bilgiler ve Turhan Bey'in ilk eşi Bejan Ümide Hanımefendi'den sözlü tarih olarak nitelendirilecek bilgiler alınarak bu bilgiler

doğrultusunda Gülistan Hanım'ın 1908 sonrası hayatına dair bir nebze de olsa ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Bejan Ümide Hanımefendi, Gülistan Hanım'ın bir kardeşi olduğunu ve Kanuni Hacı Arif Bey'in oğlu ile evlendiğini dile getirmiştir. Mektuplar ile doğrulanan bu bilgi neticesinde Gülistan İsmet'in son günlerinde en çok yanında olan kişinin kız kardeşi İkbal Hanım olduğu ve Gülistan İsmet'in kızı Bedia Leman'ın bu süreçte annesi ile ilgili bilgi almak için sık sık İkbal Hanım ile mektuplaştığı anlaşılmıştır. Gülistan İsmet'in vefatından sonra kalan son eşyaları bir süre İkbal Hanım'da kalmıştır. Bu bilgiler neticesinde İkbal Hanım'da Gülistan Hanım'a dair bilgilerin olabileceğini düşünerek İkbal Hanım'ın ailesini araştırdık. Araştırma sonucunda ise İkbal Hanım ve eşi Zeki Arif Ataergin'in kızlarının Betül Ataergin olduğunu öğrendik. Betül Hanım ile ilgili yaptığımız araştırmamız neticesinde kendisinin eski Başbakan yardımcısı Hüsametdin Özkan'ın kayınvalidesi olduğu sonucuna ulaştık. Bergsan ailesinin yardımları ile Hüsametdin Bey'in eşi Zeynep Çiğdem Özkan Hanımefendi ile kurduğumuz irtibat neticesinde Gülistan Hanım'ın sık sık İkbal Hanımların Göztepe'de bulunan konaklarında kaldığı ve birlikte zaman geçirdiği bilgisini aldık. Ancak Zeynep Hanım konuşmanın devamında konağın yıkıldığını ve kendilerine İkbal Hanım ve Gülistan Hanım'dan herhangi bir evrakın kalmadığını dile getirmiştir.

Bedia Leman yeğeni Turhan Bey'e yazdığı bir mektupta, Gülistan İsmet'in vefatından sonra kalan eşyaların bir kısmını İkbal Hanım'ın evinden almasını rica etmiştir. İlerleyen tarihlerdeki mektuplardan Turhan Bey'in bu eşyaları Boyacıköy'de yaşadığı konağa getirdiği anlaşılmıştır. Ancak bu konak seksenli yıllarda satılmıştır. Tunç Bergsan Bey ve eşi Füsun Bergsan Hanımefendi, Boyacıköy'deki konağın satılmasının ardından evin çatı katından aileye ait çeşitli belge, mektup ve resimlerin çıktığını ve bu belgelerin evdeki restorasyonun ardından Eczacıbaşı ailesine geçmiş olduğunu duyduklarını ifade ettiler. Ancak Eczacıbaşı ailesinden Füsun Eczacıbaşı Güran Hanımefendi ile kurulan irtibatın neticesinde Füsun Hanım, belgelerin kendilerinde olmadığını ancak Boğaziçi Üniversitesi profesörlerinden Güler Fişek Hoca'da olabileceği belirtmiştir. Güler Hoca ile kurulan irtibat neticesinde ise belgeler ile kendisinin ilgisinin bulunmadığı anlaşılmıştır. Gülistan İsmet'in hayatının bir kısmını bu konakta geçirdiği ve torunu Turhan Bey'in kendisine ait kalan son eşyaları buraya getirdiği düşünülecek olursa, tavan arasında

İsmet'e ait belgelerin olma olasılığı yüksektir. Ancak çabalarımıza rağmen belgelere ulaşamamıştır. Bedia Leman'ın İsmet'in kalan son eşyalarını konaktan almış olması bir diğer ihtimaldir. Ancak Tunç Bey, Bedia Leman'ın vefatının ardından ziyaret ettiği Ankara'daki evinde herhangi bir belgeye ulaşamadığını dile getirmiştir.

2.2. Gülistan İsmet'in Meşrutiyet Dönemi'ne Kadar Olan Hayatı

Önemli bir kaynak olan *Nevsal-i Milli*'ye göre Gülistan İsmet, 9 Mart 1290(21 Mart 1874) yılında Saraybosna'da dünyaya gelmiştir. Ancak nüfus kayıt örneğinde doğum tarihi 1 Temmuz 1876 olarak geçmektedir.⁹⁵ Babası Yıldız Kumandanlarından Redif Binbaşısı idadili Mehmet Tevfik Bey'dir.⁹⁶ Mehmet Tevfik Bey bir Bağdat şeyhinin oğludur. Babasının ölümü üzerine okumak üzere İstanbul'a gelen Tevfik Bey, birkaç yıl sonra askeri görevine başlamıştır.⁹⁷ Tevfik Bey'in ilerleyen yıllarda General Tevfik Bey olarak anıldığı anlaşılmıştır.⁹⁸ Gülistan İsmet'in annesi Çerkez asıllı olan Hüsnügül Hanım'dır. Marry MillesPatrick, kitabında Hüsnügül Hanım'ın Sultan Aziz'in sarayına yedi yaşında amcası tarafından Sultan'a satılmak üzere getirildiğini ifade etmiştir. Sarayın doktoru tarafından kontrollerinin yapılmasının ardından bu hanım Sultan'a hediye olarak sunulmuştur. Saraya girdikten sonra bu ismi aldığı bilinen Hüsnügül Hanım, sarayda mutlu bir yaşam sürüp iyi bir eğitim almasının ardından genç kız olduğunda Sultan'a azat dilekçesini sunmuştur. Arkasından iyi bir çeyiz hazırlanan Hüsnügül Hanım, evlenene kadar kalması için evli bir kölenin evine gönderilmiştir. Daha sonra ise o zaman subay olan Mehmet Tevfik Bey ile evlenmiştir.⁹⁹ Asım Çalikoğlu, *Son Posta Gazetesi*'nde yayınladığı hatıralarında Mehmet Tevfik Bey'in Yıldız Hastanesi'nin hastalar ağası iken veliaht Reşat Efendi'nin ağalarından birine yolda selam verdiği görüldüğü için Ergiri redif taburu binbaşılığı ile Arnavutluk'a sürgün edildiğini söylemiştir.¹⁰⁰ Mehmet Tevfik Bey'in dönemine göre ileri fikirlere sahip bir kişilik olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en önemli göstergelerinden birisi çocuklarının eğitimine olan ilgisidir.

⁹⁵ 20.01.2009 Tarihli Nüfus Kayıt Örneği, Bergsan Ailesi Arşivi, bknz. Ek:12, s. 64

⁹⁶ *Nevsal-i Milli*, Hakkı Tarık Us Gazete Koleksiyonu, s.422

⁹⁷ Patrick, (2001), *a.g.e.*, s.139

⁹⁸ Marry Milles Patrick, *Son Sultanların İstanbul'unda, Siyaset Modernleşme Yabancı Okullar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2017, s.182

⁹⁹ Patrick, (2001), *a.g.e.*, s. 138-139

¹⁰⁰ Mustafa Asım Çalikoğlu, "Londra'dan Camialtı Zindanına Atılan Bir Gencin Feci Hikayesi", *Son Posta*, 25 Nisan 1953, s. 5

Gülistan İsmet'in iki erkek kardeşi ve bir kız kardeşi vardır. İsmi bilinmeyen büyük erkek kardeşi bir Topçu Binbaşısı'dır¹⁰¹ Gülistan Hanım'ın çocukları kendisinden "Mareşal Dayı" diye bahsetmektedir.¹⁰² Ancak bu kardeşine dair fazla bilgi yoktur. İsmet'in diğer kardeşi ise Mehmed Talat'tır. Talat'ın Tüccar Kaptan Mektebi'nde eğitim aldığı ve İngilizce öğrenmeye çok meraklı olduğu bilinmektedir. Mustafa Asım Çalıkoğlu bir yazısında Gülistan İsmet'in aile hayatına dair bir anıyı paylaşmıştır. Bu anıda Mehmed Talat ile ilgili "*İngiliz dilini mükemmel öğrenmek merakıyla adeta manyak olmuştu. Evde geçirdiği günler hepimiz için baş ağrısı olacak kadar komik sahneler hazırlardı. Gecelik entarisinin ön cebinde (o zamanlar daha pijama giymezdik) daima bir İngilizce diksiyoner, bir cep defteri, bir kurşun kalemle dolaşır, gözüne ilişenher yeni şeyin İngilizce karşılığını not eder veyeni öğrendiği kelimeleri derhal kullanmak sevdası ile karşısına çıkana İngilizce söylemek için peşinden giderdi. Hele ihtiyar annesinin kulağının dibinde bağıra bağıra tekrarladığı İngilizce cümlelerden kadıncağızın hiddetlenerek tövbe estağfurullah, tövbe estağfurullah diye bahçeye kaçışını ve oğlunun mother! mother! diye onu kovalayışını görmek komik bir manzara olurdu. Evde benim adım Mister idi. Amerikan Koleji'nde okuduğu için ablasına(Gülistan İsmet)Yankee, annesinden babasından bahsederken mutlaka, mother, father derdi."* ifadelerini kaleme almıştır.¹⁰³ Çalıkoğlu, Mehmed Talat Bey'in denizciliğe meraklı olduğundan ve okuldan mezun olduktan sonra gemi ile Londra'ya giderek denizcilik yaptığından bahsetmiştir. Mehmed Talat Bey Birinci Dünya Savaşı'nda gönüllü asker olarak harbe gitmiş ve daha sonra kendisinden kati surette haber alınamamıştır.¹⁰⁴ Gülistan İsmet'in kız kardeşi ise İkbal Ataergin'dir. İkbal Hanım Tevfik Bey'in ikinci evliliğinden olan kızıdır. İkbal Ataergin ile ilgili Bedia Lemana bir mektubunda yeğeni Turhan Bey'e "*Kendisi doğrudan doğruya validemin baba bir hemşiresi yani tam kardeş sayılmış.*" ifadelerini kullanmıştır. İkbal Hanım besteci Zeki Arif Ataergin ile evlenmiş ve Betül, Gönül, Nüverre, Sabuhi adlarında dört çocuğu olmuştur.¹⁰⁵

¹⁰¹ Mustafa Asım Çalıkoğlu, "Üç Arkadaş Birleşerek Kışla Meydanında Nasıl Bir Okuma Odası Kurduk?", *Son Posta*, 3 Mayıs 1953, s.5

¹⁰² Bedia Lemana'nın Asım Bey'e gönderdiği Bila Tarihli Mektup, Çalıkoğlu Aile Arşivi

¹⁰³ Çalıkoğlu, 25 Nisan 1953 Tarihli Yazısı, s.5

¹⁰⁴ Çalıkoğlu, 3 Mayıs 1953 Tarihli Yazısı, s.5

¹⁰⁵ Mehmet Öncel, "Zeki Arif Ataergin", *Türkiye'nin Birikimleri-3 "Müzisyenler"*, (Ed. Hüseyin Türkan), İlke Yayıncılık, İstanbul, 2014, s.129

Gülistan İsmet ise Üsküdar'daki Amerikan İnas Mektebi'nde eğitim alması için İstanbul'a gönderilmiştir. Bu okulun açılışı 1867 yılına dayanmaktadır. Okulun açılması ile ilgili bir dönem okulun müdiresi olan Marry Milles Patrick, "*İstanbul Kız Koleji'nin gerçekte temeli 1867'ye dayanır. Kadınların eğitimi için böyle bir hareket başlatma fikri, birçok insanın aynı zamanda aklına gelmişti. Bunların ilklerinden biri Bayan Albert Bowker idi. Zamanından ileri vizyona sahip nadir şahsiyetlerden olan Bayan Bowker, Vassar Kolejinin ilk mezunlarını verdiği yıl Boston'daki yeni dünya hareketi ile üne kavuşmuştu. Bayan Bowker, 1868'de kurulan ve Boston'da faaliyet gösteren Kadınlar Misyon Kurulu'nun ilk başkanı olmuştu. Bir yan uğraş olarak da uluslararası eğitimle yakından ilgiliydi ve İstanbul'a bir kız okulu kurmayı herhalde ilk düşünen de kendisi olmuştu. Aslında bu türde başka basit kurumlar vardı, ancak çoğunu erkekler için ve bir şekilde mutlaka dini eğitimle ilgiliydi.*

Sultan Aziz'in son döneminde, İstanbul'da iki uluslararası erkek okulu açıldı. III. Napolyon döneminde Fransa, Fransız dilini ve kültürünü başka ülkelere yayma geleneğine göre 1868'de uluslararası özellikle Galatasaray'da orta sınıf bir lise kurmuştu. Bu okula bazen Türkiye'nin Oxford'u denirdi. Kullanılan dil Fransızca idi. Aynı dönemde her milletten genç erkeklere hitap eden bir Amerikan kurumu, yani Robert Koleji, Boğaziçi'nin Avrupa yakasındaki Rumeli Hisarı'nda açıldı. Bu kolejde eğitim dili İngilizceydi.

Erkekler için bu iki eğitim kurumunun kurulmasından kısa bir süre sonra Bayan Bowker öncü çabasıyla İstanbul Kız Koleji'nin temellerini attı. Bu başlangıç çok basitti ve o dönemin olayları arasında neredeyse fark edilmedi bile ”¹⁰⁶ ifadelerini kullanmıştır. 1871 yılında Robert Koleji himayesinde Gedikpaşa'da kurulan bu okul 1875 yılında yeni bir arazi satın alınmasının ardından Üsküdar'a taşınmıştır. 1914 yılında Üsküdar'daki araziye sığmayan okul Arnavutköy'deki yeni kampüse geçmiş, 1932 yılında ise Robert Koleji ile birleşmiştir.¹⁰⁷ Amerikalı misyonerler 19. Yüzyıl'da Anadolu'ya gelmeye başlamış ve Protestanlığı yaymayı amaç edinmiştir.¹⁰⁸ Bu okul ağırlıklı olarak Ermeni kızların eğitimine yönelik

¹⁰⁶Patrick, (2001), *a.g.e.*, s. 30-31

¹⁰⁷ Acun, *a.g.m.*, s.419

¹⁰⁸ Aytan Sezer, "Osmanlı'dan Cumhuriyete; Misyonerlerin Türkiye'deki Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1999, s. 173

açılmıştır.¹⁰⁹ Okula kayıtlı olan öğrencilerden Ermeni olanların sayısına bakıldığında bu amaç açıkça görülmektedir. Buna göre 1895 yılında okula kayıtlı 161 öğrenciden 88'i Ermeni'dir.¹¹⁰ Okulun Üsküdar'a taşınmasının nedeni ise bölgede bir Ermeni mahallesinin yer alması ve güçlü bir Ermeni cemaatine sahip olmasıdır. Ayrıca bir başka amaç ise Türk hükümetinin dikkatini çekecek herhangi bir duruma karşı gözden uzak olmak olmuştur.¹¹¹ Amerikalılar bu girişimleri ile birlikte Ermenilerin, sert kurallara sahip Gregorian kilisesi yerine esnek ve sade bir yapıda olan Protestanlığı tercih etmesini amaçladığı düşünülmektedir.¹¹² İlk zamanlar Müslüman kızların bu okula gitmesi pek tercih sebebi olmamıştır. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra ise kolej, oluşan özgürlük ortamı ile daha rahat bir eğitim hayatına kavuşmuştur. Kolejde İngilizce, Fransızca gibi klasik diller, fen ve edebiyat derslerine ağırlık verilmiştir.¹¹³

Gülistan İsmet'in bu özelliklere sahip bir okula gitmesi dönem içinde oldukça radikal karşılanmıştır. Gülistan İsmet'in babası, çevresinden tepki almasına rağmen kızını bu okula göndermiştir. Nevsal-i Milli'de kızların eğitim almasının bile pek mümkün olmadığı bir dönemde Tefvik Bey'in kızını bu okula yolladığı ve eğitimi için özel bir ilgi gösterdiği ifade edilmiştir.¹¹⁴ Marry Milles Patrick ise Tefvik Bey'in kızını okula göndermesi ile ilgili bir anekdotu paylaşmıştır. Bu anekdotta "*General Tefvik Bey kızını bir Amerikan okuluna göndermeye karar verdiğinde saray çevrelerinde büyük heyecan oldu. Kadının okutulması hala tartışmalı bir konuydu ve kararı hayli muhalefetle karşılaştı. Birisi şöyle dedi: "Bir kıza okuma yazma öğretmenin faydası ne? Babıali'de katip mi olacak?" Başkaları da şöyle tavsiyelerde bulundular: "Namaz surelerinin öğretilmesi fazlasıyla yeterlidir." Bazıları da alay etti: "Evet ona yazmayı öğret, o da aşk mektubu yazmak gibi kötü amaçlar için kullansın!"* General Tefvik Bey'in iki kızını da okutmayı düşünmeyen bir Paşaya şöyle dediği söylenir: "*Eğer kızlarını okula gönderirsen, bütün dünyayı fethetmekten*

¹⁰⁹ Mehmet Nermi Haskan, "Üsküdar'da Açılan Ermeni Okulları", *Yıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul, 2001, C.2 s. 929

¹¹⁰ Özgür Yıldız, "Amerika'nın Ermeniler Üzerindeki Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri", *Tarih Okulu Dergisi*, Y.8, S. XXII, ss. 239-249, 2015, s. 244'den naklen; P.A.B.C.F.M. Reel 606, Belge No: 558

¹¹¹ Teyfur Erdoğan, "Üsküdar Amerikan Kız Koleji'nin Kısa Tarihi", *Üsküdar Sempozyumu I*, C.1, 2003, s. 303

¹¹² Erdoğan, *a.g.m.*, s. 320

¹¹³ Zafer Toprak, "Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihinden Örnekler; Arnavutköy Amerikan Kız Koleji", *TOMBAK*, S.25, 1999, s.48-49

¹¹⁴ Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Gazete Koleksiyonu, s.422

*bile daha gazla hizmet vermiş olursun!”*¹¹⁵ Tevfik Bey’in radikal düşünceleri yalnızca kızı için geçerli değildir. Kendisi sürgünde iken oğlu Talat’ın denizci olmak için Londra’ya gitme isteğine karşı “*Mademki oğlum bu kadar güzel bir arzu besliyor ve mesleğinde yükselmek istiyor, pekâlâ olur, varsın gitsin. Kendisine şimdilik otuz lira (altın) gönderiyorum. Selametleyin*” minvalinde bir yaklaşım sergilemiştir.¹¹⁶

Gülistan İsmet, okulda kişiliğiyle dikkatleri üzerine çeken bir öğrenci olmuştur. İsmet’in cevval fikirli ve temiz fitratlı olması, okuldaki hocalar ve müdire Patrick tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.¹¹⁷ Marry Milles Patrick de anılarında bu memnuniyeti sıkça dile getirmiştir. Ancak Gülistan İsmet, eğitim sürecinde bazı zorluklar çekmiştir. Müslüman kızların bu okula gitmesi yasak olduğu için gizli bir şekilde eğitim hayatını sürdürmüştür. Gülistan İsmet’in eşi Asım Çalikoğlu, *Son Posta Gazetesi*’nde yayınladığı hatıralarında İsmet’in eğitimi ile ilgili “*İsmet Demiroğlu*¹¹⁸ bir ahbabına yazdığı mektubunda o zaman Amerikan Mektebi’ne nasıl gizli gittiğini anlatırken; “*Annemin sırmalı Bağdat çarşafı içinde zahmetle yürüyerek ve kalın peçenin altında sıkıntıdan terleyerek mektebin kapısına gittiğimi hiç unutamam*” ifadelerini kullandığı bu anıdan bahsetmiştir.¹¹⁹ Okul müdiresi Marry Milles Patrick’tesarayın casuslarının bir gün okulu teftişe gelmesi üzerine öğretmenlerin Gülistan İsmet’i okulun kütüphanesine sakladığını, okulda bir kütüphane olması fikrini aklına getirmedikleri için casusların kütüphaneye bakmadığını ifade etmiştir.¹²⁰ Gülistan İsmet, tüm zorluklara rağmen 1890 yılında Amerikan İnas Mektebi’nden mezun olan ilk Türk kadını olmuştur. Mezuniyet töreninde Gülistan İsmet peçeli bir şekilde annesi ile birlikte seyircilerin arasında oturmuştur. Diplomasını almak için bile kürsüye gitmemiştir.¹²¹ Ayrıca Gülistan İsmet’in “*Illusions of Sense Perception*” “*Duyu Algısı Yanılsaması*” başlıklı bitirme tezini sınıf arkadaşı okumuş ve herkes tarafından çok beğenilmiştir. Bir iddiaya göre ise II. Abdülhamid bu makaleyi okumuş ve “*Bu okulda neler öğretiliyor görün*”

¹¹⁵ Patrick,(2001), *a.g.e.*, s. 139-140

¹¹⁶ Mustafa Asım Çalikoğlu, “Adadaki Mektebi Bitirince Talat’ın Hiç de Şaka Etmediği Gayet İyi Anlatılmıştır”, *Son Posta*, 23 Nisan 1953, s.5

¹¹⁷ Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Gazete Koleksiyonu, s.422

¹¹⁸ Gülistan İsmet boşandıktan sonra Demiroğlu soyadını almıştır. (Bknz. Ek-12, s.64)

¹¹⁹ Mustafa Asım Çalikoğlu, “Kadınların Peçe Altında Yaşayan Hilafet Merkezinde Akıllara Durgunluk Veren Sefahat Alemleri”, *Son Posta*, 17 Haziran 1953, s.5

¹²⁰ Patrick,(2017), *a.g.e.*, s. 182

¹²¹ Patrick, (2001), *a.g.e.*, s. 140

demıştır.¹²² Mezuniyet günü Gülistan İsmet'in babası Tevfik Bey, okul müdiresi Marry Milles Patrick'in odasına girerek teşekkür etmiştir.¹²³ 1931 yılında ise Gülistan İsmet mezun olduğu bu okulun onay gününe konuşmacı olarak katılmıştır.¹²⁴

Tevfik Bey'in okuldan mezun olduktan sonra kızını doktorluk eğitimi alması için Amerika'ya göndermek istediği ancak İstanbul'dan nakil edildiği için bu isteğini gerçekleştiremediği bilinmektedir.¹²⁵ Gülistan İsmet, müzik eğitimi almak için koleje geri dönmüştür.¹²⁶ İsmet'in bir dönem öğretmenlik yaptığı *Hanımlara Mahsus Gazete*'de yazdığı bir yazıdan anlaşılmıştır. Bu yazıda İsmet, gayrimüslim iki hemşirenin öğretmenlik yaparak iyi para kazandığını duyduktan sonra kendisinin de aynı teşebbüste bulunduğunu; “*Ohh... Ala! Bir lisanı yalnız söyleyip birazda sarfını anlamak beş lira kazanmağa kafî ise bizim İngilizce ve Fransızca'yı dokuz on sene çalışarak ikmal etmiş, fazla olarak ilmi ve fenni bir çok dersler görmüş, çalgı, dikiş nakış öğrenmiş olmaklığımız mutlaka on onbeş lira kazandırır dedik. Bundan ala kar mı var. Derhal bir muallimelik bulmak için lazım gelen teşebbüslerde bulduk. Bekledik. Hiç iltifat eden yok.*” ifadeleri ile dile getirmiştir.¹²⁷ Ayrıca söz konusu anıda geçen İsmet'in kazandığı edinimler göz önüne alındığında okulda gördüğü eğitimin kalitesi de ortaya çıkmaktadır.

Gülistan İsmet, ilk kez 1896 yılında tercüme ettiği “*Levazımat-ı Beytiye*” isimli yazı ile *Hanımlara Mahsus Gazete*'de çalışmaya başlamıştır.¹²⁸ İsmet, 1897 yılında aynı gazetede çalışan Mustafa Asım Çalikoğlu ile evlenmiş ve bu evlilik *Hanımlara Mahsus Gazete*'de “*İzdivaç*” başlıklı bir yazı ile duyurulmuştur.¹²⁹ Asım Çalikoğlu 1874'de Kayseri'de dünyaya gelmiştir. İptidai tahsilini Girit'in Hanya ve Kandiye şehirlerinde tamamlayan Çalikoğlu, Rumeli'nin çeşitli yerlerinde rüştiyeyi bitirmiştir. Kendi çabaları ile dört dil öğrenmiş ve ilk tercümesini on sekiz yaşında Kıbrıs'ta çıkan *Zaman* gazetesinde yayınlamıştır. Meclis-i Mebusan Kâtibi olan

¹²² John Freely, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 141

¹²³ Patrick, (2001), *a.g.e.*, s. 140

¹²⁴ Melike Karabacak, Osmanlı'da Politik ve Edebi Bir Kadın: Gülistan İsmet, *Perspectives on Ottoman Studies*, C.2, 2009, s.963'den naklen, Constantinople College Quarterly, Nisan 1931,

¹²⁵ Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Gazete Koleksiyonu, s.422

¹²⁶ Freely, *a.g.e.*, s.141

¹²⁷ İsmet, 30 Mayıs 1901 Tarihli Yazısı

¹²⁸ “Levazımat-ı Beytiye” mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 52, 15 Şubat 1311, 27 Şubat 1896

¹²⁹ Çalikoğlu Aile Arşivi, Asım Çalikoğlu ve Gülistan İsmet'in Evlilik Tebriki Yazısı (Bknz: Ek-9, s.63)

Çalıkoğlu birçok siyasi faaliyette bulunmuş, valilik yapmış aynı zamanda uzun yıllar gazetecilik mesleğini yürütmüştür¹³⁰ Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Asım Çalıkoğlu'nun Emniyet Müdürlüğü yaptığı iddia edilse de böyle bir görevde bulunmadığı anlaşılmaktadır.¹³¹

Asım Çalıkoğlu, Gülistan İsmet ile evliliğine vesile olan kişinin annesi olduğunu;“Artık mecmualara da tek tük yazı veriyor, Hanımlara Mahsus Gazete'ye muntazaman yazı yazıyordum. İşte bu esnada İstanbul'a gelen annem yolumu kesti. Koca bir şehirde tek başına yaşayan genç oğlunu mutlaka baş göz etmek kararında idi. Kalem ile geçinme denilen şeye de akıl erdiremediği için bir yerde memur olmamı da istiyordu. Paçaları sıvadı, tavsiyeler buldu, beni önce Tütün Rejisine memur yaptırdı, sonra da bulduğu birçok kızlar arasında birtanesini almağa beni ikna etti. Evlenmek istememdeki inadımın kırılmasına sebep, en son teklif edilen kızın bana göre yaşlı olmasına rağmen o zamanın Üsküdar'daki Amerikan Hom-Skul mezunu, iki Frenk dili bilen bir hanım olmasıdır. Onunla evlendirildim ve iç güveysi verildim. (1312-1986)”¹³² ifadeleri ile dile getirmiştir. Çalıkoğlu burada Gülistan Hanım'ın kendisinden büyük olduğunu iddia etmesine rağmen İsmet'in kendisinden küçük olduğu, ayrıca evlilik tarihlerinin 1897 yılı olduğu gazetede çıkan yazıdan anlaşılmaktadır.

Bu evlilikten 1900 yılında Afife Nurinisa¹³³ 1908 yılında Bedia Leman,¹³⁴ 1909 yılında Mehmet Haldun¹³⁵ adlarında üç çocukları dünyaya gelmiştir.¹³⁶

¹³⁰ İbrahim Şirin, “Mustafa Asım Çalıkoğlu Hayatı ve Eserleri, Arşiv Tarihçiliğine Adanmış Bir Ömür”, Prof. Dr. Atilla Çetin'e Armağan, 2016, s.125

¹³¹ Karabacak, a.g.m. s.963'den naklen, Constantinople College Quarterly, Nisan, 1931

¹³² Asım Bey'in Daktilo Ettiği Hayatı, Orhan Koloğlu Arşivi

¹³³ Afife Nurinnisa Hanım 01.07.1900 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Afife Hanım'da annesi gibi Arnavutköy İnas Mektebine gitmiştir. Okuldan annesine yolladığı bazı mektuplar mevcuttur. Bu mektupta okuldan memnun olduğu “Anneciğim çok iyiyim beni merak etmeyin” gibi ifadelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca babası Asım Bey'in Afife Hanım ile ilgili okul müdiresi Marry Milles Patrick bir yazışma yapmışlardır. Afife Hanım'ın karnesinden davranış, matematik, İngilizce, Fransızca, fen gibi dersler aldığı görülmektedir.(Afife Hanım'ın 1915-1916 yılı karnesi (bknz: Ek-11, s.64)) 1921 yılında Afife Hanım okuldan mezun olmuştur (Afife Hanım'ın diploması (Bknz: Ek-10, s.63)) ve Robert Koleji'nden tanıdığı Esseyit Ahmet Orhan Bey ile evlenmiştir ve bu evlilikten 1929 yılında Mehmet Turhan Saadettin isimli bir çocukları olmuştur. (Orhan Saadettin ile ilgili geniş bilgi için bknz. Abdurrazzak Gültekin, “Orhan Saadettin Hayatı ve Eserleri ve Felsefi Düşüncesi,”Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, İstanbul, 2015) 1899 yılında doğan Orhan Bey Robert Koleji'nde eğitim almasının ardından Almanya'ya giderek Felsefe alanında doktorasını tamamlamış ve Türkiye'nin “ilk felsefe doktoru” olmuştur. Afife Hanım ile evlendiklerinde önce Boyacıköyde'ki Saadettin Paşa yalısına taşınmışlar ardından ise Boyacıköy sırtlarında bir konağa geçmişlerdir. Gültekin, a.g.t., s. 9-10 Afife Hanım'ın bu konaktan babası Asım Bey'e yolladığı birçok mektup mevcuttur. Mektuplarda günlük

Gülistan İsmet'in eşi Asım Bey'in evrak-ı metrukesine göre çift, evlendikleri yıl olan 1897 tarihinden 1906 yılına kadar İstanbul'da yaşamıştır. 1906 yılında Selanik'e giden Asım Bey burada Talat Paşa(Bey) ve Manyasızade Refik Bey ile tanışmış ve İttihat ve Terakki'ye mensup olmuştur.¹³⁷ Evlerinde birçok toplantı yapılmış ve gizli planlar tartışılmıştır.¹³⁸

Eşi ile beraber Gülistan İsmet de Cemiyet'e dâhil olmuştur. Asım Bey İttihatçı kadınların başlıca vazifelerinin kadınlar arasında propaganda yapmak, cemiyet tarafından verilecek işleri eşleri mesuliyetinde yerine getirerek onları madden ve manen desteklemek olduğunu ifade etmiş,¹³⁹ Gülistan İsmet de bu noktada önemli görevler üstlenmiştir. Nevsal-i Milli, Gülistan İsmet'in İttihat ve Terakki'deki görevi için "*Gülistan İsmet Hanımefendi Osmanlı inkılâbına da iştirak ederek elyevm meclis-i Mebusan başkatibi bulunan zevci Mustafa Asım Bey'le beraber bulunduğu Selanik'de (İttihad ve Terakki) Cemiyyeti haftiyesinin azası meyanına dâhil olmuştur. Bu sıfatla memlekete ifa ettiği hizmet mumaileyhinin bütün hayatında en büyük bir fahr ve mübahat teşkil edebilir. Çünkü zencir-i istibdadı kırmakla meşgul olan (İttihat ve Terakki)nin meşhur (Reval) mülakatından sonra Avrupa ve Amerika'nın matbuat-ı meşhuresinehafiyyen gönderdiği beyannamelerin İngilizcelerini kendisi yazmış ve zevcinin ve Manyasızade Refik Bey merhumun irşadıyla Cemiyetin kadınlar şubesinde bihak temeyyüz etmiştir.*" ifadelerini kullanmıştır.¹⁴⁰ Görüldüğü üzere İttihat ve Terakki'nin yayınlarını çevirip İngilizce ve Fransızca dergilere gönderen İsmet, aynı

hayattan, eşinden ve oğlu Turhan Bey'den bahsedilmiştir. Afife Hanım 1940 yılında henüz kırk yaşında oğlu Turhan Bey'in iddiasına göre yanlış teşhisten dolayı vefat etmiştir.

¹³⁴ Gülistan Hanım ikinci çocuğu Bedia Leman Hanım'dır. Alman Lisesi'nde eğitim aldığı bilinen Bedia Leman (Şirin, "Arşiv..."s.125) Hanım'ın nüfus kayıt örneğinde hiç evlenmediği görülmesine rağmen Mısır'da Kral Faruk'un yeğeni ile evlendiği ve bu evliliğin kısa sürdüğü bilinmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nda şifre çözücü olarak İngilizlere çalışmış, uzun yıllar Ankara'da yaşamış ve 2008 yılında burada vefat etmiştir. Çok iyi İngilizce, Arapça, Almanca bildiği söylenmektedir.

¹³⁵ Gülistan Hanım'ın son çocuğu Mehmet Haldun Bey'de Robert Koleji'nde okumuştur.(Şirin, "Arşiv..."s.125) Asım Bey'e, annesi ile birlikte Koleje görüşmek için gittiğini anlattığı bir mektup vardır. Haldun Bey genel olarak uzun yıllar iş bulma sıkıntısı yaşamıştır. Memur olmak için çok uğraştığı anlaşılmaktadır. Mehmet Haldun Bey ilk evliliğini Bakiye Hanım ile yapmıştır. Bu evlilikten Mustafa Korkut ve Beyhan isimli iki çocukları dünyaya gelmiştir. Ancak mektuplardan Mehmet Haldun Bey'in eşi Bakiye Hanım ile bazı problemleryaşadığı anlaşılmaktadır. Bakiye Hanım ile boşandığı anlaşılan Haldun Bey, Nimet Hanım ile ikinci evliliğini yapmıştır. Uzun yıllar Konya'da ve Ankara'da görev yapan Haldun Bey 1990 yılında vefat etmiştir..

¹³⁶ Nüfus Kayıt Örneği, Bergsan Ailesi Arşivi, (Bknz: Ek-12, s.64)

¹³⁷Şirin, a.g.e., s.125

¹³⁸ Patrick,(2001), a.g.e., s.140-

¹³⁹ Mustafa Asım Çalıkoğlu, "Gizli Cemiyette Çalışan Kadınlarımız", *Son Posta*, 12 Ağustos 1953, s.5

¹⁴⁰Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Gazete Koleksiyonu, s.422

zamanda cemiyetin mesajlarını evden eve taşıyarak bir hafiyeye görevi görmüştür.¹⁴¹ Ayrıca İttihat ve Terakki'nin kadınlar şubesinin faal bir azası olmuştur. Gülistan Hanım daha sonra “*Şefkat Cemiyeti*” adında kurulan bir cemiyette Emine Semiye ile birlikte hayır işleri yapmıştır.¹⁴² Ancak bu cemiyette yaptığı faaliyetler çok uzun sürmemiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra Ahmet Rıza Bey'in gazetesi olan *Şuray-ı Ümmet*'i yoluna koymak üzere Talat Paşa'nın Asım Bey'i çağırması üzerine Selanik'ten İstanbul'a gelmişlerdir.¹⁴³

2.3. Gülistan İsmet'in Meşrutiyet'in İlanı Sonrasındaki Hayatı ve Mektuplardan Gülistan İsmet'e Dair Bilgiler

Gülistan İsmet'in İstanbul'a geldikten sonraki hayatı hakkında bilgiler çok kısıtlı kalmıştır. Evrak-ı Metruke'ye göre bu tarihlerde çalışmadığı anlaşılan İsmet'in, çocuklarını büyütmek ile ilgilenmiş olabileceği düşünülmektedir. Nevsal-i Milli'de İsmet'in “*Türk kadınları nanümüne-i imtisal olacak derecede mükemmel bir kadın, fedakâr bir valide olduğu*” dile getirilmiştir. Gülistan Hanım için çocuk yetiştirmenin önemi Nevsal-i Milli'de “*Beşiği Sallayan El Dünyaya Hükmeder*” başlıklı yazısından açıkça anlaşılmaktadır.¹⁴⁴ “*Ben bir valideyim ve dünyada her şeyden ziyade çocuklarımızla ve onların terbiyesiyle meşgul olmağı severim.*” ifadesi ile çocuk yetiştirmenin kendisi için ne denli önem taşıdığı görülmektedir. Bu anlayış ile çocuklarını önce kendisi eğitmiş, aynı zamanda onları iyi okullara göndermiştir. Kendisinin piyano çaldığı gibi çocuklarını da piyano derslerine yolladığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁵

Gülistan Hanım, çocuklarını büyüttüğü sırada Asım Bey çoğunlukla farklı şehirlerde görev yapmış, ailesinden uzakta bir hayat sürmüştür. Asım Bey'in, evinden uzakta yaşaması ve aile fertlerinin yıllar içerisinde farklı yerlere dağılması aileye ait Evrak-ı Metruke'nin oluşmasına olanak sağlamıştır. Ailenin Evrak-ı Metrukesi'nde yer alan aile içi mektuplaşmalarında genel olarak günlük yaşam rutini, maddi problemler, iş sıkıntıları, gezip görülen yerlerin paylaşılması gibi insani konular mevcuttur.

¹⁴¹ Karabacak, *a.g.m.*, s. 169

¹⁴² Çalıkoğlu, 17 Haziran 1953 Tarihli yazısı, s.5

¹⁴³ Asım Bey'in Daktilo Ettiği Hayatı, Orhan Koloğlu Arşivi

¹⁴⁴ Yakup Öztürk, “Kadın Araştırmalarına Bir Kaynak Olarak Nevsal-i Milli”, <https://docplayer.biz.tr/9154397-Kadin-edebyati-arastirmalarina-bir-kaynak-olarak-nevsal-i-milli.html>, Erişim Tarihi:15.03.2019

¹⁴⁵ Bedia Leman'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalıkoğlu Aile Arşivi

Örneğin Gülistan Hanım küçük kızı Bedia Leman babasına yazdığı bir mektubunda, Gülistan Hanım'dan para alıp ablası Afife ile alışverişe çıktığından¹⁴⁶, başka bir mektubunda ise “*Annem diyor ki kuzu yerine tavuk gönderirseniz daha muvafık olurmuş. Çünkü havalar sıcak et dayanmaz kokarmış, hâlbuki tavuk eti çabuk yenir*” ifadeleri ile günlük hayata dair rutin şeylerden bahsetmiştir.¹⁴⁷

Günlük hayata dair mektupların yanı sıra Gülistan İsmet'in bir takım sağlık problemleri yaşadığını anladığımız mektuplarda mevcuttur. Bedia Leman'ın kaleme aldığı bir mektuptaki “*Annemde hareket etti*”¹⁴⁸ ve bu ifadelerin devamında “*Gönderdiğiniz merhemler işe yaramadı*”¹⁴⁹ şeklindeki ifadelerinden Gülistan Hanım'ın bir dönem hastalanmış olma ihtimali düşünülmektedir.

Mektupların büyük çoğunluğunda ise ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılardan bahsedilmiştir. Gülistan İsmet için 1920'li yıllar ekonomik buhranlar ile geçmiştir. Örneğin Bedia Leman babasına yazdığı bir mektupta annesi Gülistan İsmet'ten para istediğinden, ancak İsmet'in son parasını kömüre verdiği için kendisine para vermediğinden bahsetmiştir.¹⁵⁰ Yine 1925 sonrası yıllara denk geldiğini düşündüğümüz Bedia Leman imzalı başka bir mektupta Leman, babası Asım Bey'in işsiz kalması üzerine annesinin babasına iş bulması için Makbule Hanım isimli birine gittiğini ifade etmiştir. Aynı mektupta yakın bir zamanda mahkemeye mektup yazılmadığı takdirde evlerine haciz geleceğinin haberini aldığını bildirmiştir. Durumlarının zorluğunu “*tabii sokakta oturulmaz bir dam altında oturmak lazımdır*” ifadesi ile babasına yazmıştır.¹⁵¹ Bunun ardından ise evli olan Afife Nurinisa Hanım babasına yazdığı bir mektupta hacizden bahsetmiş, annesi ve kardeşine yardım etmesi için yalvarmıştır. Bu mektupta Afife Hanım; “*Size bu mektubu ne halde yazdığımı bilemezsiniz... Bugün Şişlideki eviniz adeta mahşer halini andırıyordu. Annemin bugün mahkemesi var imiş. Tam o gittikten biraz sonra altı tane herif gelmiş. Leman içeride yapayalnız. Bütün eşyaları hacz edeceğiz hadi evden çıkınız demişler.*”¹⁵² Şeklindeki sözleri ile annesi ve kız kardeşi adına çok üzüldüğünü belirtmiştir. Bu mektuptan Gülistan Hanım'ın ekonomik nedenlerden dolayı

¹⁴⁶ Bedia Leman'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁴⁷ Bedia Leman'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁴⁸ Bedia Leman Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı 1924 Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁴⁹ Bedia Leman Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁵⁰ Bedia Leman Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı 1926 Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁵¹ Bedia Leman Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁵² Afife Nurinnisa Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

mahkemelik olduğu anlaşılmaktadır. Mektupların genelinde yaşadıkları ekonomik sıkıntıdan dolayı çocukların babalarından yardım dileyen tavırlar sergilediği görülmektedir. Bu sıkıntılardan dolayı Gülistan Hanım ve Asım Bey arasında önemli problemler yaşandığı ve kızlarının bu noktada annelerini kabahatli buldukları anlaşılmaktadır. Afife Hanım'ın babasına yazdığı bir mektupta “*Annem ne kadar fena bir kadın olsa da yine de bu kadar senelik annemiz*” ifadesi dikkat çekicidir. Aynı mektupta Gülistan Hanım'ın ve Asım Bey'in arasındaki problemden kaynaklı Afife Hanım'ın babasına yalvardığı “*Günah değil mi o iki kadına(Gülistan İsmet ve Bedia Leman) yer yüzünde onların sizden başka bakacak kimi var? Kadıncağızlar sokağa mı düşsünler?*”¹⁵³ minvalindeki ifadeleri ile Gülistan Hanım'ın 1920'li yıllarda zor süreçlerden geçtiği görülmektedir.

Gülistan Hanım ve Asım Bey'in 1930 yılında boşanma yoluna girdiği 24 Haziran 1936 yılında ise resmi olarak boşandığı bilinmektedir.¹⁵⁴ Asım Bey resmi olarak boşanmasalar bile 1931 yılında Gülistan Hanım'a yazdığı bir mektupta kendisinden “*eski zevcim*” diye bahsetmiştir. Aynı mektupta Asım Bey, boşanma nedenlerine dair Gülistan İsmet'e çok ağır ithamlarda bulunmuş ve “*Kendinizi daima benden yüksek gördünüz ve bu akıbete düştük*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁵⁵

Aynı mektupta Asım Bey, Gülistan Hanım'ın kızı Bedia ile birlikte Paris'e gitme isteğine tepki göstermiş; “*Mısır macerası*¹⁵⁶ *gibi olmasın. Fakat bu sefer maceranızı çare olmak üzere sizin oraya koştuğunuz ve dönüp Asım Bey'iniz imdat edebilmişti. Şimdi Asım Bey'de öyle bir imdat da yoktur.*” ifadelerini kullanmıştır.¹⁵⁷ Ancak Gülistan Hanım'ın ve Bedia Leman'ın bu mektuba rağmen Paris'e gittiği ilerleyen süreçteki mektuplardan anlaşılmaktadır. Bu seyahate karşı oğulları Haldun'un tepki gösterdiği, uzun bir zaman annesinden mektup alamadığı için annesine gönül koyduğu görülmektedir. Babasına yazdığı “*Annem ve Leman'dan aylardır hiç haber aldığım yok*” ifadelerine yer verdiği bir mektubunda

¹⁵³ Afife Nurinisa Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi,

¹⁵⁴ Nüfus Kayıt Örneği, Bergsan Aile Arşivi, (Bknz: Ek-12, s.64)

¹⁵⁵ Asım Bey'in Gülistan İsmet'e Yazdığı 1931 Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi, (Bknz: Ek-8, s.62)

¹⁵⁶ Bedia Leman Mısır'a Kral Faruk'un yeğeni ile evlenmek üzere gitmiş ve kısa süre sonra geri dönmüştür.(Bu görüşme Gülistan İsmet'in bugün yaşayan aile fertleri Bejan Ümide Hanım, Tunç Bergsan, Gülistan Bergsan ve Füsun Bergsan ile 16.04.2019 tarihinde Nişantaşı'nda gerçekleştirilmiştir.)

¹⁵⁷ Asım Bey'in Gülistan İsmet'e Yazdığı 1931 Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi, (Bknz: Ek-8, s.62)

meraklandığını ve bir haber alırsa kendisine bildirmesi gerektiğini söylemiştir.¹⁵⁸ Mektuplardan Gülistan Hanım'ın 1932 yılında kızı Bedia Leman ile Paris'te yaşadığı, ancak ne kadar süre orada kaldığı anlaşılamamıştır. Dönem koşulları içerisinde Gülistan İsmet'in o yıllarda yalnız başına Paris'e gitmesi orada bir hayat kurmak için çabalaması oldukça önemlidir.

1930'lu yılların geri kalanında Gülistan İsmet'e dair pek az bilgi mevcuttur. Afife Nurinisa Hanım babasına yazdığı bir mektubunda, Gülistan Hanım'ın torunu Turhan Bey ile çok ilgilendiğinden, onunla oyunlar oynadığından bahsetmiştir.¹⁵⁹ Afife Nurinisa Hanım'ın 1940 yılında vefat etmesi üzerine 11 yaşında öksüz kalan Turhan Bey'in babası Orhan Saadettin'in de ağır psikolojik rahatsızlıklar geçirdiği ve uzun süre hastanede yattığı bilinmektedir. Bu süreçte Gülistan Hanım, torunu Turhan Bey'in bakımı ile daha yakından ilgilenmeye başlamış ve uzun yıllar kızının Boyacıköy'deki köşküne gitmiştir.¹⁶⁰

Gülistan Hanım'ın ömrünün son zamanlarında öğretmenlik yaptığı torunu Turhan Bey'e yazdığı bir mektuptan anlaşılmaktadır. 6 Ağustos 1958 tarihli mektuptaki "*Dün Maçka'da Valide Çeşmesi'nde bir evde dersde idim. Bu günde birkaç dersim var. Nereye gitsem beni çok seviyorlar. Son derece iltifat ve ikramlarda bulunuyorlar!*" ifadeleri ve Bedia Leman'ın annesi ile ilgili "*Bana geldi eşyalarını, talebelerini düşünmekten rahat edemedi.*"¹⁶¹ sözleri Gülistan İsmet'in ilerleyen yaşına rağmen öğretme aşkının devam ettiğini göstermektedir.

Gülistan İsmet'in son yıllarını yalnız ve hasta bir şekilde geçirdiği Şehremini Pazar Tekkesi'nden yolladığı bir mektuptan anlaşılmaktadır.¹⁶² Gülistan Hanım kaldığı yer ile ilgili sıkıntılarının olduğunu, bu yerin çok eski, rutubetli ve küçük olduğu mektubunda dile getirmiştir. Bir mektubunda torunu Turhan Bey'e "*evin fena havasının tesiri ile kışın bir buçuk ay hastalandım*"¹⁶³ ifadelerini kullanmış, bir başka

¹⁵⁸ Haldun Bey'in Asım Bey'e Yazdığı 1932 Tarihli Mektup, Çalikoğlu Aile Arşivi

¹⁵⁹ Çalikoğlu Aile Arşivi, Afife Nurinnisa Hanım'ın Asım Bey'e Yazdığı Bila Tarihli Mektup

¹⁶⁰ Turhan Bey çocukları Tunç Bey ve eşi Füsun Hanım'a anneannesi Gülistan Hanım'ın bu tarihlerde sık sık Boyacıköy'deki konaklarında kaldığını, aynı tarihlerde İsmet'in çalıştığını ve kendisine sürekli mecmualar getirdiğini ifade etmiştir. (Bu görüşme Gülistan İsmet'in bugün yaşayan aile fertleri Bejan Ümide Hanım, Tunç Bergsan, Gülistan Bergsan ve Füsun Bergsan ile 16.04.2019 tarihinde Nişantaşı'nda gerçekleştirilmiştir.)

¹⁶¹ Bedia Leman Hanım'ın Turhan Bey'e Yazdığı 1958 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi, (Bknz. Ek-6, s.60)

¹⁶² Gülistan İsmet'in Turhan Bey'e Yazdığı 1959 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁶³ Gülistan İsmet'in Turhan Bey'e Yazdığı 1958 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

mektubunda ise “*Odam kötü ise, benim şerefimle mütenasip değilse evlatlarım utansınlar!*”¹⁶⁴ sözleriyle sitemde bulunmuştur. Bedia Hanım, mektuplarında Gülistan İsmet’in yalnız yaşamayı kendisinin tercih ettiğini dile getirmiştir.¹⁶⁵ İsmet’in bir süre Ankara’da kızı Bedia Leman’da kaldığı ancak geri döndüğü kızının “*bende iken çok iyi sıhhati vardı*”¹⁶⁶ ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Gülistan İsmet’in son günleri ciddi sağlık problemleri ile geçmiştir. Bedia Leman Hanım “*Validem için yazdığım acele bir doktor muayenesi olunmamıştır. O da kabil mi yoksa oradakilerin keyfine mi bildiğim yok. Çok merakta kaldım Turhancığım. Ayağının öyle rengi değişmiş olması, kan cvelan etmezse tehlikesi vardır, zamanında önüne geçilmek ister. Bu Perşembe bakalım nasıl bulacaklar bana haber ver kuzum, öyle kendi kendine, doktor, ilaç veya Rennicellin falan ne bileyim tedavi ister. Yoksa yaşlı ve ümitsiz gördüklerine ona göre bir hale mi terk ediyorlar işin aslı faslı belli değil.*”¹⁶⁷ ifadelerini kullanarak Gülistan Hanım’ın yaşlılıktan kaynaklı hastalığına dair bilgiler vermiştir. Bu hastalık sürecinde İsmet’e kız kardeşi İkbal Ataergin destek olmuş ve bakımı ile yakinen ilgilenmiştir. Bu durum Bedia Leman’ın “*İkbal Teyze ile tuttuğum bir taksi ile araba vapuru ile karşıya geçip akşamın dördüne kadar aynı vasıta ile hastane veya hiç yerinde bulunmayan müdürleri aradık. Bir hiç neticesi 80 lira o günkü sade taksi masrafı, netice boşa çıktı bende işime devam mecbur olduğumdan Ankara’ya geldim. Aklım başımda yok, acaba zavallı kadın nasıl oldu? Bizden yardım bekleyen hastaya bir yardım edemedik. Sade İkbal Teyze ile onu bir taksi ile hamama götürdük, oradan sonra bir restoranda yemek yedirdik ve tekrar o rutubetli odasına bıraktık*”¹⁶⁸ ve “*Hepimiz hiçbir yardım yapamayacak hallere düştük valideye bakım meselesinden. Allah razı olsun İkbal Teyzelerden.*”¹⁶⁹ ifadelerinden anlaşılmaktadır. Hastalığı iyice ilerleyen İsmet, 1 Nisan 1960 tarihinde İstanbul’da vefat etmiştir.^{170 171}

¹⁶⁴ Gülistan İsmet’in Turhan Bey’e Yazdığı 1959 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁶⁵ Bedia Leman Hanım’ın Turhan Bey’e Yazdığı 1960 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁶⁶ Bedia Leman Hanım’ın Turhan Bey’e Yazdığı Bila Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁶⁷ Bedia Leman Hanım’ın Turhan Bey’e Yazdığı 1960 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁶⁸ Bedia Leman Hanım’ın Turhan Bey’e Yazdığı 1960 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁶⁹ Bedia Leman Hanım’ın Turhan Bey’e Yazdığı 1960 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

¹⁷⁰ Nüfus Kayıt Örneği, Bergsan Ailesi Arşivi, (Bknz: Ek-12, s.64)

¹⁷¹ Fatma Acun, “Arnavutköy Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları” isimli makalesinde s. 433’de kaynak belirtmeksizin Gülistan İsmet’in 1948 yılında vefat ettiğini iddia etmiştir. Ancak elimizdeki nüfus kayıt örneğinden vefatının bu tarihten 12 yıl sonra gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Bedia Leman'ın Turhan Bey'e yazdığı mektubunda İsmet'ten geriye kalan eşyaları almasını "*Sana bir ricam: Onların(İkbal Ataerğın) evinden bırakılan bir şeyler vardı. Ne söylüyorum, münasip böyle: Onlara münasip bir zamanda git, validemin resmini ve sandık içindeki nota veya ona benzerleri bilmem daha ne vardı.*"¹⁷² ifadeleri ile rica etmiştir. Mektuptaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Gülistan İsmet son günlerini yalnız ve trajik geçirmiş, kendisinden geriye çok az şey kalmıştır.

¹⁷² Bedia Leman Hanım'ın Turhan Bey'e Yazdığı 1960 Tarihli Mektup, Bergsan Ailesi Arşivi

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GÜLİSTAN İSMET'İN MAKALELERİ

3.1. Gülistan İsmet'in Yazıları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

Gülistan İsmet 27 Şubat 1896 yılında “*Levazımat-ı Beytiye*”¹⁷³ başlıklı makaleyi yazarak Hanımlara Mahsus Gazete’de yazı hayatına başlamıştır. “*Gülistan İsmet*” ismi ile yazılarını kaleme alan yazarın, çoğunluğu tefrika eser olan 84 adet yazısı bulunmaktadır. Bu yazıların 8 tanesi günlük yaşam, sağlık ve çocuklar ile ilgili olup, 27 tanesi moda, terzilik ve kadınlar ile ilgilidir. 5 sayı ise gezi yazısıdır. Bunun yanı sıra biri 11 diğeri 33 sayı olan 2 adet tefrika hikâye yayınlamıştır.

Yazılarının geneline bakıldığında İsmet’in Robert Koleji’nde almış olduğu eğitimin kalitesi ve kendisinde yarattığı etki açıkça görülmektedir.¹⁷⁴ Konulara yaklaşımı ve tefrika etmek için seçtiği eserlerden yazı yazmasında belli bir amaç güttüğü anlaşılmaktadır. Didaktik bir anlatım tarzı benimsemiş ve yazılarını bu doğrultuda kaleme almıştır.

Gülistan İsmet, Amerikan kolejinde eğitim almasına ve bir süre Avrupa’da bulunmasına rağmen salt Batı etkisi yazılarında görülmemektedir. Batı’dan gelen fikirleri doğrudan kabul etmek yerine onu kültür ve akıl süzgecinden geçirerek hayata dâhil etme taraftarı olduğu anlaşılmaktadır. Yazılarının çoğunda günlük yaşama dair konularda akılcı ve bilimsel yaklaşımlara yer vermiştir. Bunun yanı sıra bazı konularda kadınlara dair eleştirilerini dile getiren, bazen teşvik eden ve önerilerde bulunan bir üslup benimsemiştir. Akıcı bir dile sahip olan İsmet’in yazılarından Osmanlı son döneminde yaşamış eğitimli bir kadının düşünsel dünyasına dair birçok şey anlaşılmaktadır.

Gülistan İsmet’in 23 Ekim 1902 yılında tercüme ettiği “*Hıfzıssıhha-i Etfal: Çocukların Yürümesi ve Diş Sürümesi*”¹⁷⁵ isimli makalesi ile *Hanımlara Mahsus Gazete*’de yazıları son bulmuştur. Gazetenin yayın hayatına devam etmesine rağmen Gülistan İsmet’in yazılarının kesilmesinin nedeni bilinmemekle birlikte eşi Mustafa Asım Çalıköğlü’nün da aynı tarihlerde yazılarının kesilmesi dikkat çekicidir.

¹⁷³ Gülistan İsmet,” *Levazımat-ı Beytiye*”, *HMG*, No: 52, 15 Şubat 1311, 27 Şubat 1896

¹⁷⁴ Karabacak, a.g.m., s. 963

¹⁷⁵ Dr. Arnaud, *Hıfzıssıhha-i Etfal Yürümesi ve Diş Sürümesi*, mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 383, 10 Teşrin-i Evvel 1318, 23 Ekim 1902

Gülistan İsmet, 1948 yılında Hakkı Tarık Us'un düzenlediği "Yazarlıkta Ve Muharrirlikte 50. Yılı Tamamlayanlar" jübilesine "*Eski Hanımlara Mahsus Gazete Muharriri*" sıfatı ile davet edilmiştir. Davet listesinde İsmet'in o tarihlerde ayrı olduğu eşi Mustafa Asım Çalıkoglu'nun da ismi yer almaktadır. Yazarlığında 50. yılı tamamlayan birçok kişi, düzenlenen organizasyonda bir araya gelerek yazarlıklarına ve hayatlarına dair önemli bilgiler vermiş ve bu bilgiler taş plağa kayıt edilmiştir. Ancak jübile sonrasında yayınlanan gazete yazısından Gülistan İsmet'in davet edilmesine rağmen düzenlenen baloya katılmadığı anlaşılmış, jübileye neden katılmadığına dair herhangi bir bulguya ulaşılamamıştır.¹⁷⁶

3.1.Yazıların Kronolojik Tablosu

	SAYI	BAŞLIK	MİLADİ TARİH	RUMİ TARİH
1.	52	"Levazımat-ı Beytiye" mtc. Gülistan İsmet	27 Şubat 1896	15 Şubat 1311
2.	151	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	3 Mart 1898	19 Şubat 1313
3.	152	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	10 Mart 1898	26 Şubat 1313
4.	153	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	17 Mart 1898	5 Mart 1314
5.	155	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	31 Mart 1898	19 Mart 1314
6.	156	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	7 Nisan 1898	26 Mart 1314
7.	159	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	28 Nisan 1898	16 Nisan 1314
8.	160	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	12 Mayıs 1898	30 Nisan 1314
9.	161	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	19 Mayıs 1898	7 Mayıs 1314
10.	162	"Şıklık Faciası" Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	26 Mayıs 1898	14 Mayıs 1314

¹⁷⁶ Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Koleksiyonu, Gülistan İsmet, "Beşiği Sallayan El Dünyaya Hükmeder"s.423

		mtc. Gülistan İsmet		
11.	163	“Şıklık Faciası” Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	2 Haziran 1898	21 Mayıs 1314
12.	164	“Şıklık Faciası” Tefrika, mtc. Gülistan İsmet	9 Haziran 1898	28 Mayıs 1314
13.	208	“Almanya İmparatoriçesi Hazretleri ve Libasları” mtc. Gülistan İsmet	20 Nisan 1899	8 Nisan 1315
14.	210	Mucit Kadınlar	11 Mayıs 1899	29 Nisan 1315
15.	223	Dişsiz mi Kalacağız?	10 Ağustos 1899	29 Temmuz 1315
16.	229	Kraliçe Viktoria Hazretleri	21 Eylül 1899	9 Eylül 1315
17.	230	Kraliçe Viktoria Hazretleri	28 Eylül 1899	16 Eylül 1315
18.	232	Kraliçe Viktoria Hazretleri	12 Ekim 1899	30 Eylül 1315
19.	233	Kraliçe Viktoria Hazretleri	19 Ekim 1899	7 Teşrinievvel 1315
20.	235	Kraliçe Viktoria Hazretleri	2 Kasım 1899	21 Teşrinievvel 1315
21.	290	Muhasebe: Moda Nereden Çıkıyor?	9 Aralık 1900	26 Teşrinisani 1316
22.	291	“Dr. Besiyer, Malumat-ı Fenniye” mtc. Gülistan İsmet	13 Aralık 1900	30 Teşrinisani 1316
23.	291	Kibar-ı Nisvan	13 Aralık 1900	30 Teşrinisani 1316
24.	294	Sanayi-i Nisvan Nakış Tarihi	3 Ocak 1901	21 Kanunuevvel 1316
25.	295	Esvaplık Kumaş İntihabı	10 Ocak 1901	28 Kanunuevvel 1316
26.	296	Kendi Kendine Terzilik: Korsaj	17 Ocak 1901	4 Kanunusani 1316

27.	299	Sanayi-i Nisvan Nakış Tarihi	14 Şubat 1901	1 Şubat 1316
28.	310	İslam Terzihanesi Meselesi	30 Mayıs 1901	17 Mayıs 1317
29.	335	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	31 Ekim 1901	18 Teşrinievvel 1317
30.	336	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	7 Kasım 1901	25 Teşrinievvel 1317
31.	337	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	14 Kasım 1901	1 Teşrinisani 1317
32.	338	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	21 Kasım 1901	8 Teşrinisani 1317
33.	339	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	27 Kasım 1901	14 Teşrinisani 1317
34.	339	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	27 Kasım 1901	14 Teşrinisani 1317
35.	340	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	5 Aralık 1901	22 Teşrinisani 1317
36.	340	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	5 Aralık 1901	22 Teşrinisani 1317
37.	341	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	12 Aralık 1901	29 Teşrinisani 1317
38.	342	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	19 Aralık 1901	6 Kanunuevvel 1317
39.	343	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	26 Aralık 1901	13 Kanunuevvel 1317
40.	343	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	26 Aralık 1901	13 Kanunuevvel 1317

41.	344	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	2 Ocak 1902	20 Kanunuevvel 1317
42.	346	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	23 Ocak 1902	10 Kanunusani 1317
43.	347	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	30 Ocak 1902	17 Kanunusani 1317
44.	347	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	30 Ocak 1902	17 Kanunusani 1317
45.	348	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	6 Şubat 1902	24 Kanunusani 1317
46.	352	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	6 Mart 1902	21 Şubat 1317
47.	353	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	13 Mart 1902	28 Şubat 1317
48.	353	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	13 Mart 1902	28 Şubat 1317
49.	354	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	27 Mart 1902	14 Mart 1318
50.	354	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	27 Mart 1902	14 Mart 1318
51.	355	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	3 Nisan 1902	21 Mart 1318
52.	355	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	3 Nisan 1902	21 Mart 1318
53.	356	Kendi Kendine Terzilik:	10 Nisan 1902	28 Mart 1318

		Biçki Dersleri		
54.	356	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	10 Nisan 1902	28 Mart 1318
55.	357	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	17 Nisan 1902	4 Nisan 1318
56.	357	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	17 Nisan 1902	4 Nisan 1318
57.	358	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	24 Nisan 1902	11 Nisan 1318
58.	358	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	24 Nisan 1902	11 Nisan 1318
59.	359	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	1 Mayıs 1902	18 Nisan 1318
60.	360	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	8 Mayıs 1902	25 Nisan 1318
61.	361	Kendi Kendine Terzilik: Biçki Dersleri	15 Mayıs 1902	2 Mayıs 1318
62.	361	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	15 Mayıs 1902	2 Mayıs 1318
63.	362	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	22 Mayıs 1902	9 Mayıs 1318
64.	363	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	29 Mayıs 1902	16 Mayıs 1318
65.	364	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan	5 Haziran 1902	23 Mayıs 1318

		İsmet		
66.	365	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	12 Haziran 1902	30 Mayıs 1318
67.	366	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	19 Haziran 1902	6 Haziran 1318
68.	368	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	3 Temmuz 1902	20 Haziran 1318
69.	369	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	10 Temmuz 1902	27 Haziran 1318
70.	370	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	17 Temmuz 1902	4 Temmuz 1318
71.	371	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	24 Temmuz 1902	11 Temmuz 1318
72.	372	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	31 Temmuz 1902	18 Temmuz 1318
73.	373	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	7 Ağustos 1902	25 Temmuz 1318
74.	374	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	14 Ağustos 1902	1 Ağustos 1318
75.	375	“Çocuk Banyosu” mtc. Gülistan İsmet	21 Ağustos 1902	8 Ağustos 1318
76.	375	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	21 Ağustos 1902	8 Ağustos 1318

77.	376	“Çocuk Banyosu” mtc. Gülistan İsmet	1 Eylül 1902	19 Ağustos 1318
78.	376	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	1 Eylül 1902	19 Ağustos 1318
79.	377	“Birinci Mükafat” tefrika roman mtc. Gülistan İsmet	11 Eylül 1902	29 Ağustos 1318
80.	379	Kadınların İnşa Ettiği Bir Bina	25 Eylül 1902	12 Eylül 1318
81.	380	“Dr. Arnaud, Yeni Doğan Çocukların Suret- i Tegaddileri” mtc. Gülistan İsmet	2 Ekim 1902	19 Eylül 1318
82.	381	“Hıfzıssıha-i Etfal” mtc. Gülistan İsmet	9 Ekim 1902	26 Eylül 1318
83.	382	“Hıfzıssıha-i Etfal Çocukların Temizliğine Dikkat” mtc. Gülistan İsmet	16 Ekim 1902	3 Teşrinievvel 1318
84.	383	“Hıfzıssıha-i Etfal Çocukların Yürümesi ve Diş Sürümesi” mtc. Gülistan İsmet	23 Ekim 1902	10 Teşrinievvel 1318

3.2. Gülistan İsmet’e göre Kadının Annelik Misyonu

Gülistan İsmet’in yazılarının genelinde “anne olarak” kadın ön plandadır. Çocuk yetiştirmek İsmet için titizlik ile üzerinde durulması gereken bir meseledir. İsmet’e göre çocukları sağlıklı bir şekilde yetiştirmenin yanı sıra manevi olarak da iyi ahlak ve eğitim verilmelidir. “*Malumat-ı Fenniye*”¹⁷⁷ başlıklı tefrika makalesinde bir tabibin kızına yazdığı mektuptan yeni doğmuş bir çocuk ile nasıl ilgilenileceğine

¹⁷⁷ Dr. Besiyer, “*Malumat-ı Fenniye*” mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 89-291, 30 Teşrin-i Sani 1316, 13 Aralık 1900

dair bilgiler aktarmaktadır. Bu tefrika makalede “*El hasıl şu sözlerim kulağına küpe olsun sevgili kızım ki, hakkiyle valide olmak için mugaddi (besleyici) şeyler yemeli, çok uyumalı, az gezmeli, yorulmamalı, eğlencelerden vazgeçmeli ve mini miniden başka şeyle iştiğal etmemelisin*”¹⁷⁸ ifadeleri ile bir annenin kendini, çocuğuna adaması gerektiği vurgulanmıştır. Keza İngilizceden tercüme ettiği “*Şıklık Faciası*”¹⁷⁹ isimli hikâyede bir annenin endamını ve güzelliğini kaybetmemek uğruna hamileliği döneminde yeterli beslenmeyerek, çocuğu doğduktan sonra onun ölümüne sebep olduğunu kaleme almıştır. Hikâyeye göre anne yalnızca hamile iken iyi beslenmemekle birlikte çocuk doğduktan sonra vücudunun bozulmaması için emzirmeyi de reddetmiştir. Dadının çocuğun zayıflığı karşısında emzirmesi teklifine karşılık “*O! sakın ha! Öyle şeyi ağzınıza almayınız beni sarsacak olur iseniz ağır surette hastalanırım. Bir kere düşünseniz nasıl olacağım. Aylarca gezmeye gidemeyeceğim. Yok bu olur şey değil.*”¹⁸⁰ ifadeleri ile cevap vermiştir. İsmet bu hikâyeyi tercüme ederken kadının anne olarak ne yapmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Dr. Arnaud’dan tefrika ettiği “*Yeni Doğan Çocukların Suret-i Tegaddileri*”¹⁸¹, “*Hıfzıssıa-i Etfal*”¹⁸², “*Hıfzıssıa-i Etfal Çocukların Temizliğine Dikkat*”¹⁸³ ve “*Hıfzıssıa-i Etfal Çocukların Yürümesi ve Diş Sürmesi*”¹⁸⁴ başlıklı makaleler ile bu düşüncelerini pekiştirdiği düşünülmektedir.

“*Kibar-i Nisvan*”¹⁸⁵ başlıklı yazıda Portekiz Kraliçesi Ameli Hazretleri’nin “*terbiye-i etfalde*” ne derece layık bir valide olduğunu dile getirmiştir.¹⁸⁶ Bu yazı ile bir Kraliçe’nin anneliğine ve annelikteki titizliğine değinmiştir. Nevsal-i Milli’de yazdığı bir yazıda ise, ona göre anne olmanın ne denli önem arz ettiğinden ve bu işin manevi boyutundan bahsetmiştir. “*Beşiği Sallayan El Dünyaya Hükmeder*”¹⁸⁷ başlıklı bu makalede “*Ben bir valideyim ve dünyada her şeyden ziyade*

¹⁷⁸ İsmet, “Malumat-ı Fenniye”, 13 Aralık 1900

¹⁷⁹ Mtc. Gülistan İsmet, “Şıklık Faciası”, *HMG*, No: 151, 19 Şubat 1313, 3 Mart 1898

¹⁸⁰ Mtc. Gülistan İsmet, “Şıklık Faciası”, *HMG*, No: 153, 5 Mart 1314, 17 Mart 1898

¹⁸¹ Dr. Arnaud, “Yeni Doğan Çocukların Suret-i Tegaddileri”, mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 380, 19 Eylül 1318, 2 Ekim 1902

¹⁸² Dr. Arnaud, “Hıfzıssıhha-i Etfal”, mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 381, 26 Eylül 1318, 9 Ekim 1902

¹⁸³ Dr. Arnaud, “Hıfzıssıhha-i Etfal Çocukların Temizliğine Dikkat”, mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 382, 3 Teşrin-i Evvel 1318, 16 Ekim 1902

¹⁸⁴ Dr. Arnaud, “Hıfzıssıhha-i Etfal Yürümesi ve Diş Sürmesi”, mtc. Gülistan İsmet, *HMG*, No: 383, 10 Teşrin-i Evvel 1318, 23 Ekim 1902

¹⁸⁵ Gülistan İsmet, “Kibar-ı Nisvan” *HMG*, No: 89-291, 30 Teşrin-i Sani 1316, 13 Aralık 1900

¹⁸⁶ İsmet, 13 Aralık 1900 tarihli yazısı

¹⁸⁷ Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Koleksiyonu, Gülistan İsmet, “Beşiği Sallayan El Dünyaya Hükmeder”s.423

çocuklarımızla ve onların terbiyesiyle meşgul olmağı severim. Görüyorum ki en ileri giden milletler çocuklarına valideleri tarafından ihtimam olunan milletlerdir. O halde ey Türk valideleri! Hepimiz vicdanımıza soralım: Milletimizin bu neslimize yardım hepimizin borcu iken vazifemizi has ifa etmekle borcumuzu ödüyor muyuz? Korkarım bu suale karşı çoklarımız kızarıp önümüze bakacağız.” ifadeleri ile muasır bir medeniyete ulaşmak için kadına ne denli görevler düştüğünün önemini vurgulamıştır. İsmet’in, 1908’e giden süreçte çocuğun nesil yetiştiriciliğindeki önemini dile getirmiş ve çocuk yetiştirmenin ülke geleceği için önemle üzerinde durulması gereken bir konu olduğuna dikkat çekmiştir.

Ayrıca çocuğunun eğitiminin evde başladığını, bir annenin çocuğuna davranışları ile örnek olduğunu, olmadığı takdirde ise karşılığında bir şey beklememesi gerektiğini “*Her şeyden evvel iyi bir valide olmadıkça kadının hiçbir şey talep etmeye hakkı olamaz*” cümlesi ile kati bir surette ifade etmiştir.¹⁸⁸

3.3. Gülistan İsmet’e Göre Kadının Üretici Misyonu

Gülistan İsmet kadınları üretime teşvik eden bir tavır sergilemiştir. Farklı temada olan yazıların ortak özelliği kadınların birçok şeyi başarabileceklerini vurgulamaktır. Bu yazıların başında “*Mucit Kadınlar*”¹⁸⁹ isimli tefrika makalesi gelmektedir. Makalenin başındaki ifadeleri dönem koşulları içerisinde önem arz etmektedir. Makalede “*Avrupa ve Amerika’nın şu zamandaki sanatkarlar, mütefenni ve alim kadınları, erkeklerin öğrenebildikleri şeylerin kaffesini kadınları dahi tahsile maaziyade müstead olduklarını her türlü şüpheden vareste bir surette ispat ediyorlar. Bunu hepimiz kabul eder ve şaşmayız. Fakat Amerika’nın yine o kadınları tarafından çıkarılan ve sırf kadınlığa ve kadınlara mahsus olan büyük bir gazetede okuduğumuza nazaran kadınlar yalnız tahsil-i ilm ve maariğe isbatı istiad etmekle kalmayıp hiç yoktan pek çok şeyler de icat ediyorlarmış*”¹⁹⁰ ve devamında “*Amerikan gazetesinin o makalesini işte aynen tercüme ediyorum. Okursanız sizin de benim gibi kadınlara “Saçı uzun aklı kısa” diyenlerin akıllarının hakikaten pek kısa olduğuna hükmedeceğiniz gelir*”¹⁹¹ ifadeleri ile kadınların birçok şeyi başarabileceklerinin

¹⁸⁸ Nevsal-i Milli, Hakkı Tarık Us Koleksiyonu, Gülistan İsmet, “Beşiği Sallayan El Dünyaya Hükmeder” s.423

¹⁸⁹ Gülistan İsmet, “Mucit Kadınlar”, *HMG*, No: 8-210, 29 Nisan 1315, 11 Mayıs 1899

¹⁹⁰ İsmet, 11 Mayıs 1899 Tarihli Yazısı

¹⁹¹ İsmet, 11 Mayıs 1899 Tarihli Yazısı

altını çizmiştir. Bunun aksini iddia edenlere bu yazıda dünyanın çeşitli yerlerindeki kadınların yaptığı icatları aktararak karşılık vermiştir.

Kadınların bir şeyler üretebilme inancı tam olan İsmet bu fikrini “*Kendi Kendine Terzilik*”¹⁹² başlıklı yazı dizisi ile pekiştirmiştir. Adından da anlaşılacağı üzere kadınların kendi terzileri olmalarına yönelik aktardığı bilgiler ile kadınların hem bir şeyleri üretmesini hem de aile ekonomisine katkı sağlamasını amaç edinmiştir. Terzilik ile ilgili bu yazı dizisinin yanı sıra yazdığı bir başka makale oldukça dikkat çekicidir. Hanımlara Mahsus Gazete’nin bir girişimi olan İslam Terzihanesi’nin yeterince rağbet görmemesine karşılık İsmet, “*İstiyordum ki: Hrisantiler’e, Zoveiçeler’e, Katyanalar’a metin bir rekabet açılsın, onlara mukabil bizde de Sabihalar, Haticeler, Aliyeler türesin, hep o haftada bir takım esvap yaptıran hanımefendilerin Beyoğlu terzilerine saçtıkları atık atık paralar bizim fukara kızlarımızı geçindirsin*”, “*Terzihaneleri müteakip İslam kadınları hususi kız mektepleri, dar-üssınalar açsınlar, binlarca yüzlerce talebat devam etsin, bu hal erkeklere de mucib-i ibret olsun, onlar da Mire Kurtolar bilmem neleri taklide başlasınlar; el hasıl ticaret-i milliye ve İslamiye layık olduğu derecelere kadar kesb-i vüsat ve metanet etsin, memleket kazansın, servet büyüsun, terakki artsın*” ve “*Bin tane A. Rasime çıkıp da gazetelerle değil, ciltler dolusu “Kadınlar, Sanayi, Ticaret” yazsa para etmez. Evvela bu yazılanları okuyacakların âdeti yüzde beşi bulmaz. Saniyen, yüzde sekseni bile okusa yine onlarca Kleanti’ye esvap yaptırmakta başka bir zevk var. Yine şapkalı Matmazel’i yanlarına takıp dükkân dükkân gezmekte başka, anlaşılmaz bir heves mündemiç.*” ifadeleri ile milli bir ekonomi¹⁹³ fikrini savunduğunu, ancak hayal kırıklığına uğradığını dile getirerek, kadınları bu yönde eleştirmiştir. Gülistan İsmet’in, hem bu hem de yukarıda bahsettiğimiz “*Beşiği Sallayan El Dünyaya Hükmeder*” başlıklı makalesi ile ülke terakkisinde kadına önemli misyonlar düştüğünün altını çizmiştir.

“*Makale-i Mahsusa: Yapma Çiçekler*” başlıklı makalesinde benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Buna göre Fransa’da gezdiği bir yapma çiçek fabrikasında

¹⁹² Gülistan İsmet, “Kendi Kendine Terzilik”, *HMG*, No: 335, 18 Teşrin-i Evvel 1317, 31 Ekim 1901

¹⁹³ Bu ifade Cumhuriyet dönemindeki Milli ekonomi fikriyle eş değer değildir. Ancak bu fikrin temellerinin oluşmaya başladığı 1908 sonrası sürecin ilk aşamaları olduğunu düşünmekteyiz.

gördüğü şeyleri aktarmış, böyle bir girişimin maliyet hesabını çıkararak müteşebbis kadın modeli üzerinde durmuştur.¹⁹⁴

“Kadınların İnşa Ettiği Bir Bina”¹⁹⁵ isimli makalesinde birkaç kadının bir bina inşa etmeye karar verdikten sonra verdikleri çabayı anlatmıştır. Yazıdaki çabalarını “İşe büyük bir heyecanla başladık. İyice müzakereden sonra inşa edeceğimiz binanın on iki kadem ağacında ve on dört kadem bir öteden ibaret olmasına karar verdik. Ağaçlar için lazım gelecek uzunluğu hesap ettikten sonra ağaç kesme vazifesine giriştik. Kesip getirdiğimiz toprakların yeri mesafede idi. Bunun için en güzel kabuklu ve en ... ağaçları ettik. Her ağaç yedi yüz ..olacak idi.” cümleleri ile kadınların bilimsel anlamda icat ettikleri şeylerin yanında beden güçleri ile de bir şeyleri başarabileceklerini vurgulamıştır. Gülistan İsmet’in bu minvaldeki yazılarının geneli incelendiğinde kadınların yalnızca ev hanımı olması gerektiği algısını reddettiği ve kadınların bilimsel ve fiziksel birçok alanda işler yapabileceği fikrini savunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yazılarında erkeklerin yaptığı işleri kadınlarında yapabileceğine dair örnekler göstererek kadın erkek eşitliğine vurgu yaptığı görülmektedir.

3.4. İsrâf ve Moda Üzerine Yazdığı Yazılar

Gülistan İsmet’e göre moda tümüyle reddedilmesi gereken bir kavram değildir. Ancak ona göre bu noktada sınırlar iyi belirlenmelidir. Örneğin; “*Moda! Ne kadar manâsız, ne kadar manâlı, ne garib gelme! Her şeye şamil olup, her şeye hakim olur. Mezinat, hayat, melbusat, mefruşat, at araba, her şeyi modanın emr-ü hükmüne tabi. Nereden geliyor? Kim çıkarıyor? Niçin çıkarıyor? Kimse bilmez. “moda böyle imiş” denildi mi, kimse itiraz edemez, etse de dinleyen bulunmaz. Modaya tabi olanlar nazarı gıpta ve tahsin ile görülürler. Olmayanlar tezyif ve istihaziye uğrarlar*”¹⁹⁶ sözleriyle Osmanlı hayatında modanın ne boyutlara ulaştığını dile getirmiştir. Sonunu düşünmeden modaya uymanın ne derece kötü sonuçlar doğuracağını İngilizceden tercüme ettiği “*Şıklık Faciası*”¹⁹⁷ isimli eserin başında önsöz olarak ifade etmiştir. Kendi tabiri ile “*Şıklık Faciası*”nın hem ailelere hem de topluma büyük yaralar açtığını vurgulamıştır. İsmet, Avrupalı bir annenin moda

¹⁹⁴ Gülistan İsmet, “Makale-i Mahsusa: Yapma Çiçekler”, *HMG*, No: 366, 6 Haziran 1318’den naklen Melike Karabacak, *a.g.e.*, s. 965

¹⁹⁵ Gülistan İsmet, “Kadınların İnşa Ettiği Bir Bina”, *HMG*, No: 379, 12 Eylül 1318, 25 Eylül 1902

¹⁹⁶ İsmet, 9 Aralık 1900 Tarihli Yazısı

¹⁹⁷ Gülistan İsmet, “Şıklık Faciası”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 151, 19 Şubat 1313, 3 Mart 1898

uğruna geldiği noktanın anlatıldığı bu tefrika eserin yalnızca hikâye olarak okunmaması aynı zamanda bu hikâyeden ibret alınması gerektiğini dile getirmiştir. Ayrıca “*Cemiyetler toparlamak sevdası bir kadını kadınlığından da insanlığından da çıkartır.*” ifadeleri ile cemiyet toplantılarının kadınların modaya uyma noktasında büyük bir etkiye sahip olduğunu vurgulayarak ağır şekilde eleştirmiştir.¹⁹⁸

Gülistan İsmet modayı bahsettiğimiz noktada eleştirmenin yanı sıra israf noktasında da eleştirmiştir. İsrafın ağırlıklı olarak moda eksenli olduğundan ve modanın hayatın birçok alanına sirayet etmesinden dolayı insanları tüketime sevk etmesinden yakınmaktadır. İsmet’e göre tüketim nesnesinin eskimesinden ziyade modasının geçmesinde ötürü gözden çıkartmak hem günah hem de aile bütçesine zarardır. “*Almanya İmparatoriçesi Hazretleri ve Libasları*”¹⁹⁹ başlıklı tercüme makalesinde Almanya İmparatoriçesi’nin kıyafetleri ve bu kıyafetlerin dikim süreçlerinden bahsetmiştir. İmparatoriçe’ye kıyafet dikilirken hiçbir kumaş parçasının israf edilmediğinin altı çizilmiştir. Ayrıca makalede “*Hizmetlerine memur olanlar her birinin bildiği kadar o işi bilirler. Hiçbir tarafta israf ve su istimal edilmemesi için her tarafı mükemmel dikkatle gözden geçirirler.*”²⁰⁰ ifadeleri ile hem yapım aşamasında hem de kıyafet dikildikten sonra israf olmaması için titizlikle üzerinde durduklarından bahsedilmiştir. “*Muhasebe: Moda Nereden Çıkıyor?*”²⁰¹ başlıklı yazısında ise modadan ötürü israfa karşı hassasiyetini “*Velhasıl modayı nasıl gelirse öylece kabul eylemekten ise bundan büsbütün de inhiraf etmemizin hoş gidecek tarzda tadil ve ıslahı güzel giyinmek, israf etmemek isteyenlerce bir rehber hareket ittihaz edilmemelidir.*”²⁰² ifadeleri ile belirtmiştir. Ona göre modası geçmiş bir kıyafet atılmak yerine ufak tadilatlar ile yeni bir şekle büründürülmelidir. “*Kendi Kendine Terzilik*”²⁰³ başlıklı yazıların yayınlanmasının amacı kadınları üretime teşvik etmenin yanı sıra kadınların kıyafetlerini yenileyerek, israfı önlemeleri ve aile bütçesine katkı sağlamalarıdır.

Gülistan İsmet modaya dair eleştirel yaklaşımın yanı sıra kıyafette belli bir uyumun sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Kıyafette ahenge önem vererek kişinin

¹⁹⁸ İsmet, 3 Mart 1898 Tarihli Yazısı

¹⁹⁹ Gülistan İsmet, “Almanya İmparatoriçesi Hazretleri ve Libasları”, *HMG* No: 6-208, 8 Nisan 1315, 20 Nisan 1899

²⁰⁰ İsmet, 20 Nisan 1899 Tarihli Yazısı

²⁰¹ İsmet, 9 Aralık 1900 Tarihli Yazısı

²⁰² İsmet, 9 Aralık 1900 Tarihli Yazısı

²⁰³ İsmet, 31 Ekim 1901 Tarihli Yazısı

kendine yakışanı giymesi gerektiğini vurgulamıştır.²⁰⁴ Bunu destekler nitelikte ise “*Esvaplık Kumaş İntihabı*”²⁰⁵ başlıklı makalesi ile kumaş seçiminin nasıl olması gerektiğine dair bilgiler paylaşmıştır.

3.5. Günlük Hayata Dair Yazdığı Yazılar ve Gezi Yazısı

Gülistan İsmet yukarıda bahsettiğimiz minvaldeki yazılarının yanı sıra pek çok farklı konuda da yazılar kaleme almıştır. Bu konular sağlıktan temizliğe, geziye kadar çeşitlilik arz etmektedir. Örneğin “*Dişsiz mi Kalacağız?*”²⁰⁶ başlıklı makalesi ile ağız ve diş sağlığını korumanın öneminden bahsetmiş, vücut sağlığının iyi olmasının ağız sağlığından geçtiğini vurgulamıştır. “*Levazımat-ı Beytiye*”²⁰⁷ başlıklı İngilizceden tercüme ettiği makalesinde ise ev işleri ile ilgili pratik bilgiler vermiştir.

Gülistan İsmet “*Kraliçe Viktorya Hazretleri ve Vindsor Sarayı*” başlıklı yazı dizisinde Vindsor Sarayı’na yaptığı ziyareti anlatmıştır. Yazının başında sarayı görmeyen okuyucuları için detaylı tasvir ettiğini ifade etmiştir. Saraydaki gizli bir oda ile ilgili “*Bu dairelerin içerisinde daha mahrum bir daire vardır ki kraliçe hazretlerinin aileleri efradından mensubiyetinden olanlardan maada hiçbir kimsenin burayamüsaade olunmaz. hatta saray hizmetinin dahi pek olmayanların bile buraya girmek salahiyetini haiz değillerdir. Bu mahrem daire Melafat salonu, gündelik oda, yatak odası ve elbise odası olarak dört odayı ... olup sarayın (Viktorya kalesi) namıyla maruf olan şeref cenahı kısmının birinci katında kaimdir.*”²⁰⁸ ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca Kraliyet Ailesi’ne ait tablolardan, Kraliçe’nin yazı odasından ve sarayın büyüklüğünden bahsetmiştir. Sarayın çevresine ve Kraliçe’nin şahsına dair bilgiler de verilmiştir. Kraliçenin sade kıyafetler tercih ettiğini ifade ederek, zarif ve mütevazı bir kişiliğe sahip olduğu üzerinde durmuştur. Kraliçenin huzuruna gelen bir madamın, dizlerinden rahatsızlığından ötürü ayakta konuşmak yerine oturmayı rica ettiği ve Kraliçenin de bu durumu gülümseyerek karşıladığı ile ilgili bir hikâyeden bahsetmiştir. İsmet, aynı hastalıktan muzdarip olan kraliçenin mütevazılığı noktasına değinmiştir.²⁰⁹

²⁰⁴ İsmet, 9 Aralık 1900 Tarihli Yazısı

²⁰⁵ Gülistan İsmet, “Esvaplık Kumaş İntihabı”, *HMG*, No: 92-295, 28 Kanun-i Evvel 1316, 10 Ocak 1901

²⁰⁶ Gülistan İsmet, “Dişsiz mi Kalacağız?”, *HMG*, No: 21-223, 29 Temmuz 1315, 10 Ağustos 1899

²⁰⁷ İsmet, 27 Şubat 1896 tarihli yazısı

²⁰⁸ Gülistan İsmet, “Kraliçe Viktorya Hazretleri” *HMG*, No: 28-230, 17 Eylül 1315, 29 Eylül 1899

²⁰⁹ Gülistan İsmet, “Kraliçe Viktorya Hazretleri” *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 33-235, 22 Eylül 1315, 4 Ekim

SONUÇ

Türkiye’de kadınların özgürleşme serüveni bir gecede gerçekleşmemiş, Tanzimat Dönemi’nden itibaren sistematik bir süreçte ilerlemiştir. Kız mekteplerinin açılması ve devamında basın hayatında yaşanan gelişmeler, kadınların toplumda söz sahibi olmalarının önünü açmıştır. Açılan okullarda eğitim alan kız çocukları ilerleyen zamanda basın aracılığı ile dünyadan ve ülkedeki gelişmelerden haberdar olmaya başlamıştır. Bu vesile ile dünyada artan feminist söylem ve kadınların her alanda başarılı olabilecekleri fikri Osmanlı’da da karşılık bulmuştur.

Artık toplumda görünür olmaya başlayan kadınların bazıları İttihat ve Terakki Cemiyeti’ne girerek siyasi bir kimlik edinmişlerdir. İttihatçı kadınlar, toplumun kadınlar üzerindeki mahremiyet anlayışını kullanarak çeşitli görevler üstlenmişler ve devamında örgütlenmeye başlamışlardır. Yayınlanan İttihat ve Terakki Cemiyet’i nizamnamesinde “*kadın-erkek bilcümle Osmanlılardan*” oluşmasının temenni edilmesi ve kadınlarında üye olabileceğinin bildirilmesi kadın özgürleşmesinde cemiyetin oynadığı rolü gösterir.²¹⁰

Gülistan İsmet’in İngilizce, Fransızca gibi yabancı dillere hâkim olması ve bu bağlamda birçok belgeyi çevirmesi cemiyetteki en önemli misyonlarından biridir. Biyografisinden, öncelikle İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin tarihine, unutulmuş veya hiç hatırlanmamış kadın varlığına dair önemli bilgilere ulaşabiliriz. Bu ve bunun gibi çalışmalar ile bir siyasi oluşumun insanların hayatına ne gibi etkide bulunduğu ve insanların hayatını ne yöne götürdüğünün izleri sürülebilir.

Gülistan İsmet örneğinden hareketle İttihat ve Terakki Cemiyet’i içerisinde aktif rol almış saray kökenli bir kadının hayatı, deyim yerinde ise hayata tutunma çabası net bir şekilde görülebilir. Siyasi kimliğinin yanı sıra İsmet bir öğretmen ve bir yazardır. Yazılarında görüldüğü gibi kadınların bir şeyleri başarabileceğine dair umutludur ve bu noktada kendine çeşitli misyonlar yüklemiştir. Kadınların, erkeklerin yapabileceği her şeyi yapabileceklerine dair dünyadan çeşitli örnekler göstererek hem madden hem de manen bir cesaret verir. Ayrıca sorunları okulda aldığı eğitim minvalinde ve yükselişte olan Pozitivist yaklaşımların ekseninde ele aldığı yazılarında açıkça görülür. Sağlıkla ilgili geleneksel yöntemlere karşılık bilimsel ve tıbbi yaklaşımları savunur.

²¹⁰ Ok, *a.g.e.*, s. 18

Bütün bu kimliklerinin yanı sıra bir anne ve bir kadın olan İsmet'in hayatının trajik ve insani yönleri bu çalışma ile gözler önüne serilir. Yazılarında sıkça üzerinde durduğu çocuk yetiştirme ve çocuk sevgisine rağmen trajik bir şekilde yalnız vefat etmesi ve evlatlarına sık sık sitemde bulunması hayatın cilvesi diyebileceğimiz bir durum niteliğindedir. Bu anlamda, Gülistan İsmet'in misyon dolu kimliklerinin yanında hayat tecrübesi olarak değerlendirebileceğimiz bir yönü de vardır. Tek başına yurt dışına çıkması ve orada yaşama cesareti göstermesi özgüvenli bir kadın olduğuna işaret eder.

Çalışmamızda Gülistan İsmet'in hayatına dair birçok yeni bilgiyi ortaya çıkarmanın yanında mevcut bilgilerin düzeltilmesini de amaçladık. Marry Milles Patrick'in, "*Bir Boğaziçi Macerası İstanbul Kız Koleji (1871 – 1924)*" eserinde, ve "*Son Sultanların İstanbul'unda*" isimli hatıralarından Gülistan İsmet'e dair önemli bilgilere ulaşılabilir. Ancak bu hatıra metinlerinin kullanımında bilgilerin mutlak doğru olmadığı ve içinde pek çok yanlış barındırabileceği unutulmamalıdır. Örneğin Patrick, "*Bir Boğaziçi Macerası İstanbul Kız Koleji (1871 – 1924)*" Gülistan İsmet'in Jön Türk devriminden sonra hür ve mutlu bir hayat sürdüğünü iddia etmiştir. Melike Karabacak'ın "*Osmanlı'da Politik ve Edebi Bir Kadın Gülistan İsmet*" isimli makalesinde de Gülistan İsmet'in Meşrutiyet sonrası müreffeh bir hayat sürdüğü dile getirilmiştir. Ancak çalışmamızda Gülistan İsmet'in 1908 sonrası hayatında genel olarak maddi, manevi birçok problem yaşadığı ve trajik bir şekilde vefat ettiği görülmektedir. Gülistan İsmet ile ilgili bir diğer bilinen yanlış ise İsmet'in vefat tarihidir. Fatma Acun'un "*Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları*" isimli makalesinde 1948 olarak verilen tarihin aslında 1960 olduğu tespit edilmiştir.

Gülistan İsmet'in bağlantılarının çeşitliliği çalışmanın başında tarafımızca tahayyül edilememiş ancak gelinen noktada kendisinin ilişkiler ağı hakkında önemli bilgiler ortaya çıkmıştır. Bulduğumuz belgeler ışığında yaptığımız biyografi çalışması henüz başlangıç niteliğindedir. Kendisinin hayatına dair karanlık kısımlar hala aydınlatılmaya muhtaçtır. Bu bağlamda bizim çalışmamızdaki Gülistan İsmetyeni belgelerle bambaşka bir biyografiye evirilebilir veya mevcut bilgilerin üzerine yenileri eklenerek kadın çalışmalarına katkı sağlanabilir.

SEÇME YAZILAR

Hanımlara Mahsus Gazete

No:8 – 210, 29 Nisan 1315, 30 Zilhicce 1316

Mucit Kadınlar

Avrupa ve Amerika'nın şu zamanki sanatkarlar ve mütefennin ve alim kadınları, erkeklerin öğrenebildikleri şeylerin kaffesini kadınların dahi tahsile mani ziyade-i müstead olduklarını her türlü şüpheden varesde bir surette ispat ediyorlar. Bunu hepimiz kabul eder şaşmayız. Fakat Amerika'nın yine o kadınları tarafından çıkarılan ve sırf kadınlığa ve kadınlara mahsus olan büyük bir gazetede okuduğumuza nazaran kadınlar yalnız tahsil ulum ve maarife ispat istiadad etmekle kalmayıp hiç yoktan pek çok şeylerde icad edebiliyorlarmış. Fil vakıa tamik-i malumat tedkif mevcudat edenlerin netice-i saileri olarak bazı şeyler de icad etmeleri pek o kadar şayan hayret değil ise de bir kadın bir makine icad etmiş denilince her neden ise insan tahayyürden kendini alamıyor.

Amerika'nın gazetesinin o makalesini işte aynen tercüme ediyorum. Okursanız sizinde benim gibi kadınlara saçı uzun aklı kısa diyenlerin akılları hakikaten pek kısa olduğuna hüküm edeceğiniz gelir.

Kadınların heyet-i hukuk (cümleleri asabiyelerini teheyhüc ile zihinlerini teşviş etmekten ihtirazen) musikiden maada her şeyini tahsil etmelerine müsaade edilen Mısır kadınında usul ziraat ve aleti zeraiyenin icadı mabudelerden isnad olunurdu. Yunaniler dahi bunu yine dişi mabudelerden minrivayeisnad ediyorlardı.

Çin'de ipek dokumak usulü dördüncü imparatorun zevcesi tarafından icad edilmiş olduğundan kendisi alenen ihtiram ile yad olunur. Japonyakari tunç işleri bir kadının icad-ı kerdisidir. Nefaset ve iltifatlarıyla meşhur cihan olan Keşmir şalları Hindistan prenslerinden birinin zevcesi tarafından icad olunmuştur.

Müşarünileyhanınzeka ve fetanetinden ekseriya zevci dahi müstead olduğundan ismi (Nur Mahal) iken zevci tarafından (Nur Cihan) tebdil edilmiş ve bu nam ile sikke darp ettirilmiştir. Gül bağları dahi ya bu kadınyahud bunun validesi tarafından bulunmuştur. Bu babda rivayetler muhtelifdir.

Venedik dantelası denilen (bez üzerine enine ve ince iplik ile imal olunur gayet nazik) dantela on üçüncü asr-ı miladiyle gaib olmuş iken bu asırda bir İtalyalı aşçı kadın tarafından tekrar meydana konmuştur. Fevkalade ince bir tüğ bürümcük de vardır ki yine bir kadının icadıdır.

(HazriyetHuzmir) namında bir Amerikalı kadın, Roma'yı gezisinde İtalya hükümetinin çok zamandan beri aramakta olduğu kireç taşından mermer imal etmek usulünü keşif etmiştir.

Amerika'da kadınların vicdanlarındaki terakkileri, terbiyelerindeki terakki ile birlikte adım atmıştır. 1808 sene-i miladisinde ilk defa olarak Meri Kız isminde bir kadın ipek veya ipek ile hasır dokuması için imtiyaz almıştır ki o zamanda kızların terbiyesinde pek az itina olunurdu. Buna müteakip yirmi beş sene zarfında kadınlar tarafından yalnız on beş imtiyaz alınmıştır ki coğrafya öğrenmek için bir kere mücesseme, çocuk oynatmaya mahsus bir alet, derin denizler için bir dürbün, ilk defa yemek pişirmeye mahsus bir soba bu meyanda dâhil idi. 1834 senesinde kadınların terbiyelerine biraz daha ziyade dikkat olunuyor idiyse de yine kafi derecede değil idi. Bu tarihten yirmi beş sene sonra kadınlar otuz beş icad beratı almışlardır. 1859 senesinde kadınlara metakib-i ali kapıları küşad olunduğundan akıllarını daha büyük bir vüsat dairesinde kullanmaya başladıkları ve reb-i asr zarfında yani 1884 senesine kadar, kadınlar tarafından alınan beratların adedi 1503'e baliğ oldu. Çiftliklerde zevcelerinin yerine geçen kadınlar, daha mükemmel alet-i ziraiye icat ettiler. Kadınlar kunduracı dükkanlarına girdiler, hemen makine ile iş görmeğe başlayarak beratlar aldılar. Hastanelerde hasta tımarcılığı ettiler. Daha iyi sargılar, çadır yatakları, vesaire icad ettiler. 1884'ten 1895 senesine kadar on iki sene zarfında patente idaresinin neşrettiği raporlara nazaran kadınlara üç bin dokuz yüz beş patent verilmiştir.

Bildiğimiz büyük ve mühim muhadderatın dahi mucitleri kadınlardır.

Madam HaridŞirvani bir korse icadıyla başlayarak su bendleri ve su hazineleri patentleri almıştır. Madam Ada Vonpet isminde bir posta memurunun kapıları haricine teallik için pek sanatlı bir posta kutusu icat etmiştir ki elan kullanılmaktadır. Bu kutunun içerisine mektup bırakıldığı zaman açılmaya hacet kalmaksızın üzerindeki işareti göstererek, posta müvezzine mektubu ihbar eder.

Bildiğimiz suret-i imalini vidaların tadil etmiş olan bir icat, bir kızcağıdır. Diğer bir kadın az bir müddet zarfında başka bir tarzda at nalları icat etmiştir. Bunlardan maada birçok mucid kadınlar daha var ise de peder, zevc veya biraderlerinin namlarına patent almış olduklarından muhadderatları erkek namına mukayyettir.

Gülistan İsmet

Hanımlara Mahsus Gazete

No:88-290, 23 Teşrin-i Sani 1316, 16 Şaban 1318

Muhasebe: Moda Nereden Çıkıyor ?

Moda! Ne kadar manâsız, ne kadar manâlı, ne garib gelme! Her şeye şamil olup, her şeye hakim olur. Mezinat, hayat, melbusat, mefruşat, at araba, her şeyi modanın emr-ü hükmüne tabi. Nereden geliyor? Kim çıkarıyor? Niçin çıkarıyor? Kimse bilmez. “moda böyle imiş” denildi mi, kimse itiraz edemez, etse de dinleyen bulunmaz. Modaya tabi olanlar nazarı gıpta ve tahsin ile görülürler. Olmayanlar tezyif ve istihaziye uğrarlar.

Diğer sanatlar gibi sanatı tezyin dahi güzelliğin nükte-i nazarından esasen şu iki şarta bağlıdır. Ahenk ve tenasüb. Bazıları bir üçüncü şart olarak muvazeneyi de ilave ederler. Fakat tuvalinde muvazene, bugün yalnız ciddi ve resmi yerlerde aranıyor. Arz edebildim mi? İnsan gerek kendisini süslesin, bezesin, gerek başka bir şeyle tezyin ve tanzim etsin, bunda güzellik husule getirmek için iki şeye dikkat eder. Biri ahenk yani heyet-i umumiyesinde hiçbir şeyin yabancı olanlara çirkin görünmeksizin birinin güzelliğini, diğerinin akıl etmesi ve ikincisi de tenasüb yani uygunluk ve yakışıklılık hasıl olmasıdır. Halbuki moda denilen o hercai o maymun iştahlı (istihali) o sebatsız, kararsız meçhul şey bizi, ekserya bu iki kaidenin lafindan hareketle mahkum ediyor. Evet, moda ahenk ve tenasüb kavaidinin ba-husus hüsnü tabiat ve zevk-ü selimenin aleyhindedir. Hep bunları pay-ı heves varidatı altında ezer. Bundan altı ay sonra ki modayı bugün bize gösterenler o kadar sevinmez bir libas ki ya omuzlarının kabarığı kulaklarınıza dokundurur, ya yakasının yüksekliğini İngiliz yakalıklarından beter bir işkence aleti gibi boyunlarınızı çevirmek için bütün

vücudunuzu döndürmeye mecbur ediyor. Bunu görünce ne dersiniz? A ! Ah esirgeye hiç bu gülünç şey giyilir mi ? Fakat siz böyle derken moda size bir hande-i istihaza ile bakar. Çünkü o vakit sizi de bu kıyafette göreceğinde hiç şüphesi yoktur. Biz bu kıyafete girdikten maâda güzelliğin son derecesi bundan ibaret olduğuna, bunu görüp anlamayanların buna benzemeyenlerin kabalıklarına kadarda kani oluruz. Ayıp değil mi ?

Garabetin kuyusuna, akıl erdirilemeyen şu cihette bakınız ki, ekserya boyumuza, bedenimize, çehremize yakışmayan, beratın paramızı çekip bizi bir sürü üzüntülere uğrattıktan sonra rahatsız ettikten başka bir şeye yaramayan bu libas, moda başkasını emir eder etmez gözümüzden düşer. Derakib onu kaba ve çirkin buluruz.

İşte bu muammayı hâl etmek mümkün değildir. Ne kadar düşünülse beyhudedir. İnsan bundan dolayı kendini avam eder de yine modaya tabi olmaktan başka bir çare bulamaz. Onun için şu muhasebe ne modanın aleyhinde idare-i kelim ediyor ne de buna tabi olmamayı tavsiye biliniz. Elif Rasime. Şu kadarcık söyleyeceğim ki modayı biraz tadil ile kabul edelim. Mesela moda kendi gibi azim (Törner)leri icad ettiği vakit bunun yerine makul ve makbul bir tarzda ne pek yassı ne de pek kubbeli eteklikler juponlar giyilebilir idi ve bilahare moda birdenbire törnerleri mahvedip yerine dümdüz fistanlar getirdiği vakit yine bu itidal muhafaza edilerek ifrattan tefrite düşürülmez idi. Bu kaide modanın hemen her bir teceddidine diye tatbik olunabilir. Zaten insan kendine yakışan şeyi kabul eylemeği esas ittihaz ederse hiçbir vakit gülünç olmaz. Modaya emir dedik ise emr-i mecbur demedik ya. Size yakışmayan hoşunuza gitmeyen bir şeyi moda hiçbir vakit zorla kabul ettirmez. Göz göre göre kendini çirkinleştiren bir insanı yalnız modaya tabiiyeti bir mazeret olmaz.

Bir de bu zamanlar moda o kadar kesb-ü saat idi ki, “moda bundan ibarettir” diye katiyen tayin ve tahdid edilebilecek bir kıyafet yok gibidir. Yek diğerine hallice muhalif libaslar görüyoruz ki hiç birine modadan hariçtir denilemez. Binaenaleyh yavaş yavaş herkes istediğini giyebilecek dense caizdir. Yeni tebdilat varsa sırf esasa müteallik şeylerdir ki onlarda iki üç hafta evvelki nüshamızda hülaseten yazılmıştır.

Velhasıl modayı nasıl gelirse öylece kabul eylemekten ise bundan büsbütün de inhiraf etmemizin hoş a gidecek tarzda tadil ve ıslahı güzel giyinmek, israf etmemek isteyenlerce bir rehber hareket ittihaz edilmemelidir.

Gülistan İsmet

Hanımlara Mahsus Gazete

Sayı: 52, 15 Şubat 1311, 13 Ramazan 1313

Levazımat-ı Beytiye

İngilizceden tercümedir.

Elbise üzerinden katran ve boyunluğunu çıkarmak usülü:

Lekeyi evvela yumuşatmak için biraz tereyağı ve bazit yağı sürüp mümkün mertebe kazımalı. Sonra bezin yahud zahmeti ile ovmalı.

Cam üzerinden boya lekelerini çıkarmak usülü içine soda atılmış kaynar suya bir yumuşak bez batırılıp lekeler e sürülürse çabuk zail olur.

Güderi eldivenler ruhsallarla temizlendiği gibi süt ile dahi temizlenir.

Eldiveni evvela ele takmalı buda bir fanila parçasını hafifçe süte batırıp kirlenmiş mahallere sürülmeli sonra çıkarmalı ve fes ile şişirip kurutmadan asmalı.

Rutubetli dolap vesair mahallere bir tabak dolusu sönmemiş kireç tozu konulursa nem ve küf olmaz. Lakin arada sırada tazelemeli.

Gülistan ismet

EKLER

EK:1

*Gülistan İsmet, Eşi Mustafa Asım Çalikoğlu ve Kızları Afife Nurinisa ve Bedia
Leman(1909'lu yıllar)*

(Bergsan Ailesi Arşivi)

EK:2

Mustafa Asım Çalikoğlu (Yaklaşık 1920'li yıllar)

(Çalikoğlu Ailesi Arşivi)

EK:3

Gülistan İsmet ve Ailesi

(Yaklaşık 1920'li yılların sonu 1930'lu yılların başı)

*Asım Çalikoğlu (sol tarafta) , Çocukları Afife Hanım, Haldun Bey, Bedia Hanım
ve Damadı Kral Faruk'un Yeğeni*

*(Hayırseverlerimiz ve Kayseri, (Haz. İrfan Birol), Kayseri Büyükşehir Belediyesi
Kültür Yayınları, 2011,s.25)*

EK:4

Gülistan İsmet'in Kızı Bedia Leman Hanım
(Bergsan Ailesi Arşivi)

EK:5

Gülistan İsmet'in Kızı Afife Nurinisa Hanım
(Bergsan Ailesi Arşivi)

6 agosto 1958
Caramba

Turhancım Evladım.

Seni nekadard seven
anne anneni hiç mi hatırlamazam!

Evin fena havasının tesiriyle
Kısa bir zamanda ay hastalandım.

Bir müddet den beri çok eziyim.

Dün Mackada Valde Cesmesinde
bir evde dersde idim. Bu günde
bir kaç dersim var. Nereye gitem
Seni çok seviyorlar. Son derece iltifat
ve ikramlarda bulunuyorlar!

Turhancım ben ayın 8'ni cuma
günü Dayına gideceğim. Bir kaç gün
kalacağım. ayın 10'una Pazar günü sen
erkenca dayına gel. Birlikde yemek
yiyelim. Hiç bir bahane düşünmem.
Yemek zamanını geçirme. mümkün olduğu
kadar erkenden gel. Bende ilk defa
senden bir şey isteyeceğim!
Evetki hanıma senden Selam söyle

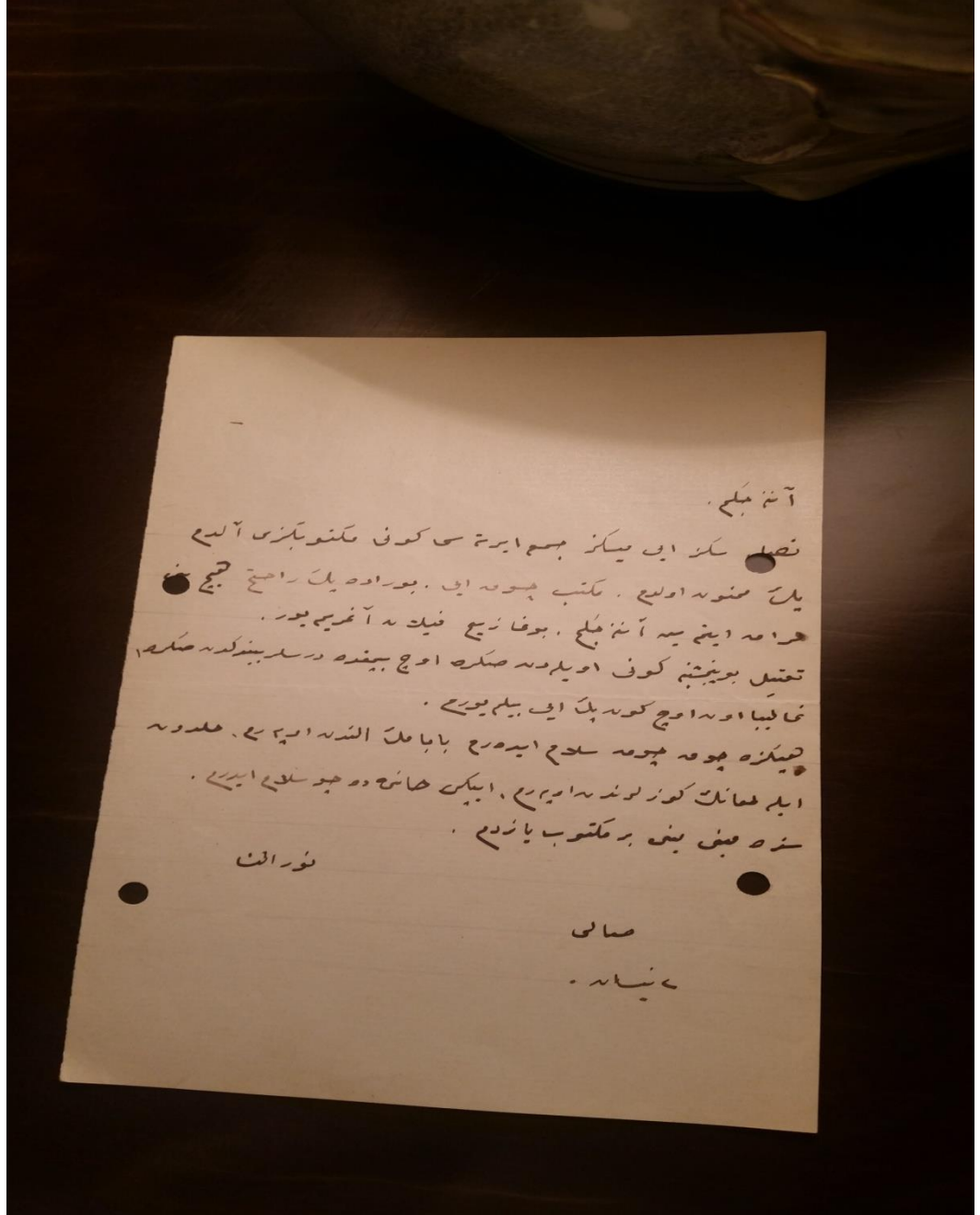
Bana çay yasa. İhlamur içiyorum
ama çay ihlamlara hem 10 senelik hem
ezi değil. Bahçenin ihlamlara nerede sakla
olduğunsa hanım bilir. Mahmud beye
duyurmadan bir miktar bir Kese Kağıt
içine Kayında bir gün evet lutfen
hazırlayıp sende pazari günü bana
götürürsen işinizde çok teşekkürler
iderim. Bende seni memnun iderim
muhabbetle kucaklarım camm
ogulcum.

Daima Seni düşünen
Anne annen
G. İsmet

EK:6

Gülstan İsmet'in Torunu Turhan Bey'e Yazdığı Mektup

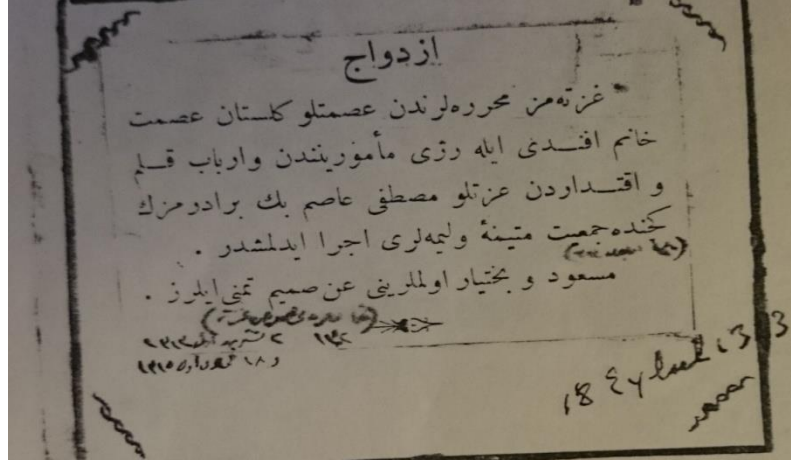
(Bergsan Ailesi Arşivi)

EK:7

Afife Nurinisa Hanım'ın Gülistan İsmet'e Yazdığı Mektup

(Çalikoğlu Ailesi Arşivi)

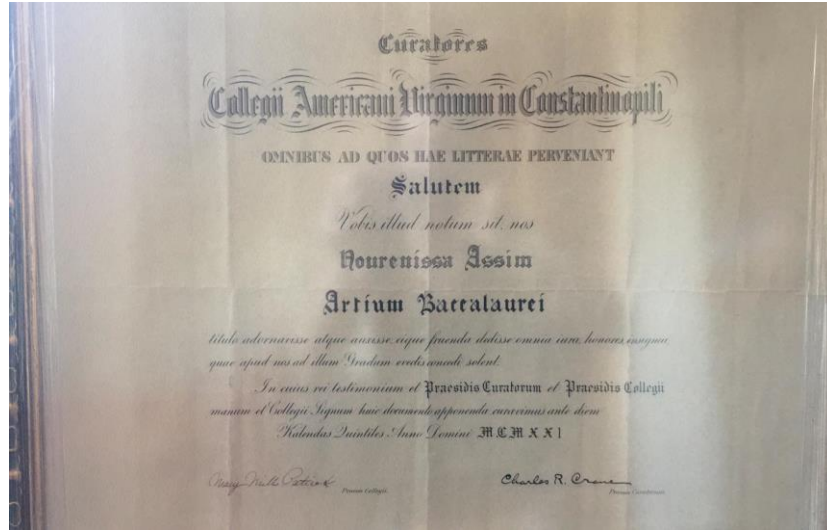

EK:9

Asım Bey ve Gülistan İsmet'in

Hanımlara Mahsus Gazete'de Yayınlanan Evlilik Tebriki

(Orhan Koloğlu Arşivi)

EK:10

Afife Nurinisa Hanım'ın Robert Koleji'nden Aldığı Diploma

(Bergsan Ailesi Arşivi)

CONSTANTINOPLE COLLEGE
PREPARATORY DEPARTMENT

Report for *Naurenissa Asim P. Monch, 1915-16*

10	CONDUCT	7	MATHEMATICS	VOCAL MUSIC
9	ATTENDANCE	9.3	SCIENCE	DRAWING
9	ENGLISH	—	GEOGRAPHY	GYMNASTICS
7.5	VERNACULAR	—	HISTORY	GERMAN
6	FRENCH	9	READING and PHONETICS	PIANO

Arnaoutkey-Constantinople, *Oct. 29, 1915.*

W.S. Murray, Director.

The highest mark given is 10

EK:11

Afife Nurinisa Hanım'ın Karnesi

(Çalikoğlu Ailesi Arşivi)

Sisli (En Son Düzeltilmiş Halyle) (Tüm Aile Emine Maide Davul)

NÜFUS KAYIT ÖRNEĞİ				İL	İLÇESİ	MAHALLESİ / KÖYÜ	CİLT NO	HANE NO				
SIRA	BSN	C	YAKINLIK DEREJESİ	T.C. KİMLİK NO	ADİ	SOYADI	BABA ADI	ANA ADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	MED. HALİ VE DİNİ	TESCİL TARİHİ	OLAYLAR VE TARİHLERİ
1	1	E	Kendisi	34294767808	MUSTAFA ASIM	ÇALIKOĞLU	MUSTAFA	FATMA VESİLE	KAYSERİ 01.07.1874	Evlü İslam	—	Ölüm: 30/03/1969 Evllenme: 25.03.1943 Boşanma: —
2	11	K	Eşi	34273768336	EMİNE MAİDE	ÇALIKOĞLU	ŞÜKRÜ	FATMA ZEHRA	İSTANBUL 01.07.1908	Dul İslam	—	Ölüm: 06/02/1984 Evllenme: 25.03.1943 Boşanma: —
3	2	K	Eski Eşi	34291767782	İSMET GÜLISTAN	DEMİROĞLU	TEVFIK	HÖSNÖGÜL	İSTANBUL 01.07.1976	Boşanmış İslam	—	Ölüm: 01/04/1960 Evllenme: — Boşanma: 24.06.1936
4	3	K	Kızı	39958574202	AFİFE NURİNNİSA	BERGSAN	MUSTAFA ASIM	İSMET GÜLISTAN	İSTANBUL 01.07.1900	Dul İslam	—	Ölüm: 11/11/1940 Evllenme: — Boşanma: —
5	4	K	Kızı	34285767990	BEDIHA LEMAN	ÇALIKOĞLU	MUSTAFA ASIM	İSMET GÜLISTAN	İSTANBUL 00.00.1908	Bekar İslam	—	Ölüm: 13/11/2008 Evllenme: — Boşanma: —
6	5	E	Oğlu	34282768044	MEHMET HALİDUN	ÇALIKOĞLU	MUSTAFA ASIM	İSMET GÜLISTAN	İSTANBUL 03.04.1909	Evlü İslam	04.04.1929	Ölüm: 23/05/1990 Evllenme: — Boşanma: —

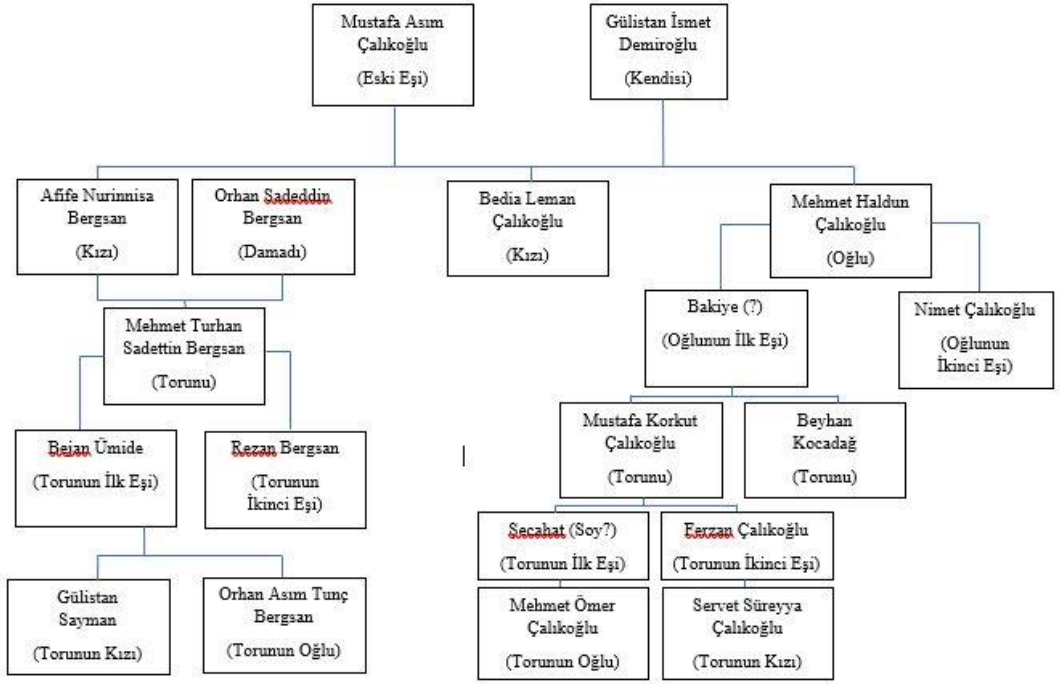
BSN	ADI	DÜŞÜNCELER
1	MUSTAFA ASIM	DOĞUM : //1290 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 5490 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİ VE NÜF. VAT. İŞL. GN. MD. LÜĞÜNÜN 07.08.2006 TARİHLİ OLURUNA DAYANILARAK DOĞUM TARİHİ TAMAMLAMA İŞLEMİ YAPILMIŞTIR.
1	MUSTAFA ASIM	NAKİL (00.00.1929) : KİŞİ 1929 YILINDA 1327(FATİH) İLÇEDEN NAKİL GELMİŞTİR.
11	EMİNE MAİDE	DOĞUM : //1324 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 5490 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİ VE NÜF. VAT. İŞL. GN. MD. LÜĞÜNÜN 07.08.2006 TARİHLİ OLURUNA DAYANILARAK DOĞUM TARİHİ TAMAMLAMA İŞLEMİ YAPILMIŞTIR.
11	EMİNE MAİDE	EVLENME (25.03.1943) : EVLÖZKAN SOYADI İLE GELDİ.
11	EMİNE MAİDE	EVLENME (25.03.1943) : EVLENEREK GELDİĞİ YER : ÜSKÜDAR İLÇESİ EVLİYAHOCA MAH. 9.CİLT 9.HANE 14.SIRA
2	İSMET GÜLISTAN	DOĞUM : //1292 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 5490 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİ VE NÜF. VAT. İŞL. GN. MD. LÜĞÜNÜN 07.08.2006 TARİHLİ OLURUNA DAYANILARAK DOĞUM TARİHİ TAMAMLAMA İŞLEMİ YAPILMIŞTIR.
2	İSMET GÜLISTAN	NAKİL (00.00.1929) : KİŞİ 1929 YILINDA 1327(FATİH), 17.815.2 İLÇE, CİLT, HANE, SİRADAN NAKİL GELMİŞTİR.
2	İSMET GÜLISTAN	BOŞANMA (24.06.1936) : İST. 6. AS. HUK. HAK. 1930/1554-7826-588 SKR İLE BOŞANMIŞTIR.
3	AFİFE NURİNNİSA	DOĞUM : DİĞER DOĞUM TARİHİ 1918 DİR. 1916 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR. 5490 SAYILI KANUNUN 39. MADDESİ VE NÜF. VAT. İŞL. GN. MD. LÜĞÜNÜN 07.08.2006 TARİHLİ OLURUNA DAYANILARAK DOĞUM TARİHİ TAMAMLAMA İŞLEMİ YAPILMIŞTIR.
3	AFİFE NURİNNİSA	NAKİL (00.00.1929) : KİŞİ 1929 YILINDA 1327(FATİH), 17.815.3 İLÇE, CİLT, HANE, SİRADAN NAKİL GELMİŞTİR.
3	AFİFE NURİNNİSA	ÖLÜM (11.11.1940) : İST. SARIYER YENİKÖY EMİRGAN CAD. H:80 C:81 E:3 BEYENİ NÜFUSUNA ESSEYİT ZAHMET ORHAN BERKSAN İLE EVLİ OLARAK YANGIN SONU YENİDEN KAYDEDİLİP 11/11/1940 TARİHİNDE ÖLDÜĞÜ YENİKÖY NÜFUS MEM. 23/07/1969 GÜNLÜ KAYDINDAN ANLAŞILMIŞTIR.
4	BEDIHA LEMAN	DOĞUM : 1324 OLAN DOĞUM TARİHİ MİLADİYE ÇEVİRİLMİŞTİR.
4	BEDIHA LEMAN	DÜZELTME (00.00.0000) : İST. 5. AS. HUK. HAK. 30.05.1929 GÜN, BİLA SKR İLE DOĞUM TARİHİ 1324 OLARAK DÜZELTİLDİ.
4	BEDIHA LEMAN	DÜZELTME (00.00.0000) : KAYIT DÜZELTME İLE DOĞUM TARİHİ 1320-1322 İKEN 0000-1324 OLMUŞTUR.
4	BEDIHA LEMAN	NAKİL (00.00.1929) : KİŞİ 1929 YILINDA 1327(FATİH), 17.815.4 İLÇE, CİLT, HANE, SİRADAN NAKİL GELMİŞTİR.

20.01.2009 16:13

EK:12

Gülistan İsmet ve Ailesinin Nüfus Kayıt Örneği

(Bergsan Ailesi Arşivi)

EK:13

Gülistan İsmet'in Ailesi

BİBLİYOGRAFYA

KİTAPLAR

- ALTHUSSER, Louis *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*,(Çev.Alp Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul, 2006
- ANDERSON, Benedict *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*, (Çev. İskender Savaşır), Metis Yayınları, İstanbul, 1995
- BİROL, İrfan, *Hayırseverlerimiz ve Kayseri*, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Kayseri, 2011
- BLOCH, Marc, *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*, (Çev. Ali Berktaş), İletişim Yay., İstanbul, 2015
- CAPORAL, Bernard, *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I (1870 – 1919)*, (Çev. Ercan Eyüboğlu), Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, İstanbul, 1999
- ÇAKIR, Serpil, *Osmanlı Kadın Hareketi*, Metis Yayınları, İstanbul, 2010
- ÇİÇEKLER, Mustafa, *Fatih Andı, Yeni Harflerle Hanımlara Mahsus Gazete (1895 – 1908) Seçki*, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları:30, İstanbul, 2009
- ÇOLAK, Güldane, Lale Uçan, *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Basında Kadın Öncüler*, Heyamola Yayınları, İstanbul, 2008
- Fatma Fahrünnisa, Dilharap, (Çev.Fatih Altuğ), Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2017
- FREELY, John, *A Bridge of Culture: Robert College-Boğaziçi University*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul,2009
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim, *Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri (1869 -1923)*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2014
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim, *Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul, 2004
- KIRMIZI, Abdülhamit, *Otur Baştan Yaz Beni, Oto/Biyografiye Taze Bakışlar*, Küre Yayınları, İstanbul, 2012
- KOÇAK, Cemil, *Tarihçinin Eleği*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2012
- KURNAZ, Şefika, *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını (1839 – 1923)*, 2. Baskı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1991
- KURNAZ, Şefika, *II. Meşrutiyet Döneminde Türk Kadını*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1996

KURNAZ, Şefika, Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü Emine Semiye, Timaş Yayınları, İstanbul, 2008

KURNAZ, Şefika, Yenileşme Sürecinde Türk Kadını, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2015

OK, Sema, *İttihat ve Terakki'nin Yeminsiz Kadınları*, Destek Yayınevi, İstanbul, 2012

ÖNCEL, Mehmet, "Zeki Arif Ataergin", Türkiye'nin Birikimleri-3 "Müzişyenler" ,(Ed. Hüseyin Türkan), İlke Yayıncılık, İstanbul, 2014

PATRICK, Marry Milles, *Son Sultanların İstanbul'unda, Siyaset Modernleşme Yabancı Okullar*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2017

PATRICK, Marry Milles, *Bir Boğaziçi Macerası İstanbul Kız Koleji (1871 – 1924)*, Tez Yayınları, İstanbul, 2001

SANCAR, Serpil, *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti Erkekler Devlet, Kadınlar Aile Kurar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014

TALU, Ercüment Ekrem, *Geçmiş Zaman Olur Ki*, (Haz. Alattin Karaca), Hece Yay., İstanbul, 2005

TOPRAK, Zafer, *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1935)*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2015

TOSKA, Zehra, *Kütüphanelerindeki Eski Harfli Türkçe Kadın Dergileri Bibliyografyası*, Metis Yayınları, İstanbul, 1993

ÜSTEL, Füsün, *Makbul Vatandaşın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2008

MAKALELER

ACUN, Fatma, "Arnavutköy Amerikan Kız Koleji Mezunları ve Meşhurları", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, S.22, 2015, ss.417-442

AKYILDIZ, Ali "İnsanı Yazmak: 19. Yüzyıl Osmanlı Biyografi Yazıcılığı ve Problemleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Osmanlı Araştırmaları*, I, 2017, ss.219-241

ALKAN, Mehmet Ö., "Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim", *TALİD*, İstanbul, 2008, C6, S12, ss. 9-84

ARPINAR, Seval "İlk Kadın Gazetesi: Kadınlara Mahsus Gazete", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, S.16, ss.29-34

ÇAĞLAYAN, Handan, Selda Tuncer, "Kadın, Tarih ve Biyografi Üzerine", *Amargi*, 22 Eylül 2011, ss.1-5

- ÇAVDAR, Necati “Tarihsel Biyografi İnşasında Subjektiflik Sorunu”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 60, 2017,ss.627-644
- ERDOĞDU, Teyfur, “Üsküdar Amerikan Kız Koleji’nin Kısa Tarihi”, *Üsküdar Sempozyumu I*, C.1, 2003, ss.302-324,
- GÖÇER, Güngör “Hatıratın Tarihsel Değeri ve Nedret Gürcan’ın Hatıratında Dinar’a Dair Ayrıntılar”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.20, S.1, 2018, ss.305-326
- HASKAN, Mehmet Nermi,”Üsküdar’da Açılan Ermeni Okulları”,*Yıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul, 2001,C.2, ss.929-931
- KARABACAK, Melike, Osmanlı’da Politik ve Edebi Bir Kadın: Gülistan İsmet, *Perspectives on OttomanStudies*, C.2, 2009, s.955-970
- KARAKIŞLA, Yavuz Selim “Arşivden Bir Belge Hanımlara Mahsus Gazeteye İmtiyaz Verilmesi (1895)”, *Toplumsal Tarih*, C.13, S.75, 2000, ss. 41-45
- KIRMIZI, Abdülhamit “Biyografi”, *Tarih İçin Metodoloji*, (Ed. Ahmet Şimşek), Pegem Akademi, İstanbul, 2018, ss.203-210
- KOÇAK, Ahmet “Osmanlı Türk Toplumunun Modernleşmesinde Yeni Bir Model: Avrupalı Mürebbiyeler”, *SUTAD*, 2016, ss.59-71
- MUTLU, Suna Özlem “1923 Öncesi Dönemde Türk Kadını”, *Aydınlanma 1923*, 2000, ss.57-64
- ÖZCAN, Ahmet, “Ali Birinci Biyografisi ve Bibliyografyası”, *Kitap Sever Bir Tarihçi Prof. Dr. Ali Birinci Armağanı*, (Ed. Osman Köse), Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, ss.1-35
- SEZER, Ayten “Osmanlı’dan Cumhuriyete; Misyonerlerin Türkiye’deki Eğitim ve Öğretim Faaliyetleri”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1999, ss.169-183
- ŞİRİN, İbrahim, “Genel Tarih Anlayışları”, *Tarih Nasıl Yazılır?*,Ed. Ahmet Şimşek, Tarihçi Kitabevi, İstanbul, 2012, ss.93-117
- ŞİRİN, İbrahim, “Mustafa Asım Çalikoğlu’nun Hayatı ve Eserleri”, *Arşiv ve Tarihçiliğe Adanmış Bir Ömür Prof. Dr. Atilla Çetin’e Armağan*, Sakarya, 2016, s.123-134
- TOPRAK, Zafer, “80. Yıldönümünde “Hürriyetin İlanı”(1908) ve “Rehber-i İttihad””, *Tarih ve Toplum*, sayı:42, 1988, ss.157-173
- TOPRAK, Zafer, “Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihinden Örnekler; Arnavutköy Amerikan Kız Koleji”, *TOMBAK*, S.25, 1999, ss.48-50

YAŞAR, Fatma Tunç “Şükufezar; Kadınlar Tarafından Kadınlar İçin İlk Süreli Yayın”, *Dem Dergisi*, Yıl 1, Sayı 4, ss.68-73

YILDIZ, Özgür, “Amerika’nın Ermeniler Üzerindeki Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”, *Tarih Okulu Dergisi*, Y.8, S. XXII, 2015, ss.239-249

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

ÖZTÜRK, Yakup, “Kadın Araştırmalarında Bir Kaynak Olarak Nevsal-i Milli”
<https://docplayer.biz.tr/9154397-Kadin-edebiyati-arastirmalarina-bir-kaynak-olarak-nevsal-i-milli.html>, Erişim Tarihi:15.03.2019

TEZLER

AŞA, Emel, *1928’e Kadar Kadın Mecmuaları*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 1989

Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, 2014

GECE, İmren, *Hanımlara Mahsus Gazete’de Edebi Faaliyet*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve GÜLTEKİN Abdurrazzak, *Orhan Saadettin Hayatı ve Eserleri ve Felsefi Düşüncesi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Anabilim Dalı, İstanbul, 2015

GÜRBÜZ, HALE, *Hanımlara Mahsus Gazete*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enst. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum, 2001

TUNALI, Ayten Can, *Türkiye’de Feminizm Hareketi*, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ents. Tarih Bölümü, Antalya, 1996,

SÜRELİ YAYINLAR

Hanımlara Mahsus Gazete

....“Elişleri: Dikiş”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 104, 13 Mart 1312, 25 Mart 1896

....“Gelinlik Kızlar İçin Bağış Verenlerin Listesi” , *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 31, 4 Kanunievvel 1311, 16 Aralık 1895

...“İstanbul ve Taşra Kaireleremize Hizmetimiz: Terzihanemiz” *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 19, 23 Teşrinievvel 1311, 4 Kasım 1895

...“Kadınların Tahsili Hakkında Bir Mütalaa 1” *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 20, 26 Teşrinievvel 1311, 7 Kasım 1895

...“Ölçü Alma Usulü”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 19, 23 Teşrinievvel 1311, 4 Kasım 1895

...“Tahdis-i Nimet, Tayin-i Meslek”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 1, 19 Ağustos 1311, 31 Ağustos 1895

...“Tebrik-i Cülus-ı Hazret-i Hilafetpenahi” *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 1, 19 Ağustos 1311, 31 Ağustos 1895

Aile Hekimi, “Çekidüzen Odası: Dişler”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 31, 4 Kanunievvel 1311, 16 Aralık 1895

Aile Hekimi, “Çekidüzen Odası: Yüze Arız Olan Hastalıklar”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 22, 2 Teşrinisani 1311, 14 Kasım 1895

Aile Hekimi, “Çocuk Hastalıkları: Çiçek Aşısı”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 23, 6 Teşrinisani 1311, 18 Kasım 1895

Aile Hekimi, “Çocuklarda Kasrülbasar”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 21, 30 Teşrinievvel 1311, 11 Kasım 1895

Aile Hekimi, “Çocukların Oyuncakları”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 19, 23 Teşrinievvel 1311, 4 Kasım 1895

Aile Hekimi, “Çocukların Yiyecekleri”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 20, 26 Teşrinievvel 1311, 7 Kasım 1895

Ali Muzaffer, “Makale-i Mahsusa: Kadınlar ve Tütün”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 24, 12 Ağustos 1320, 25 Ağustos 1904

Auguste Germain, “Nişan Yüzüğü” mtc. Mustafa Asım, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 350, 7 Şubat 1317, 20 Şubat 1902

Ayşe Sıdika, “Riyazat-ı bedeniye ile Çocukların Terbiyesinin Münasebatı”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 230, 17 Eylül 1315, 29 Eylül 1899

Dr. Arnaud, “Hıfzıssıhha-i Etfal Çocukların Temizliğine Dikkat”, mtc. Gülistan İsmet, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 382, 3 Teşrinievvel 1318, 16 Ekim 1902

Dr. Arnaud, “Hıfzıssıhha-i Etfal Yürümesi ve Diş Sürümesi”, mtc. Gülistan İsmet, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 383, 10 Teşrinievvel 1318, 23 Ekim 1902

Dr. Arnaud, “Hıfzıssıhha-i Etfal”, mtc. Gülistan İsmet, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 381, 26 Eylül 1318, 9 Ekim 1902

Dr. Arnaud, “Yeni Doğan Çocukların Suret-i Tegaddileri”, mtc. Gülistan İsmet, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 380, 19 Eylül 1318, 2 Ekim 1902

Dr. Arnaud, Hıfzıssıhha-i Etfal Yürümesi ve Diş Sürümesi, mtc. Gülistan İsmet, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 383, 10 Teşrinievvel 1318, 1 Kasım 1902

Dr. Besiyer, “Malumat-ı Fenniye” mtc. Gülistan İsmet, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 89-291, 30 Teşrinisani 1316, 13 Aralık 1900

Ethem Efendi, “Şarkı-i Hicaz (nota)”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 90, 28 Teşrinisani 1312, 10 Aralık 1896

Fatma Aliye, “Bablulardan İbret Alalım” (Bas Bleu), *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 2, 24 Ağustos 1311, 5 Eylül 1895

Fatma Fahrünnisa, “Ana Babaya Öğütler”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 9, 18 Eylül 1313, 30 Eylül 1897

Gülistan İsmet, “Kadınların İnşa Ettiği Bir Bina”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 379, 12 Eylül 1318, 25 Eylül 1902

Gülistan İsmet “İslam Terzihanesi Meselesi ve Hanımlarımız: N. Sabiha Hanım Efendiye”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 313, 17 Mayıs 1317, 30 Mayıs 1901

Gülistan İsmet, “Almanya İmparatoriçesi Hazretleri ve Libasları”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 6-208, 8 Nisan 1315, 20 Nisan 1899

Gülistan İsmet, “Dişsiz mi Kalacağız?”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 21-223, 29 Temmuz 1315, 11 Ağustos 1900

Gülistan İsmet, “Esvaplık Kumaş İntihabı”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 92-295, 28 Kanunuevvel 1316, 10 Ocak 1901

Gülistan İsmet, “Kendi Kendine Terzilik”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 335, 18 Teşrinievvel 1317, 31 Ekim 1901

Gülistan İsmet, “Kibar-ı Nisvan”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 89-291, 30 Teşrinisani 1316, 13 Aralık 1900

Gülistan İsmet, “Levazımat-ı Beytiye”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 52, 15 Şubat 1311, 27 Şubat 1896

Gülistan İsmet, “Mucit Kadınlar”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 8-210, 29 Nisan 1315, 11 Mayıs 1899

Gülistan İsmet, “Muhasebe: Moda Nereden Çıkıyor?”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 88-290, 26 Teşrinisani 1316, 9 Aralık 1900

Gülistan İsmet, “Sanay-i Nisvan: Nakış Tarihi”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 92-294, 21 Kanunievvel 1316, 3 Ocak 1901

Hüseyin Rüştü, “Şebboy Pudrası”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 18, 1 Temmuz 1320, 14 Temmuz 1904

Jane Austen, “Kuvvet-i Akıl ve Hassasiyet-i Kalp” mtc. Elif Rasime, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 263, 18 Mayıs 1316, 31 Mayıs 1900

Melahat, “Biçim ve Dikiş: Kışlık Bluz”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 38, 20 Teşrinisani 1319, 3 Aralık 1903

Mtc. Gülistan İsmet, “Şıklık Faciası”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 151, 19 Şubat 1313, 3 Mart 1898

Mustafa Asım, “Dekolte” *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 123-325, 9 Ağustos 1317, 22 Ağustos 1901

Mustafa Asım, “Nasıl Güzelleşilmeli?” *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 358, 11 Ağustos 1318, 24 Ağustos 1902

Nigar Bint-i Osman, “Tebrik-i Culus”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 1, 19 Ağustos 1311, 31 Ağustos 1895

Nigar Hanım, “Şarkı-i Nihavent”, *Hanımlara Mahsus Gazete*, No: 87, 7 Teşrinisani 1312, 19 Kasım 1896

Son Posta

ÇALIKOĞLU Mustafa Asım, “Londra’dan Camialtı Zindanına”, *Son Posta*, 25 Nisan 1953

ÇALIKOĞLU, Mustafa Asım, “Üç Arkadaş Birleşerek Kışla Meydanında Nasıl Bir Okuma Odası Kurduk?”, *Son Posta*, 3 Mayıs 1953

ÇALIKOĞLU, Mustafa Asım, “Adadaki Mektebi Bitirince Talat’ın Hiç de Şaka Etmediği Gayet İyi Anlaşılmıştı”, *Son Posta*, 26 Nisan 1953

ÇALIKOĞLU, Mustafa Asım, “Kadınların Peçe Altında Yaşayan Hilafet Merkezinde Akıllara Durgunluk Veren Sefahat Âlemleri”, *Son Posta*, 17 Haziran 1953

ÇALIKOĞLU, Mustafa Asım, “Gizli Cemiyette Kadınlarımız”, *Son Posta*, 12 Ağustos 1953

YARARLANILAN ARŞİVLER

Bergsan Aile Arşivi

Çalıkoğlu Aile Arşivi

Hakkı Tarık Us Arşivi Gazete Koleksiyonu (Nevsal-i Milli)

Orhan Koloğlu Arşivi (Asım Çalıkoğlu'nun Daktilo Ettiği Hayatı)

T.C. BOA, İrade-i Dâhiliye, Sıra: 241, Genel No: 264, Hususi No: 29

T.C. BOA, İrade-i Dâhiliye, Sıra: 3989, Genel No: 1441, Hususi No: 29, Eki: 2, 2

T.C. BOA, İradeler, İrade-i Dahiliye, Sıra No: 1927 Sıra No: 110 Hususi No: 25,
Aded: 8, Vesika: 4

T.C. BOA, İradeler, İrade-i Dahiliye, Sıra No:1927 Sıra No:110 Hususi No:25,
Aded: 8, Vesika: 8

ÖZGEÇMİŞ

1994 yılında İstanbul Bakırköy de doğdu. İlköğrenimini Günebakan İlköğretim Okulu'nda tamamladı. Ortaöğrenimini Ahmet Buhan Lisesi'nde bitirdi. 2012 yılında Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümüne başladı. 2016 yılında Tarih bölümünden mezun olmasının ardından aynı yıl Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.